

ISSN 2537-1363
ISSN-L 2537-1363

REVISTA ACADEMIEI DE ȘTIINȚE ALE SECURITĂȚII NAȚIONALE ANUL VI, 2021 NR.1 (10)

RASSN

Revista Academiei de Științe ale Securității Naționale

NR. 1/2021

ȘTIINȚE MILITARE

INFORMAȚII ȘI SECURITATE NAȚIONALĂ

ORDINE PUBLICĂ

CONSILIUL ȘTIINȚIFIC

Prof.univ.dr. **Pricopie Remus** – președinte

Prof.dipl.eng, **Pavel NEČAS**, PhD, MBA, dr.h.c., Faculty of Political Science and International Relations, University of Matej Bel, Slovakia;

Prof. assit. **Jan RAJCHEL** – University of Natural Sciences and Humanities, Polonia;

Prof. **Miroslav KELEMEN**, Tehnical University of Košice, Slovakia;

Prof.univ.dr. **George MAIOR**

Prof.univ.dr. **Vasile DÎNCU**

Prof.univ.dr. **Gabriel-Florin MOISESCU**

Prof. univ. dr. **Adrian CURAJ**

Prof. univ. dr. **Gheorghe TOMA**

Prof. univ. dr. **Teodor FRUNZETI**

Prof. univ. dr. **Ion MITULETU**

Prof. univ. dr. **Cristian POPESCU**

Prof. univ. dr. **Gheorghe BOARU**

Prof. univ. dr. **Gheorghe BĂRBULESCU**

Prof. univ. dr. **Sorin CÎMPEANU**

Prof. univ. dr. **Viorel BUȚA**

Prof. univ. dr. **George ȚICAL**

Prof. univ. dr. **Adrian IACOB**

Prof.univ.dr. **Costel DUMITRESCU**

Prof.univ.dr. **Țuțu PIȘLEAG**

Conf.univ.dr. **Diana Elena ȚUȚUIANU**

Conf. univ. dr. **Florin Neacșa**

Dr. **Petru TĂGOREAN**

Colegiu de redacție

Redactor-șef - Prof.univ.dr. **Gheorghe BOARU**

Redactor-șef adjunct - Prof.univ.dr. **George-Marius ȚICAL**

Membri

Prof.univ.dr. **Ion Mitulețu**

Prof.univ.dr. **Țuțu Pișleag**

Conf.univ.dr. **Diana-Elena Țuțuianu**

Nelușa Solbă

Secretar redacție - Conf.univ.dr. **Florin Neacșa**

*Revista
Academiei de Științe
ale Securității
Naționale*

Editată de Academia de Științe ale Securității Naționale

*Nr. 1 (10)
Anul VI, 2021*

Revistă indexată în baze de date internaționale
(SSRN, ResearchBib, Scipio)

ISSN 2537-1363
ISSN-L 2537-1363

CUPRINS

EDITORIAL	7
<i>Gl.bg.(rtr.) prof.univ.dr. Gheorghe TOMA</i>	
VULNERABILITĂȚI ÎN REȚELELE DE SOCIALIZARE	13
<i>Col.(rtr.) prof.univ.dr. Gheorghe BOARU</i>	
<i>Lt-col. Adrian-Cristian DAVID</i>	
STRUCTURILE DE ARTILERIE DIN CADRUL FORȚELOR TERESTRE. SARCINI DETERMINATE DE PARTICIPAREA LA ACȚIUNI MILITARE PENTRU APĂRAREA TERITORIULUI NAȚIONAL.....	32
<i>Gl.bg.(rtr.) prof.univ.dr. Viorel BUȚA</i>	
<i>Lt-col. Marius-Lucian SAVIN</i>	
REFLECȚII PRIVIND GEOPOLITICA ȘI GEOSTRATEGIA	49
<i>Col.(r.) prof.univ.dr. Ion MITULEȚU</i>	
DESPRE CARACTERUL SOLEMN AL JURĂMÂNTULUI	73
<i>Gl.bg.(r.) dr. Petru ȚĂGOREAN</i>	
ANALIZA TRANZAȚIONALĂ A COMUNICĂRII	86
<i>Prof.univ.dr. Țuțu PIȘLEAG</i>	
REVOLTA BOGAȚILOR ÎMPOTRIVA SĂRACILOR ȘI INFLUENȚA ACESTEIA ASUPRA NOII ORDINI MONDIALE.....	103
<i>Prof. univ. dr. Costel DUMITRESCU</i>	

SECURITATEA EXTINSĂ ÎN NOUA STRATEGIE NAȚIONALĂ DE APĂRARE A ȚĂRII 2020 – 2024. NOI ABORDĂRI	123
<i>Conf.univ.dr. Gabriel Gabor</i>	
<i>Dr. Alexandru Cristian</i>	

EDITORIAL

SECURITATEA ȘI FACTORUL DEMOGRAFIC (I)

„Nu există altă bogăție decât poporul”.

Jean Bodin

În plan mioritic, politicile în domeniul demografiei trebuie să fie coerente și susținute de întreaga clasă politică românească. Ca și estimare, după revenirile în țară de la sfârșitul anului 2008 și începutul anului 2009, este probabil că în străinătate se mai află aproximativ 2,5 milioane de persoane emigrate pe perioadă indefinită. Aproximativ 40% dintre acestea sunt în Italia și aproximativ 30% în Spania.

O analiză la nivelul tuturor comunelor din țară a evidențiat faptul că în comunele cu rată mare de emigrare, la un interval relativ scurt, de cel puțin trei ani, apar tendințe de: reducere a natalității; creștere a divorțialității și nupțialității; sporire a numărului de locuințe nou construite. Îmbătrânirea demografică se va accentua și prin rămânerea în străinătate a migranților din cea de-a doua generație, copiii actualilor emigranți, cei care vor reduce numărul de părinți care vor face copii în România.

Implicit, în timp, prin efectele ei cumulative, migrația temporară în străinătate a contribuit la accentuarea disparităților comunitare și regionale de pe teritoriul României. Satele și județele sărace au devenit mai sărace comparativ cu cele care au beneficiat de banii trimiși acasă de migranți. Considerăm ca prioritare mai multe direcții de acțiune și soluții, pe care le prezentăm în continuare.

1. Este necesară o *politică de migrație la nivel național*. Structurarea ei credem că trebuie făcută distinct, pe axele: emigrare temporară în străinătate; imigrare din străinătate; migrație și dezvoltare.

2. Optimizarea proceselor de migrație.

2.1. Obiectivul major al politicii românești de migrație externă trebuie să fie *optimizarea circulației pentru muncă în străinătate, cu favorizarea proceselor de revenire în țară a imigranților români*. A optimiza migrația circulatorie pentru muncă în străinătate este și un factor de reducere a emigrării definitive din țară. Ideea este simplă: așa cum un sat, prin navetism rural-urban, câștigă dezvoltare fără a pierde populație, tot așa, o țară prin optimizarea circulației pentru muncă în străinătate poate obține efecte de dezvoltare fără a potența consecințe demografice negative ale fenomenului.

2.2. Imigrarea pentru muncă a persoanelor care îi însoțesc pe cei care vin să lucreze din afara țării este un fenomen specific economiei de piață, cu posibil rol reglator. Ca și în cazul emigrării, problema care se pune este una de optimizare. Intrările în forța de muncă din exterior ar trebui făcute, pe cât posibil selectiv, în funcție de potențialul de integrare a imigranților în societatea românească.

3. *Legarea politicilor de migrație de cele de dezvoltare regională*, pentru crearea de locuri de muncă și condiții mai bune de trai în România. Încurajarea proiectelor de dezvoltare locală (prin Grupuri de Acțiune Locală sau prin orice altă structură instituțională) care să ducă la crearea de locuri de muncă în rural, la încurajarea navetismului rural-urban, reducerea migrației și reducerea propensiunii de emigrare temporară sau definitivă pentru muncă în străinătate eventual prin conversia ei în migrație internă, de orice tip. Satele sărace, cu rate reduse ale emigrării temporare în străinătate trebuie să constituie țintă pentru proiectele de dezvoltare locală din surse extralocale, dat fiind faptul că la nivelul lor se înregistrează nu numai stare de sărăcie, ci și un volum redus al intrărilor de bani din remitențe, din partea celor care lucrează în străinătate. Identificarea lor este posibilă.

4. *Favorizarea dezvoltării local-regionale în România*, prin folosirea mecanismelor de tip transnațional, a acțiunilor care se desfășoară și *aici*, în țara de origine, și *acolo*, în țara de destinație, asociate cu migrație între țările respective. Sunt deja migranți sau foști migranți care fac afaceri și *aici* și *acolo* (antreprenoriat transnațional) sau localități înfrățite care leagă satul sau regiunea de emigrare.

5. *Dezvoltarea cooperării* dintre instituțiile românești responsabile de gestionarea migrației și cele relevante din țările de destinație cu scopul

realizării unei diagnoze privind evoluția ponderii migrantilor români în sectorul informal și cu locuire insalubră și implementarea unor măsuri în funcție de rezultatele acestei diagnoze.

Studierea comportamentului social actual al statelor și a capacității lor de adaptare sugerează că rolul populației nu a dispărut, ci doar s-a modificat, în sensul că influența sa asupra echilibrului la nivel național, regional și global se realizează, în prezent, prin intermediul unor mecanisme complexe și subtile, ceea ce o face mai dificil de perceput. Cu alte cuvinte, rolul populației se regăsește, în momentul de față, în compunerea altor elemente care configurează puterea.

Un argument important în favoarea includerii factorului demografic în categoria celor care exercită o influență decisivă în spectrul puterii este acela că tendințele demografice sunt indicatori fideli ai potențialului, dar și ai riscurilor pentru un stat. În comparație cu schimbările de altă natură - economice, politice, tehnologice, sociale, cele demografice se produc foarte lent și destul de regulat, sunt aproape imposibil de contracarat pe termen scurt și mediu, iar impactul lor este de lungă durată. Tendințele demografice sunt poate cel mai greu de influențat de către politicile și strategiile naționale pentru că ele nu țin doar de un context particular, politic sau economic.

În Strategia de securitate a României a fost identificată problema demografică, cu subcomponenta migrație, ca reprezentând o vulnerabilitate de securitate națională. Astfel, scăderea numărului de nou născuți în prima jumătate a anilor 1990 și menținerea în anii următori a natalității la o valoare scăzută a influențat masiv structura populației, așa cum s-a întâmplat cu creșterea forțată a natalității în generațiile născute între 1967 și 1989. Efectele acestor două valuri demografice au fost, sunt și vor fi surse de dezechilibre majore în sistemele de educație, în piața muncii, în sistemul de protecție socială, în procesele de migrație ca și în evoluția structurii populației României.

O populație având o stare de sănătate precară amplifică dramatic resursele pe care societatea trebuie să le aloce asistenței medicale și celei sociale, în detrimentul altor nevoi ale societății, iar gradul de participare la activitatea economică este afectat.

Recul natalității și conservarea unui nivel scăzut al acesteia își vor arăta cu forță efectele economice negative în deceniile viitoare, prin

accentuarea procesului de îmbătrânire demografică și deteriorarea raportului de dependență economică.

Cele cinci milioane de persoane de 65 de ani și peste vor reprezenta la mijlocul secolului 30% din populația țării, de trei ori mai mult decât la începutul anilor 1990. Ce implicații economice poate avea o astfel de pondere? Numai o restructurare radicală a sistemului de pensii și asigurări sociale și medicale va putea evita producerea unor dezechilibre cu incontestabil potențial de risc social.

Există o tendință clară de creștere a numărului de persoane vârstnice singure – femei, în imensa majoritate a cazurilor – care vor constitui o problemă socială greu de rezolvat, în special în comunitățile rurale îmbătrânite.

Tendința de majorare a ponderii celor de *vârsta a patra* (80 sau 85 de ani și peste) este de asemenea bine instalată și se va amplifica în viitor.

După 20 de ani de declin demografic și deteriorare a celei mai importante structuri a populației – cea pe vârste, și într-un context în care problemele redresării situației demografice a țării nu se află la locul cuvenit pe agenda clasei politice, perspectivele demografice ale României devin și mai sumbre. Riscurile economice și sociale pe termen lung și foarte lung sunt subestimate.

Cea mai importantă dintre recomandările care emană din aceste realități și perspective este nevoia adoptării unor măsuri coerente, care să vizeze diminuarea gradului de deteriorare a situației demografice și, eventual – pe termen lung –, o stabilizare a numărului populației (care nu va putea fi decât mai mic în raport cu cel actual).

Pentru diminuarea riscurilor sociale rezultate din caracteristicile și tendințele demografice actuale, măsurile cele mai urgente ar trebui să vizeze copiii, familiile/mamele cu copii și protecția persoanelor de vârsta a patra, în special pe cele singure. Introducerea în învățământul preuniversitar a cursurilor de planificare familială și sănătate a reproducerii. Introducerea în învățământul medical (superior și mediu) și în învățământul de asistență socială a specializărilor destinate persoanelor de vârsta a patra (80 de ani și peste). Crearea (prin finanțare mixtă-publică și a părinților) a unor grădinițe, internate/cămine pentru copiii părinților plecați la muncă în străinătate (având cantină, spații supravegheate de lecții și studiu). Favorizarea primirii

în grădinițe a copiilor proveniți de la femei singure și de la mame foarte tinere. Favorizarea obținerii de locuințe pentru cuplurile tinere cu copii.

Deși, în acele vremuri, nu s-a anticipat corect amploarea acestui fenomen, surprinzător, noua strategie nu mai abordează acest fenomen. De aceea va trebui să subliem, în continuare, implicațiile acestuia în următoarele domenii:

a) *Economic* – emigrația definitivă a „materiei cenușii” românești. Un recul la acest fenomen îl constituie incapacitatea statului de a atrage fonduri europene de către specialiști cu înaltă calificare;

b) *Social* – rupturi sociale profunde. Astfel, zeci de familii s-au destrămat sau sunt în curs de destrămare. Acest efect devastator își va face simțită prezența asupra psihicului copiilor abandonati în țară. Astfel, inclusiv forța de muncă viitoare este afectată încă de pe acum. Și în această situație statul va fi nevoit să cheltuiască și mai mult cu asigurarea serviciilor de sănătate și învățământ pentru acești copii;

c) *Politic* – diaspora românească, insuficient susținută de statul român, nu este în măsură să promoveze eficient valorile și calitățile poporului nostru. Ba, mai mult, așa cum am arătat anterior, prin faptele concetățenilor noștri preponderent de etnie romă s-a adus mai degrabă deservicii imaginii țării noastre.

Deși, în primă instanță, putem concluziona că efectul imigrației este unul pozitiv datorită faptului că „românii plecați în străinătate au strâns, în ultimii zece ani, economii în valoare de 100 de miliarde de euro, pe care le țin în băncile străine sau sub formă de cash”, potrivit estimărilor Fundației Soros.

Conform datelor BNR, în 2010, românii plecați la muncă în alte state au trimis în țară 3,8 miliarde de euro, însă, începând cu anul 2000, au existat și ani când nivelul s-a ridicat la 7 - 8 miliarde de euro. În al doilea rând, trebuie să fim de acord cu faptul că prin acest fenomen s-a evitat o criză socială gravă - șomajul în masă, care ar fi generat tensiuni sociale de neimaginat și ar fi dus la o criză politică fără precedent.

Dar, lipsa personalului cu competențe reale, a forței de muncă specializate necesare preluării proiectelor europene, o populație îmbătrânită care se confruntă cu un sistem medical ineficient, diminuarea populației tinere capabile să procreeze, constituie principalele amenințări la adresa securității noastre.

Este impetuos necesară revizuirea politicii țării noastre în ceea ce privește nevoia unei strategii naționale în domeniul populației având drept scop redresarea natalității, direcție care ar trebui să constituie o prioritate națională. *De ce?*

O populație redusă numeric afectează totul, de la numărul trupelor armate care pot lupta într-un război, până la numărul oamenilor angajați în câmpul muncii și care ar trebui să genereze resurse. Ca atare, acest fenomen poate influența major fenomenul militar, după cum urmează:

a) pozitiv: creșterea calității actului de instruire a membrilor forțelor armate (studii medii, superioare, studii de masterat și doctorat, diferite specializări printr-o perioadă mai lungă de școlarizare etc.); condiții de trai ridicate (sistem de sănătate eficient - datorat noilor descoperiri științifice în domeniu, o alimentație corespunzătoare, condiții de recreere / refacere avantajoase etc.); reorganizarea structurilor militare (acestea devin mai suple, extrem de mobile și cu o forță de ripostă teribilă); indentificarea de noi tehnologii care să suplinească / protejeze componenta umană;

b) negativ: insuficiența numărului de candidați care să creeze o bază de selecție solidă pentru o armată a viitorului; îmbătrânirea biologică a militarilor aflați în serviciu (creșterea vârstei de pensionare, limitarea perioadei de serviciu a SGV până la vârsta de 45 de ani) implicit, limitarea performanțelor fizice; motorul economiei (industrie, agricultură, servicii etc.) nu poate atinge performanțe deosebite dacă este întreținut de o populație activă din ce în ce mai „uzată biologic”; emigrarea „creierelor”; lipsa „rezerviștilor” într-o eventuală conflagrație .

Prezentând aceste aspecte putem deduce că, pentru orice țară, resursa umană reprezintă cea mai importantă componentă necesară supraviețuirii ca națiune. În concluzie, o țară fără populație ar deveni o mare „formă fără fond”.

Gl.bg. (rtr.) prof.univ.dr. Gheorghe Toma

VULNERABILITĂȚI ÎN REȚELELE DE SOCIALIZARE

VULNERABILITIES IN SOCIAL NETWORKS

Colonel (rtr.) prof. univ. dr. Gheorghe BOARU*

Membru titular al Academiei de Științe ale Securității Naționale,

Membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România

E-mail: boarugheorghe@yahoo.com

Locotenent-colonel Adrian-Cristian DAVID

Universitatea Națională de Apărare „CAROL I”

E-mail: acdcristi@yahoo.com).

Rezumat: Globalizarea spațiului cibernetic, expansiunea rețelelor și sistemelor informaționale au determinat guvernele lumii și organizațiile internaționale să-și concentreze atenția asupra securizării spațiului cibernetic, prin stabilirea unor politici și strategii de securitate și a unor aspecte de compatibilizare și standardizare la nivel global.

În ultimul deceniu asistăm la apariția mai multor rețele sociale, care au adăugat o nouă dimensiune socială web-ului, au capacitatea de a crea identități colective iluzorii, antrenează energii care, puse la un loc, pot genera fenomene greu de stăpânit. Ele au devenit un instrument eficace în atingerea unui scop politic, în răsturnarea unui regim ilegal sau abuziv iar în alte contexte, o adevărată amenințare.

În același timp, rețelele de socializare au devenit pentru serviciile secrete un indicator important, identificând activități suspecte și oferind indicii privind modul de desfășurare a acestora.

Cuvinte cheie: vulnerabilitate, spațiu cibernetic, securitate cibernetică, rețea de socializare.

Abstract: The globalization of cyberspace, the expansion of networks and information systems has led world governments and international organizations to focus on securing cyberspace by establishing security policies and strategies and aspects of global compatibility and standardization.

In the last decade we are witnessing the emergence of several social networks, which have added a new social dimension to the web, have the ability to create illusory collective identities, train energies that, put together, can generate phenomena difficult to

* Cadru didactic asociat - conducător de doctorat afiliat Școlii Doctorale din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”.

control. They have become an effective tool in achieving a political goal, in overthrowing an illegitimate or abusive regime and in other contexts a real threat.

At the same time, social networks have become an important indicator for the secret services, identifying suspicious activities and providing clues on how to carry them out.

Keywords: vulnerability, cyberspace, cybersecurity, social network.

Introducere

Studiul rețelelor sociale a apărut în secolul al XIX-lea și s-a concentrat pe rețele mici de oameni și organizații. Cu toate acestea, dezvoltarea Web 2.0 a influențat enorm câmpul și a mutat concentrarea din științele sociale în abordări multidisciplinare, centrate în calcul și sisteme automatizate. Într-adevăr, secolul al XXI-lea a fost martorul nașterii platformelor de rețele sociale, care au permis oamenilor să comunice practic indiferent de fusul orar, locație, etnie, sex etc.

Noul mediu este asociat cu mai multe preocupări legate de libertatea în comunicare și încrederea asumată, care este uneori folosit în mod greșit, ducând la cazuri neplăcute care ar trebui identificate și tratate cu înțelepciune. Nu trebuie ignorată nici abordarea unei serii de probleme grave asociate rețelelor sociale.

Domeniul studiului se concentrează pe progresele tehnice recente și tehnologiile de ultimă generație pentru analiza trăsăturilor caracteristice și modelarea probabilistică a rețelelor sociale complexe și a arhitecturilor de rețele online descentralizate. Astfel de cercetări au ca rezultat aplicații legate de supraveghere și confidențialitate, analiza fraudelor, criminalistică cibernetică, campanii de propagandă, precum și pentru rețelele sociale online, cum ar fi Facebook.

Odată cu utilizarea pe scară largă a computerelor, a infrastructurii de comunicații și a internetului, rețelele sociale online (*Online Social Networks - OSN*)¹ cunoscute și ca rețele sociale (*Social Networks - SNS*)², sau online

¹ Tansel Özyer, Sambit Bakshi, Reda Alhajj, *Social Networks and Surveillance for Society*, Lecture Notes in Social Networks, Publisher: Springer International Publishing, Year: 2019.

² Mehmet Kaya, Reda Alhajj, *Influence and Behavior Analysis in Social Networks and Social Media*, Series: Lecture Notes in Social Networks, Publisher: Springer International Publishing, Year: 2019.

social media (**Online Social Media-OSM**)³, au câștigat o popularitate imensă în ultimii ani. Din păcate, însăși natura și popularitatea OSN (SNs, OSM), au adus propria lor „contribuție” asupra fraudelor și abuzului. Fraudele din OSN se referă la activități care au ca rezultat hărțuirea, pierderea banilor, pierderea reputației unei persoane sau a unei entități, pierderea încrederii în sistem sau într-o persoană etc.

Datorită structurii complexe și fluxului de informații din OSN, precum și a relativului anonim al identității, detectarea, controlul și prevenirea fraudelor în OSN sunt dificile, consumatoare de timp, predispuse la erori și solicită un nivel neobișnuit de ridicat de finețe tehnică din partea anchetatorilor.

Datorită intensificării fluxurilor de informații pe unitate de timp, care circulă prin intermediul sistemelor informaționale, ca element de specificitate a lucrului online pe timpul pandemiei de Coronavirus, vulnerabilitatea sistemelor informaționale (elemente tehnice și umane) a crescut.

Continuând îndeplinirea sarcinilor de serviciu în sistem online, angajații (conducătorii organizațiilor și operatorii) pot uita că trebuie să ia unele măsuri speciale tehnice și organizatorice și vulnerabilizează, astfel, confidențialitatea informațiilor cu care operează în acest spațiu cibernetic. Conștientizând importanța și dependența de acest spațiu cibernetic, ar fi trebuit să i se asigure o securitate sporită, atât lui cât și sistemelor informatice și de comunicații care operează cu informații⁴.

Avem astfel în vedere că „...în analiza unei activități informaționale militare, informația poate fi considerată „**materie primă**”, „**scop**”, „**țintă**”, „**armă**” și că protejarea acesteia este cu atât mai importantă și mai complexă”⁵.

În mediul militar, utilizarea spațiului cibernetic, pe lângă multiplele avantaje pe care le are, poate deveni o vulnerabilitate extrem de periculoasă pentru securitatea sistemelor tehnice și, îndeosebi, a informației (clasificate

³ Mehmet Kaya, Suayip Birinci, Jalal Kawash, Reda Alhaji, *Putting Social Media and Networking Data in Practice for Education, Planning, Prediction and Recommendation*, Series: Lecture Notes in Social Networks Publisher: Springer International Publishing, Year: 2020.

⁴ Col. (rtr.) prof. univ. dr. Gheorghe BOARU, *Pandemia de coronavirus și securitatea cibernetică*, în Revista de Științe ale Securității Naționale, nr. 1/2020, p. 20.

⁵ Gheorghe Boaru, Iulian Marius Iorga, *Securitatea sistemelor informaționale militare*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2018, p. 6.

și/sau neclasificate). Se apreciază că : „*Existența acestui mediu virtual sau „spațiul cibernetic, recunoscut ca mediu de conflict, se bazează pe exploatarea cu succes a dependenței de date și informații”*, manifestată la nivelul structurilor militare, cu atât mai mult cu cât acestea acționează într-un mediu de conflict hibrid. Pe lângă automatizarea acțiunilor și digitalizarea forțelor militare, societatea civilă a contribuit și contribuie major la creșterea dimensiunii și definirea spațiului cibernetic ca cel de-al cincilea mediu de conflict, alături de mediul terestru, aerian, maritim și cosmic”⁶.

De altfel, problema nu este deloc nouă. „*Astfel, în anul 1985, un militar chinez în vârstă de 25 de ani, Shen Weiguang, a scris un eseu intitulat „Războiul informațiilor”. În această lucrare el vorbea despre noțiuni ca „frontiera informațiilor”, „fabrica de informații”, „armata informaționalizată”, „poliția informațiilor”, „lupta la domiciliu” și descria informația ca trăsătură atotcuprinzătoare a societății”*⁷.

În afară de problemele specifice războiului informațional, au apărut noi provocări generate de pandemia de Coronavirus. De fapt, indiferent dacă este vorba despre criza COVID-19 sau de o altă situație de urgență, cele 33 de sugestii prezentate în RASSN 1/2020⁸ consolidează bunele practici și obiceiuri de securitate.

Nu putem afirma cu dovezi că virusul SARS-CoV-2 este produs în laborator, de către X sau Y actor mondial și folosit ca „armă biologică”, dar putem afirma cu certitudine că virusii informatici sunt rezultatul muncii unor informaticieni iscusiți care, pentru un anumit interes individual sau de grup, produc pagube directe sau colaterale unor utilizatori normali, dar care nu cunosc sau nu respectă regulile „de igienizare” de bază.

⁶ Gheorghe BOARU, Benedictos IORGA, *Implicațiile participării forțelor militare românești la operațiile de tip coaliție, asupra evoluției și dezvoltării sistemului militar național de comunicații și informatic*, Editura SITECH, Craiova, 2020, p. 236.

⁷ Col. (r.) prof. univ. dr. Gheorghe BOARU, *Războiul informațional – un obiectiv al securității naționale*, Revista Academiei de Științe ale Securității Naționale nr.2/2019, p. 29.

⁸ Col.(rtr.) prof.univ.dr. Gheorghe BOARU, *Pandamia de coronavirus și securitatea cibernetică*, RASSN nr,1/2020, pp. 24-38.

1. Rețele de socializare, scurt istoric

Pentru facilitarea accesului de la distanță, adică a posibilității unui utilizator de a se conecta la un computer situat într-o altă locație geografică, la sute sau chiar mii de kilometri distanță, și de a-i folosi anumite resurse – programele, fișierele, baza de date – în anul 1969 a fost creată o rețea de calculatoare cuprinzând patru comutatoare de mesaje, situate în universitățile din Los Angeles, Santa Barbara, Stanford și Utah. Este vorba de rețeaua ARPANET, care stă la originea Internetului.

După prima demonstrație publică a rețelei ARPANET, în 1972, apare ideea de a se crea o rețea globală de calculatoare, care să acopere nevoile de comunicație.

ARPANET devine o rețea internațională în 1973, când are în componență 40 de computere, depășind granițele naționale. În 1977, Universitatea din Wisconsin adaugă rețelei serviciul de poștă electronică (e-mail), cel care va aduce numărul cel mai mare de utilizatori; în 1979 se creează serviciul Usenet – o rețea de știri, iar anul 1983 este considerat momentul esențial în crearea Internetului, prin introducerea protocolului (regulilor) de comunicație între computere, numit TCP/IP (Transmission Control Protocol/Internet Protocol), bine adaptat interconectării unor rețele diferite, care a creat premisele pentru saltul de la interconectarea unor calculatoare autonome la interconectarea de rețele, fie locale (LAN), fie de arie largă (WAN).

„Pentru o lungă perioadă de timp, oamenii de știință au trecut cu vederea, în mare măsură, rolul strategic al rețelelor de computere. Un motiv inițial pare să se afle în faptul că infrastructurile sunt, de obicei, definite de invizibilitatea lor, cei mai mulți observându-le cu greu și mai ales când acestea cedează, astfel încât, dimensiunea ascunsă a infrastructurii ar implica dezinteresul generic al cercetătorilor față de acest subiect”⁹.

La începutul anilor 2000, site-urile de socializare s-au bucurat de un mare succes și o mare simpatie din partea consumatorilor de Internet. În anul 2002, Friendster punea bazele fenomenului rețelelor online de socializare. Fondatorul Jonathan Abrams își propunea să schimbe prin acest

⁹ Paolo BORY, *The Internet Myth: From the Internet Imaginary to Network Ideologies*, Editura University of Westminster Press, Londra, 2020, p. 28.

site felul în care oamenii comunică și să schimbe fața Internetului. Ideea de bază a lui Friendster a fost însă pusă mult mai bine în aplicare de un site apărut un an mai târziu. Este vorba de celebrul Myspace, care avea să dețină supremația în domeniul social-networking până la ascensiunea Facebook.

Fondat de Tom Anderson, Brad Greenspan, Chris DeWolfe și Josh Berman, Myspace oferea utilizatorilor posibilitatea de a-și crea o rețea internațională de prieteni sau de a posta videoclipuri, poze sau muzică. Succesul site-ului a atras atenția companiei News Corporation care avea să-l achiziționeze în 2005. În 2006, Myspace depășea Google în topul celor mai vizitate site-uri din Statele Unite ale Americii și trecea de 100 de milioane de utilizatori activi. Declinul rețelei de socializare Myspace a început odată cu anul 2008, când a început să piardă teren în fața noului rival, **Facebook**.

Diagrama celor mai utilizate platforme de socializare se prezintă în Figura 1.

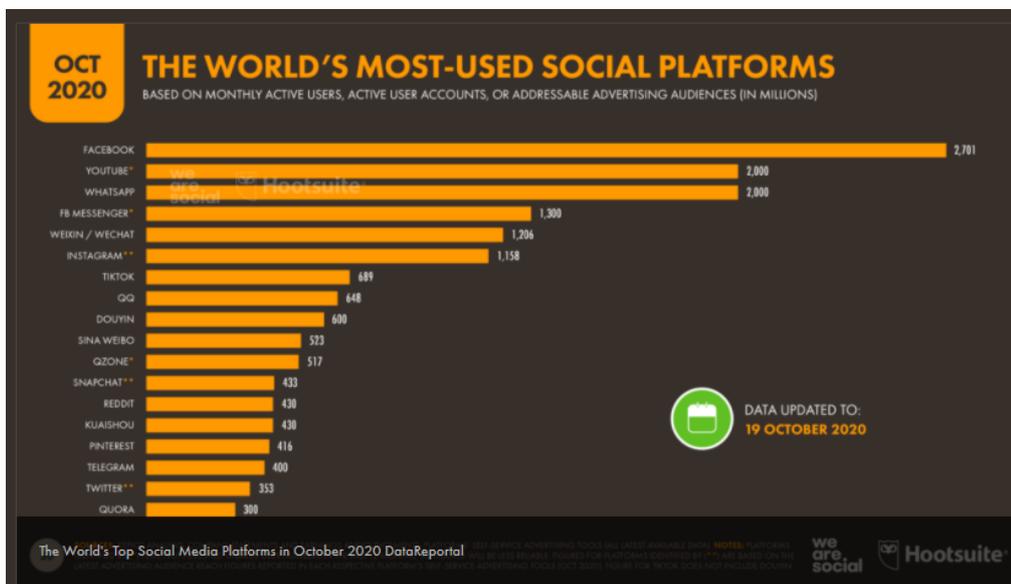

Figura 1. Topul mondial al platformelor de social-media în octombrie 2020¹⁰

Facebook, noul „rege” al rețelelor de socializare, a avut de parcurs un drum lung până la acest statut de fenomen global. Creat în anul 2004 de

¹⁰ <https://datareportal.com/social-media-users>, accesat la 03.12.2020.

studentul Mark Zuckerberg, Facebook a fost gândit inițial ca o rețea universitară, destinată studenților. S-a extins apoi la angajații companiilor iar odată cu introducerea unor noi caracteristici precum chat-ul, apelurile video, jocurile, aplicațiile și posibilitatea de a fi accesat și de pe telefoanele mobile, Facebook a devenit treptat o afacere de miliarde de dolari. Facebook înregistrează peste 2,7 miliarde de utilizatori¹¹ și se luptă cu Google pentru prima poziție în topul celor mai accesate site-uri din lume. Creșterea numărului de utilizatori activi a fost spectaculoasă, așa după cum se poate observa și în graficul din Figura 2.

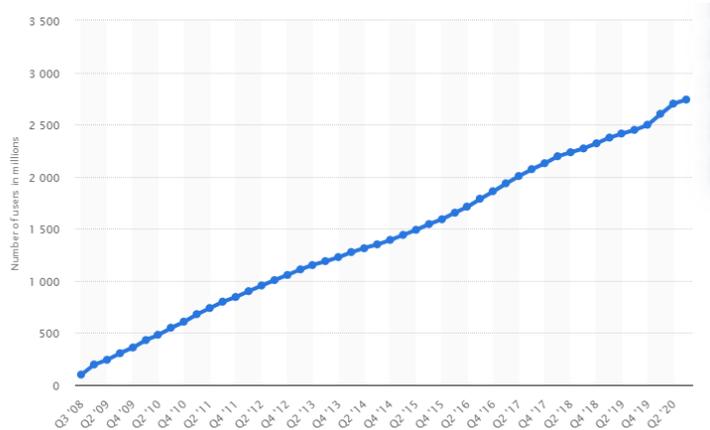

Figura 2. Numărul de utilizatori activi/lună în întreaga lume 2008-2020 (în milioane)¹²

Cu cei peste 2,7 miliarde de utilizatori activi lunari, începând cu al doilea trimestru al anului 2020, Facebook este cea mai mare rețea socială din întreaga lume. În al treilea trimestru al anului 2012, numărul de utilizatori activi Facebook a depășit un miliard, devenind astfel prima rețea socială care a făcut-o vreodată. Utilizatorii activi sunt cei care s-au conectat la Facebook în ultimele 30 de zile. În ultimul trimestru raportat, compania a declarat că 3,14 miliarde de persoane foloseau cel puțin unul dintre

¹¹ <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/>, accesat la 03.12.2020.

¹² <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/>, Published by J. Clement, Nov 24, 2020, accesat la 03.12.2020.

produsele principale ale companiei (Facebook, WhatsApp, Instagram sau Messenger) în fiecare lună.

Tehnologizarea vieții și activității umane a făcut ca nevoia de comunicare a celor peste **7 829 622 000**¹³ oameni de pe glob să fie asigurată de aceste rețele de socializare din ce în ce mai mult.

Distribuția numărului de utilizatori pe zone geografice și continente ne arată că există țări cu poziție de lider dar și țări, de altfel cu populație foarte numeroasă, care nu sunt în acest clasament. Explicația credem că poate fi găsită și în tipul de regim politic din țara respectivă, nu numai în gradul de dezvoltare culturală și tehnologică (China, Federația Rusă, Coreea de Nord, ...).

În Figura 3 prezentăm țările cu cei mai mulți utilizatori Facebook din anul 2020.

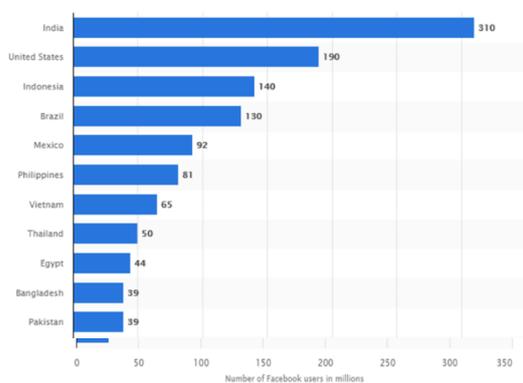

Figura 3. Țări lider bazate pe mărimea audienței Facebook din octombrie 2020 (în milioane)¹⁴

Un alt exemplu de rețea socială de succes este *Twitter*, care a fost creată pentru răspândirea rapidă, în masă, a unor știri textuale scurte. Aceasta nu a avut nevoie de mult timp pentru a atinge un nivel mare de popularitate. Lansat în anul 2006, Twitter a început să devină un succes comercial după doar un an. Ceea ce îl distinge de ceilalți competitori este

¹³ www.worldometers.info/wor..., accesat la 03.12.2020.

¹⁴ <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/>, Published by J. Clement, Nov 24, 2020, accesat la 03.12.2020.

stilul minimalist, posibilitatea de a comunica doar prin mesaje scurte, limitate la 140 de caractere.

„Twitter oferă date multinodale care conțin text, imagini și videoclipuri, concomitent cu metadate contextuale și sociale, cum ar fi informațiile temporale și spațiale, informații despre conectivitatea și interacțiunile utilizatorilor. Aceste date generate de utilizatori joacă un rol semnificativ în crearea și optimizarea opiniilor publice și reacțiilor la problemele contemporane. Datele Twitter pot fi utilizate pentru analiza predictivă în multe domenii, variind de la cele personale și sociale până la sănătate publică și politică. Analiza predictivă a datelor Twitter cuprinde o colecție de tehnici pentru a extrage informații și modele de date și a prezice tendințele, evenimentele viitoare și acțiunile bazate pe datele istorice”¹⁵.

Numărul total de utilizatori a ajuns în luna octombrie 2020 la 340 milioane¹⁶. Începând cu primul trimestru al anului 2020 Twitter are 166 de milioane de utilizatori activi zilnici (mDAU- monetizable Daily Active Users) care pot fi monetizați.

Twitter definește mDAU-uri ca „oameni, organizații și alte organizații ... care pot afișa reclame”. Aceasta reprezintă o creștere de 24% față de anul precedent, cea mai mare creștere de la an la an înregistrată. Twitter acordă această creștere îmbunătățirilor produsului și discuțiilor online despre pandemia COVID-19.

Aceasta face din Twitter cea de-a 13-a cea mai utilizată platformă de socializare, cu aproximativ 340 de milioane de utilizatori. Deoarece Twitter nu publică date generale lunare de utilizator active (MAU), această cifră se bazează pe acoperirea publicului publicitar al platformei.

În rândul celor mai influente rețele de socializare putem nominaliza și **Hi5**. Deși nu s-a bucurat de foarte mulți fani în Statele Unite (țara de origine), Hi5 a deținut multă vreme supremația în domeniul rețelelor de socializare în România. Site-ul a atras ca un magnet o mulțime de tineri dornici să-și facă albume online cu poze personale și noi cunoștințe. Deși

¹⁵ Nitin AGARWAL, Nima DOKOOHAKI, Serpil TOKDEMIR, *Emerging Research Challenges and Opportunities in Computational Social Network Analysis and Mining*, Editura Springer International Publishing, New York, S.U.A., 2019, p. 68.

¹⁶ <https://www.omnicoreagency.com/twitter-statistics/>, accesat la 03.12.2020.

limitat din punct de vedere al caracteristicilor în comparație cu celelalte site-uri de profil, Hi5 a fost întrecut de Facebook, în România, abia în anul 2011.

Facebook, MySpace, Twitter, TikTok și multe alte rețele internaționale de comunicare și socializare online au devenit locuri virtuale ideale pentru reîntâlniri cu prieteni vechi sau oportunități de a cunoaște prieteni noi sau persoane cu aceleași preocupări, pasiuni și chiar afaceri. Cu toate acestea, în spatele unor asemenea rețele, care se dezvoltă și se ramifică în fiecare clipă cu o viteză nebănuită, se ascund și pericole de care trebuie să fim pe deplin conștienți înainte de a ne bucura de un contact cu mapamondul.

2. Infractori virtuali în rețelele de socializare

Site-urile rețelelor sociale au creat o adevărată revoluție în comunicare, iar pe lângă acest aspect evident, tehnologia în domeniu evoluează continuu. În consecință, majoritatea utilizatorilor nu cunoaște măsurile de bază pentru protejarea informațiilor deținute în propriile computere. Utilizatorii obișnuiți, fără cunoștințe avansate în privința protecției online, accesează confortabil rețelele de socializare de la adăpostul relativ al propriei case sau de la serviciu, considerând astfel că beneficiază de o anonimitate care ar oferi un anumit grad de siguranță. Așa se explică, în mare măsură, de ce majoritatea lor se trezesc într-o bună zi că au împărtășit informații personale unor persoane prea puțin cunoscute sau chiar necunoscute, pe care le-au ales din lista de prieteni a altor cunoștințe de pe Internet.

Trebuie avut în vedere și faptul că, odată cu dezvoltarea și evoluția tehnologiilor de comunicație și a Internetului, metodele infractorilor virtuali au ținut pasul cu acestea iar în unele aspecte chiar le-au depășit. Acești infractori cibernetici au împânzit rețelele de socializare într-un ritm fără precedent în ultimii ani, iar trendul este în continuă creștere.

Într-un articol publicat la începutul pandemiei de Coronavirus¹⁷, a fost elaborat un fel de ghid general simplificat în care s-au făcut 33 de recomandări, dar și sfaturi adaptate la situația românească (și nu numai) privind securitatea cibernetică. Aceste sugestii se concentrează pe practici și

¹⁷ Col. (rtr.) prof. univ. dr. Gheorghe BOARU, *Pandamia de coronavirus și securitatea cibernetică*, în Revista de Științe ale Securității Naționale, nr. 1/2020, pp. 19-43.

lucruri pe care le pot face utilizatorii individuali de Internet, dar îndeosebi organizațiile.

Se apreciază că, la nivel instituțional, „*caracterul global și multidimensional al problemei de asigurare a securității informațiilor, cu recunoașterea necesității ca guvernarea securității să fie dezvoltată spre a combate amenințarea cibernetică și că, în această acțiune, trebuie să fie angajate mult mai multe niveluri, actori, instituții și persoane implicate în ecosistemul cibernetic*”¹⁸.

Principalele infracțiuni săvârșite pe Internet privesc încălcarea drepturilor de autor, în special protecția programelor, informațiilor, bazelor de date etc., fraudele informatice, accesul neautorizat la sistemele informatice și alte infracțiuni săvârșite prin intermediul rețelelor de comunicații.

Pericolul cel mai mare al acestor infracțiuni informatice îl constituie caracterul lor transfrontalier. Accesul neautorizat, indiferent de motivația autorului (de exemplu, plăcerea de a se infiltra sau de a sfida sistemul de securitate) este periculos pentru că poate conduce la erori, eșecuri, blocaje sau chiar la opriri anormale ale sistemului informatic.

Infractorii ciberneticii folosesc teoretic două mari *tactici* prin care exploatează rețelele de socializare. În practică, aceste două metode sunt cel mai adesea folosite împreună.

Hackerii sunt specializați în *exploatarea vulnerabilităților din sistemele de operare* pentru a avea, astfel, oportunitatea de a instala un program nedorit în computere sau în telefoanele mobile de ultimă generație.

În al doilea rând, hackerii specializați în a parazita și exploata oportunitățile oferite oricui de rețelele de socializare au ajuns îndeajuns de abili pentru a *manipula persoanele* din lista lor de prieteni pentru a obține diverse avantaje. Din nefericire, în toată această poveste, oamenii sunt veriga slabă, iar infractorii ciberneticii mizează pe acest lucru. Ei reușesc deseori să păcălească persoanele fără cunoștințe în domeniu și reușesc astfel să treacă de parolele sau de mijloacele primare de securitate din computerele acestora. Acțiunile lor sunt atât de abile încât, în ochii omului obișnuit, par legitime și nepericuloase.

¹⁸ Col. (rtr.) prof.univ.dr. Gheorghe Boaru, *Securitatea cibernetică în Uniunea Europeană*, în Revista Academiei de Științe ale Securității Naționale, nr. 2/2017, p. 68.

În principiu, există trei mari tipuri de **atacuri** care apar pe rețelele de socializare. Primul se referă la descărcările de tip **drive-by**, care descriu două situații: fie o persoană descarcă un software aparent legitim, care însă are consecințe malițioase pentru computerul gazdă, fie descărcarea acestuia se realizează fără cunoștința persoanei în cauză.

O altă amenințare ar fi o solicitare pentru începerea unei descărcări, care arată ca un **plug-in necesar**, precum QuickTime sau Flash, dar se dovedește a fi în cele din urmă un malware.

Al treilea tip de amenințare este **înșelătoria bazată pe studii**. În acest caz, victimei i se cere să completeze un chestionar cu informațiile personale de unde îi sunt extrase datele și folosite în scopuri neautorizate. De exemplu, odată ce se obține un număr de telefon prin astfel de practici, este posibil să primească apeluri de telemarketing sau se poate întâmpla ca informația furnizată să fie vândută mai departe unor companii colectoare de date.

De exemplu, atacurile asupra Facebook au trei moduri de propagare. Există atacuri bazate pe **sharing manual**, când cineva distribuie involuntar un link malițios. Acest model implică atacuri de tipul *copy-paste*, și le permite atacatorilor să posteze mai multe link-uri pe ecranul „victimei”.

O altă formă de atac este denumită **Like-Jacking**. În acest caz, link-ul postat pe ecran te direcționează către un site ce presupune răspunsul la o întrebare de securitate de tip **Captcha**¹⁹. În realitate, utilizatorul apasă un buton de **Like** ascuns, care în plus scanează și mișcarea mouse-ului, astfel încât nu contează zona unde este poziționat cursorul mouse-ului la apăsare.

O a treia metodă este asemănătoare cu precedenta, doar că se bazează pe partea de comentarii. Ea ascunde o casuță de comentarii sub un **Captcha**, care apoi repostează link-ul malițios pe ecran, pentru a-i păcăli și pe prietenii victimei.

Pe Twitter există **metoda spam** prin mesaje directe și răspunsuri Twitter-bot, care trimit victimei link-ul malițios. Spammerii obțin acces la datele de înregistrare ale unui prieten printr-un atac de tip **phishing**. Phishingul reprezintă o formă de fraudă pe internet, prin care infractorii creează copii false ale site-urilor populare (un serviciu de e-mail, un website de online banking, o rețea de socializare etc.), unde încearcă să îi atragă pe

¹⁹ Metodă automată de a determina dacă vizitatorul unui site este uman sau nu. Numele vine de la expresia „Completely Automated Public Turing test to tell Computers and Humans Apart”.

utilizatori. Aceștia, fiind încrezători, introduc datele de înregistrare și parolele pe aceste site-uri, cum ar face-o în mod obișnuit, însă informațiile ajung la infractorii cibernetici. Ei pot folosi apoi informațiile personale furate, datele conturilor bancare sau parolele pentru a fura banii utilizatorilor, pentru a trimite mesaje de tip spam și fișiere malware prin intermediul contului de e-mail compromis sau al rețelei de socializare, sau pot, pur și simplu, să vândă datele furate și parolele altor infractori.

Printre cele mai folosite metode de a ataca utilizatorii se numără următoarele (denumirile sunt cele folosite în limbajul internațional de specialitate):

- **Baiting:** transmiterea unui dispozitiv USB sau a altui tip de dispozitiv de stocare deja infectat cu un malware, care va ajunge în computerul victimei (principiul calului troian) și va oferi atacatorului toate informațiile stocate.

- **Click-jacking:** constă în hyperlink-uri ascunse abil sub un link legitim pe care se dă click cu toată încrederea. Urmează instalarea unui program malware în computer, sau transmiterea datelor personale ale victimei către infractorul virtual. Experții în click-jacking își instalează de obicei capcanele sub butoanele virtuale de tip *Like* sau *Share* de pe rețelele de socializare.

- **Cross-Site Scripting (XSS):** constă în instalarea unui cod malițios pe un site de încredere. Un atac informatic de tip Stored XSS are loc atunci când codul malițios ajunge să fie instalat permanent pe un server, ceea ce va duce la infectarea oricărui computer care accesează serverul respectiv. Un atac de tip Reflected XSS constă în accesarea de către un utilizator a unui link infectat, codul malițios fiind trimis în server, de unde este retrimis înapoi în browser-ul victimei. Computerul consideră acel cod ca fiind sigur, dintr-o sursă de încredere.

- **Doxing:** este o formă de furt în care identitatea unei persoane, incluzând numele complet, data nașterii, adresa și fotografiile personale sunt scoase de pe pagina ce cuprinde profilul persoanei respective, de pe o rețea de socializare și sunt făcute publice.

- **Pharming:** constă în redirectionarea userului de la un site legitim spre unul fraudulos, cu scopul de a extrage datele personale.

- **Phreaking:** constă în obținerea accesului neautorizat în sistemele de telecomunicații.

▪ **Scam:** se referă la tranzacții și afaceri false prin care victimele sunt convinse să furnizeze sume de bani, informații personale sau diverse servicii în schimbul unor beneficii imense. Infracții cibernetice se folosesc deseori de link-uri cu știri de impact sau de evenimente sportive sau artistice drept momeli pentru persoanele care ajung, astfel, să acceseze site-uri infectate. Tot în categoria scam se încadrează escrocheriile online în urma cărora utilizatorii sunt păcăliți să doneze sume de bani către organizații de caritate false.

▪ **Spoofing:** constă în inducerea în eroare a computerelor sau chiar a utilizatorilor, prin ascunderea identității reale a atacatorului. Spoofing-ul via e-mail se folosește de o adresă falsă de e-mail sau simulează o adresă reală. Spoofing-ul tip IP este folosit pentru a ascunde adresa IP reală a computerului infractorului.

3. Mișcările de protest coordonate pe rețelele de socializare

Rețelele de socializare joacă un rol important în cadrul noii sfere publice. Inițial, domeniul virtual era format din comunități mici, funcționând independent unele de altele, ca niște grupuri închise. Rețelele de socializare au unit aceste grupuri, favorizând propagarea rapidă a informațiilor către toți utilizatorii.

„Structura rețelei poate avea un impact asupra comportamentului și performanței actorilor care o formează. De exemplu, actorii pot fi influențați de vecinii lor datorită unor diferiți factori cum ar fi concurența și cooperarea și, la rândul lor, să influențeze alți actori. Acest tip de attribute modificate compun comportamentul virtual”²⁰.

Rețelele de socializare, precum Facebook sau Twitter, au devenit o armă în mâna protestatarilor/revoluționarilor care se folosesc de acestea pentru a organiza mișcările de protest. Ele permit organizatorilor, la costuri foarte mici, să implice un număr foarte mare de oameni într-o mișcare de protest, permit unui grup revoluționar să-și răspândească nu doar mesajul ideologic, ci și programul de pregătire și planul operațional. Chemarea la protest, la un moment dat, poate fi făcută în câteva secunde și nu mai e

²⁰ Reda ALHAJJ, Jon ROKNE, *Encyclopedia of Social Network Analysis and Mining*, Ediția a doua, Editura Springer International Publishing, New York, S.U.A., 2019, p. 14.

neapărat nevoie de pregătirea din timp a unei demonstrații pentru o dată anume.

Acest lucru a devenit o problemă pentru anumite structuri de conducere, în special pentru cele nedemocratice, care au constatat că aceste rețele au devenit instrumente importante pentru sprijinirea revoluțiilor. În același timp guvernele și serviciile secrete pot monitoriza foarte ușor rețelele de socializare pentru a afla informații de ultimă oră despre utilizatorii urmăriți, de exemplu prin conturile lor de Facebook, ce oferă imagini, liste de contacte și informații despre locația acestora.

Evenimentele de acest gen nu sunt însă singurul aport al rețelelor de socializare. Ele permit și o circulație rapidă a informațiilor între oameni, revitalizând domenii ca marketingul, jurnalismul sau comunicarea politică. De asemenea, întăresc coeziunea socială în jurul unor cauze, favorizând implicarea și înlesnind acțiunea socială. Un mediu nou, cu propriile avantaje și dezavantaje, rețelele de socializare au devenit uneori obiect al criticii, deoarece sunt un instrument de comunicare a ideilor și atitudinilor ce pot circula cu ușurință.

Un exemplu semnificativ, care arată avantajele și dezavantajele rețelelor de socializare, este publicat de ECONOMICA.net²¹.

Pasiunea militarilor ruși pentru rețelele de socializare a pus Moscova într-o situație stânjenitoare, după ce unul dintre ei a postat pe Instagram două fotografii localizate în Ucraina, iar alții au postat comentarii din care reiese că unități ale armatei ruse sunt prezente pe teritoriul acestei țări, în ciuda dezmințirilor oficiale venite de la Kremlin.

Conform site-ului american de știri BuzzFeed, prima fotografie postată de soldatul Alexandr Sotkin a fost localizată în satul Volocino, în Rusia, unde se pare că staționează unitatea din care face parte, pentru ca apoi să posteze alte două poze, acestea fiind însă localizate la zece kilometri depărtare, pe teritoriul Ucrainei. Este adevărat că localizarea fotografiilor postate pe internet poate fi falsificată, dar cel care face o astfel de operațiune are nevoie de cunoștințe avansate de codificare. În descrierea unei alte fotografii, localizată în satul Volocino, respectivul militar povestește că a petrecut ziua stând pe scaun, ascultând muzică și ocupându-se de „Buk”.

²¹ http://www.economica.net/prezenta-soldatilor-rusi-in-ucraina-deconspirata-de-pasiunea-lor-pentru-retelele-de-socializare_85216.html#ixzz3CuNLWrJK

Acest ultim cuvânt poate să facă referire la denumirea unei rachete antiaeriene, exact modelul folosit de separatiștii pro-ruși din estul Ucrainei pentru a doborî avionul companiei Malaysia Airlines pe 17 iulie 2014.

Și alți militari ruși au publicat pe rețeaua rusă de socializare Vkontakte fotografii fără localizare, dar ale căror descrieri confirmă acuzațiile Kievului că armata rusă a tras asupra pozițiilor ucrainene. Unul dintre ei a scris pe data de 23 iulie 2014 că a tras toată noaptea asupra Ucrainei, sub o poză în care se pot vedea mai multe obuze. A doua zi și-a suspendat contul, după ce a acuzat piratarea acestuia. Pe aceeași rețea de socializare, un alt militar rus postase cu câteva zile mai devreme două fotografii cu lansatoare multiple de rachete sol-sol „Grad”, împreună cu comentariul „*Grad în direcția Ucrainei*”, iar un altul a publicat chiar și harta traseului parcurs de unitatea sa către frontiera ucraineană.

Ministerul rus al Apărării a refuzat orice comentariu, iar deputatul comunist rus Vadim Soloviev a inițiat unui proiect de lege care să limiteze accesul militarilor ruși la Internet, fiind de părere că asemenea postări sunt „*un pericol pentru Rusia și pot fi folosite de occidentali pentru acțiuni de spionaj și dezinformare*”²².

De altfel, oficiali din serviciile secrete americane, citați de publicația Washington Post, au declarat că unele informații ce dovedesc ajutorul militar acordat de Rusia separatiștilor din Ucraina, inclusiv în doborârea avionului malaieziaan, au fost culese de pe site-urile de socializare.

Avantajul Internetului este globalitatea comunicării, iar unul dintre dezavantaje este că orice tip de comunicare poate fi interceptat. Internetul, ca scenă a unor interese și ca mijloc de comunicație, oferă posibilități de obținere a unor informații ce pot prejudicia siguranța națională sau interesele anumitor servicii secrete, în condițiile nerespectării normelor stricte de securitate de către utilizatori.

Concluzii

Dezvoltarea rețelelor de socializare a permis colectarea de date comportamentale la un nivel de volum și complexitate fără precedent. Predicția și detectarea precisă a comportamentului utilizatorului sunt tehnici

²² <https://www.refworld.org/docid/57726a114.html>, accesat la 02.10.2020

cheie pentru multe aplicații media, cum ar fi sistemele de recomandare (RSS), căutare personalizată și marketing social.

Modelarea comportamentului în sensul dorit pentru atragerea profitului este semnificativă în aplicații și sisteme reale.

Extinderea rețelelor de socializare a permis ca diseminarea și căutarea informațiilor să se producă în mod necontrolat. Utilizatorii, liberi să posteze informații în absența oricărei restricții legale, au intrat deseori în conflict cu acțiunile defensive întreprinse de guvernele statelor naționale, invocând dreptul la liberă exprimare.

Rețeaua de socializare poate aduce informații acolo unde acestea sunt necesare dar oferă și infractorilor noi modalități de a-și anonimiza acțiunile. De la sustragerea de date personale, confidențiale, la fraude economice, șantaj și terorism, o întreagă paletă de infracțiuni penale grave au fost transpuse în varianta cibernetică. Cele mai îngrijorătoare sunt, desigur, cele care vizează infrastructura critică, adică acele servicii și sisteme informatice care sunt vitale pentru un stat iar scoaterea din funcțiune sau distrugerea lor poate avea consecințe deosebit de grave.

Criminalitatea informatică complică legislația tradițională și eforturile de asigurare a respectării legilor din cauza medierii lor prin tehnologii complexe, pentru care personalul implicat nu are nici tehnica și, de multe ori, nici pregătirea necesară. Pe de o parte, acest lucru a dus la o mai mare cooperare între structurile implicate pentru armonizarea răspunsurilor, precum și la o influență crescândă a organizațiilor de poliție multinaționale, cum ar fi Interpolul. Cu toate acestea, structurile care luptă împotriva criminalității informatice, se confruntă cu o varietate de probleme, cum ar fi:

- percepția în rândul forțelor de ordine conform căreia criminalitatea informatică constă în infracțiuni neînsemnate, cu impact limitat;
- lipsa legislației aplicabile formelor de criminalitate informatică;
- noutatea multor forme ale criminalității informatice care rezistă în timp și capacitatea scăzută a autorităților de a răspunde;
- raportarea scăzută a criminalității informatice, aspect ce influențează alocarea de resurse.

Există, fără îndoială, și alte vulnerabilități și oportunități orientate spre stimularea analizei rețelelor de socializare. Mai mult decât atât,

tehnologia devine mai ieftină și mai sofisticată în același timp, persoanele fizice, companiile și organizațiile beneficiind din ce în ce mai mult de rezultatele acesteia. În același timp, cu o viteză chiar mai mare, crește numărul vulnerabilităților ce pot fi identificate atât de către cei ce urmăresc să obțină beneficii materiale cât și de teroriști sau state naționale direct interesate de obținerea de informații.

BIBLIOGRAFIE

1. Nitin AGARWAL, Nima DOKOOHAKI, Serpil TOKDEMIR *Emerging Research Challenges and Opportunities in Computational Social Network Analysis and Mining*, Editura Springer International Publishing, New York, S.U.A., 2019.
2. Reda ALHAJJ, Jon ROKNE *Encyclopedia of Social Network Analysis and Mining*, Ediția a doua, Editura Springer International Publishing, New York, S.U.A., 2019.
3. Gheorghe Boaru, Iulian Marius Iorga *Securitatea sistemelor informaționale militare*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2018.
4. Gheorghe BOARU, Benedictos IORGA *Implicațiile participării forțelor militare românești la operațiile de tip coaliție, asupra evoluției și dezvoltării sistemului militar național de comunicații și informatic*, Editura SITECH, Craiova, 2020.
5. Col. (rtr.) prof. univ. dr. Gheorghe BOARU *Pandamia de coronavirus și securitatea cibernetică*, în Revista de Științe ale Securității Naționale, nr. 1/2020, pp. 19-43.
6. Col. (r.) prof. univ. dr. Gheorghe BOARU *Războiul informațional – un obiectiv al securității naționale*, în Revista Academiei de Științe ale Securității Naționale nr.2/2019, pp. 23-37.
7. Col. (rtr.) prof.univ.dr. Gheorghe Boaru *Securitatea cibernetică în Uniunea Europeană*, în Revista Academiei de Științe ale Securității Naționale, nr. 2/2017, pp. 65-79.
8. Paolo BORY *The Internet Myth: From the Internet Imaginary to Network Ideologies*, Editura University of Westminster Press, Londra, 2020.
9. Binxing FANG, Yan JIA *Online Social Network Analysis*, Ediția a treia, Editura Walter de Gruyter GmbH, Berlin, 2019.

10. Mehmet Kaya, Reda Alhajj Influence and Behavior Analysis in Social Networks and Social Media, Series: Lecture Notes in Social Networks, Publisher: Springer International Publishing, Year: 2019.
11. Mehmet Kaya, Suayip Birinci, Jalal Kawash, Reda Alhajj Putting Social Media and Networking Data in Practice for Education, Planning, Prediction and Recommendation, Series: Lecture Notes in Social Networks Publisher: Springer International Publishing, Year: 2020.
12. Tansel Özyer, Sambit Bakshi, Reda Alhajj Social Networks and Surveillance for Society, Lecture Notes in Social Networks, Publisher: Springer International Publishing, Year: 2019.
13. * * * <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/>.
14. * * * <https://www.worldometers.info> > wor...
15. * * * <https://www.refworld.org/docid/57726a114.html>.
16. * * * <https://datareportal.com/social-media-users>
17. * * * <https://www.omnicoreagency.com/twitter-statistics/>.
18. * * * http://download.cnet.com/8301-2007_4-57456546-12/how-attacks-on-social-networks-work/.
19. * * * http://www.economica.net/prezenta-soldatilor-rusi-in-ucraina-deconspirata-de-pasiunea-lor-pentru-retelele-de-socializare_85216.html#ixzz3CuNLWrJK.
20. * * * <https://www.refworld.org/docid/57726a114.html>.
21. * * * www.nato.int.
22. * * * Ghid - Securitatea în rețele sociale și controlul parental în mediul online – Bitdefender.

**STRUCTURILE DE ARTILERIE DIN CADRUL FORȚELOR
TERESTRE. SARCINI DETERMINATE DE PARTICIPAREA
LA ACȚIUNI MILITARE PENTRU APĂRAREA
TERITORIULUI NAȚIONAL**

**ARTILERY UNITS IN THE ARMY. TASKS DETERMINED
BY THE PARTICIPATION TO MILITARY HOMEL
AND DEFENCE OPERATIONS**

Gl.bg.(rtr.) prof.univ.dr. Viorel BUȚA

Membru titular al Academiei de Științe ale Securității Naționale,
Membru titular al Academiei Oamenilor de Știință din România,

E-mail: vbuta@yahoo.com.

Lt-col. Marius-Lucian SAVIN

Regimentul 52 Artilerie Mixtă, Forțele Terestre

Email: mariuslucian2004@yahoo.com

Rezumat: Cooperarea pe câmpul de luptă, între elemente care sunt dotate cu diferite capacități, nu are caracter de noutate, aceasta fiind prezentă în majoritatea covârșitoare a conflictelor armate. Începuturile structurilor care execută sprijinul acțiunilor executate de forțele de manevră se pierd în istorie, exemple fiind cooperarea dintre arcași și pedestrași, dintre pedestrime și cavalerie, artilerie și infanterie etc.

În categoria armelor de sprijin artileria terestră joacă, cel puțin pentru structurile tactice din cadrul Forțelor Terestre, rolul dominant pentru atingerea scopului unei operații. Evoluția în domeniul militar amprentează și această armă, impunând inovație atât pentru îndeplinirea nevoii de menținere a ritmului cu dezvoltarea armelor de manevră, dar și pentru surclasarea adversarului în acest domeniu pentru asigurarea supraviețuirii și îndeplinirea sarcinilor tactice. Aceste deziderate impun capacitate de adaptare pe care artileria terestră trebuie să o arate în toate domeniile de activitate, atât în plan conceptual cât și acțional.

Cuvinte cheie: artilerie terestră, amenințări hibride; sarcini, acțiuni militare.

Abstract: Cooperation on the battlefield between elements equipped with different capabilities is not new as it is present in the vast majority of the conflicts. Beginnings of the components that execute support of the actions accomplished by

maneuver units is losing in history, examples are the cooperation between archers and infantry, between infantry and cavalry, infantry and artillery and so on.

In the category of the support branches the field artillery plays, at least to the tactical structures of the Army, the lead role for the accomplishment of the mission. The evolution in the military domain marks this branch too, protruding innovation to fulfill the need to maintain the pace with maneuver branches development and also to outclassing opponent in this domain in order to ensure survival and accomplishment of the tactical tasks. These challenges compel a capacity to adapt which field artillery must prove in all areas, conceptual and in action.

Key words: *field artillery, hybrid threats, tasks, military action.*

*„Nimic nu este mai distructiv decât o șarjă de artilerie pe o mulțime.”
Napoleon Bonaparte*

Introducere

Războiul, din perspectivă social-istorică, reprezintă manifestarea cea mai pregnantă a relațiilor politice conflictuale existente la un moment dat între grupuri mari de oameni (națiuni, state, coaliții de state etc.), organizate din punct de vedere social și militar.

Evoluțiile înregistrate în domeniul științei și tehnologiei au avut și continuă să aibă un impact semnificativ asupra tuturor dimensiunilor activității umane, având, așadar, incidență și aplicabilitate inclusiv în domeniul militar. În contextul geopolitic și geostrategic actual, deosebit de fluid și schimbător, se impun noi considerații, reorientări și reorganizări în cadrul acțiunilor militare moderne.

Neputând lipsi din tabloul complex al instrumentelor militare utilizate în ducerea războiului modern, **artileria terestră** beneficiază de descoperirile tehnologice și investește în perfecționarea mijloacelor pe care le întrebunțează pentru ducerea la îndeplinire a misiunii și sarcinilor primite. Fie că le aplică în acțiuni asociate luptei armate sau alte tipuri de acțiuni, artileria are ca principală sarcină care, la prima vedere, poate părea ușoară: să lovească o țintă aflată la distanță.

Varietatea și numărul crescut al țintelor angajate de artileria terestră, dinamica tot mai alertă a desfășurării confruntărilor, viteza tot mai mare a schimbării caracteristicilor și coordonatelor țintelor, sunt lucruri care fac foarte dificilă întrebunțarea armelor și sistemelor de sprijin cu efect asupra țintelor de suprafață (artilerie, aviație).

Caracteristica pregnantă a conflictelor actuale și, opinăm noi, a celor viitoare, este că au loc (și vor avea), în marea lor majoritate, dacă nu în totalitate, în medii urbane aglomerate, medii în care posibilitățile de camuflare, mascare și evacuare ale țintelor sunt multiple și presupun un efort uriaș din partea combatanților care dispun de mijloacele menționate în paragraful anterior pentru a obține efectele propuse asupra lor. În atare condiții, întrebuițarea artileriei este îngreunată, situație generată de faptul că țintele sunt din ce în ce mai multe (ca număr) și mai mici, ascunse și în imediata apropiere a unor obiective care nu permit angajarea lor (restricții impuse de legile internaționale referitoare la conflicte) cu mare parte din muniția aflată momentan la dispoziție artileriei.

Deși mijloacele moderne de achiziție a țintelor cunosc evoluții fulminante, contextul prezentat al ducerii războiului ridică două probleme pe care artileriștii trebuie să o rezolve înainte de a comanda „FOC!”: în primul rând achiziția, fără greșală, a țintei și, în al doilea rând, decizia privind mijlocul de angajare eficient care să combată ținta fără pierderi de vieți inutile sau daune colaterale.

Ne propunem să scoatem în evidență și modul de participare a artileriei la desfășurarea acțiunilor în cadrul fenomenului începutului de mileniu numit *război hibrid* (încă neoficializat ca formă de război), prin comparație cu modul de executare a aceluiași tipuri de misiuni pe timpul îndeplinirii sarcinilor în cadrul acțiunilor asociate luptei armate, toate în contextul determinat de participarea la acțiuni militare pentru apărarea teritoriului național.

Vom putea evidenția astfel, într-o măsură destul de mare, dacă, pentru îndeplinirea sarcinilor de bază, pe timpul acțiunilor de tip hibrid este necesar un nou tip de structură de artilerie, cu o abordare diferită de cea existentă pentru îndeplinirea misiunii, sau dacă cea existentă trebuie redimensionată esențial pentru a face față provocărilor lansate de acțiunile hibride.

1. Locul și rolul structurilor de artilerie în cadrul acțiunilor forțelor terestre

Capabilitățile comune de lovire ale unei structuri militare sau capacitatea structurii respective de a direcționa forța disponibilă împotriva adversarului sunt definite de termenul **sprijin prin foc**, menționează

manualele de specialitate. Acesta trebuie să asigure distrugerea, neutralizarea, interzicerea acțiunilor adversarului, demoralizarea și influențarea forțelor acestuia care, datorită relației și contribuției sale la manevra forțelor terestre, reprezintă un factor esențial pentru acțiunile de luptă ale acestora.

În cadrul Forțelor Terestre, principala componentă responsabilă de executarea sprijinului prin foc este *sistemul artileriei terestre*. Misiunea acestuia este de a asigura *angajarea* focului cu efect letal și/sau non-letal prin *trageri* executate cu mijloacele din compunerea sistemului pentru obținerea supremației în spațiul de luptă integrat.

Pe lângă componenta letală a sprijinului prin foc, artileria terestră trebuie să integreze și acțiunile componente neletale (cooperarea civili-militari – CIMIC, operațiile informaționale – PSYOPS, operațiile informaționale etc.). Armonizarea contribuției fiecărui mijloc și complementaritatea acțiunii tuturor mijloacelor avute la dispoziție la un moment dat reprezintă una dintre sarcinile cele mai importante ale artileriei terestre, ținta fiind îndeplinirea sarcinilor specifice sprijinului prin foc.

Din punctul de vedere al compunerii artileriei terestre, aceasta este privită în literatura de specialitate ca fiind un *sistem al artileriei terestre* întrucât este structurat din mai multe elemente care, independent analizate, sunt la rândul lor sisteme, și anume: un sistem de comandă și control, un sistem STA (asigurare cu date), un sistem de lovire/angajare și un sistem logistic.

Prin evidențierea cuvântului *angajare*, dorim să scoatem în evidență faptul că artileria terestră își îndeplinește misiunea de bază pentru care a fost destinată prin acțiuni directe asupra țintelor, cu toate particularitățile acestora, utilizând muniții specifice diferitelor sarcini, manevra sau simpla prezență neavând efectul esențial sau decisiv necesar asupra rezultatului confruntării.

Modalitatea prin care artileria terestră angajează țintele este *tragerea*, trimiterea muniției către țintă, lansată de pe diferite tipuri de platforme, funcție de sarcina specifică. Așadar, artileria nu-și poate îndeplini misiunea de bază fără a acționa fizic asupra țintelor pe care trebuie să le combată.

Din categoriile sarcinilor pe care le îndeplinește sistemul artileriei terestre (specifice și implicite) ne vom referi, pe parcursul articolului, la

acele sarcini care presupun angajarea țințelor, anume sarcinile specifice, întrucât executarea sarcinilor implicite se referă la aspecte cum ar fi deplasarea, sprijinul logistic.

Numărul victimelor provocate de acțiunile artileriei¹, din numărul total al celor două conflagrații mondiale², arată potențialul distructiv al acestei armei și i-a adus renumele de *regele bătăliei*, iar mareșalul Henri Petain este frecvent citat ca afirmând „*Artileria cucerește, infanteria ocupă*”³.

1.1. Structuri de artilerie din cadrul Forțelor Terestre

La nivelul Forțelor Terestre ale Armatei Române întâlnim două tipuri de structuri de tip mare unitate: brigada (ușoară, medie sau grea) și divizia. Aceste două tipuri de structuri sunt sprijinite, pentru îndeplinirea misiunilor, de structuri de artilerie terestră – un batalion pentru brigadă și un regiment de artilerie mixtă pentru divizie.

Cele două structuri (batalionul de artilerie și regimentul de artilerie) sunt compuse din sistemele menționate anterior, acestea contribuind, hotărâtor putem spune, la realizarea prezenței, extinderii, continuității și dominației în teren, precum și la îndeplinirea misiunilor primite de structurile de manevră aflate în compunerea celor două tipuri de structuri.

Obținerea efectelor planificate este asigurată de acțiunile artileriei în toate cele trei zone de desfășurare a operațiilor: la contact, în adâncime și în zona de spate. Artileria terestră asigură, cu prioritatea dată de ordinea în care sunt menționate în manualul specific, distrugerea artileriei adversarului, executarea tragerilor de interdicție dar și integrarea sprijinului prin foc în cadrul operației întrunite.

La nivelul *grupării de forțe terestre*, sistemul de lovire poate cuprinde o diversitate de sisteme de armament (aruncătoare, artilerie

¹70% - dintre morți și răniți au fost victime ale tirurilor de artilerie, în primul război mondial, disponibil la https://www.defenseromania.ro/primul-razboi-mondial-in-cifre-datele-inspaimantatoarele-marelui-razboi_594604.html, accesat la 22.07.2020

²Peste 19,800,000 în primul război mondial, disponibil la https://ro.wikipedia.org/wiki/Primul_R%C4%83zboi_Mondial, accesat la 22.07.2020, și aproximativ 60 de milioane de oameni în cel de Al Doilea Război Mondial, disponibil la https://ro.wikipedia.org/wiki/Al_Doilea_R%C4%83zboi_Mondial, accesat la 22.07.2020.

³*Marshal Henri Petain is frequently quoted as having said, “The artillery conquers, the infantry occupies.”*, disponibil la <https://www.historynet.com/great-guns.htm>, accesat la 22.07.2020

ghintuită, artilerie reactivă, rachete) care întrebunțează diferite tipuri de muniții, grupate în muniții cu efect letal (nedirijată și dirijată – Precision Guided Missile/PGM) și muniții cu efect non-letal.

Modul de repartiție a gurilor de foc în sensul acțiunii sub directă coordonare și autoritate a coordonatorului sprijinului prin foc/FSCOORD al grupării de forțe, pe de o parte, și cantitatea de guri de foc pe care FSCOORD al grupării o destină pentru îndeplinirea sarcinilor standard în folosul structurilor subordonate, poate varia în funcție de mai multe variabile (forma de luptă, direcția efortului principal, rezultatele jocului de război etc.).

1.2. Locul și rolul structurilor de artilerie în cadrul acțiunilor Forțelor Terestre

Sistemul artileriei terestre, la orice nivel este analizat, poate îndeplini două tipuri de misiuni tactice: misiuni tactice standard și misiuni tactice non-standard. Indiferent de tipul de misiune tactică pe care artileria terestră o execută, aceasta primește o cantitate de muniție, stabilită de eșalonul care aprobă participarea structurii de artilerie la misiune, pentru a îndeplini misiunea, acesta fiind un element care limitează contribuția artileriei la îndeplinirea misiunii structurii sprijinite.

La nivelul brigăzii, misiunea sistemului artileriei este de a distruge, neutraliza, hărțui și interzice acțiunile inamicului și de a asigura integrarea sprijinului prin foc în cadrul operației.

Similar, la nivelul diviziei, misiunea sistemului artileriei terestre este de a asigura sprijinul prin foc oportun, precis și eficace în operațiile diviziei, prin acțiuni letale și non-letale, precum și de a integra acțiunile tuturor mijloacelor de lovire avute la dispoziție și a sincroniza aceste acțiuni cu cele ale forțelor de manevră ale diviziei.

Artileria terestră participă, în cadrul sistemului de sprijin prin foc, la toate tipurile de operații asociate luptei armate (ofensivă, apărare), în operații de stabilitate și sprijin precum și în operații intermediare. Mai participă și la sprijinul prin foc al acțiunilor desfășurate în medii specifice dintre care menționăm participarea la acțiunile hibride.

În sensul participării la forma decisivă a luptei armate, *ofensiva* (din contact nemijlocit cu adversarul, din mișcare sau combinată), artileria terestră sprijină cucerirea, menținerea și exploatarea inițiativei în vederea înfrângerii decisive a adversarului, însă participă și la realizarea factorilor

determinanți ai ofensivei (surprinderea, concentrarea efortului forțelor și mijloacelor, păstrarea ritmului rapid și îndrăzneții).

Capacitatea de manevră este întrebuițată pentru realizarea surprinderii, concentrarea efortului este sprijinită prin concentrarea și deschiderea rapidă a focului, artileria susține ritmul rapid al operației prin planificarea centralizată și execuția descentralizată iar îndrăzneala este susținută prin concentrarea acțiunilor pe anumite obiective, dispunere flexibilă, lovirea rapidă a țintelor deosebit de importante.

Printre sarcinile principale la care participă artileria terestră în operația ofensivă menționăm:

- executarea pregătirii de foc;
- executarea tragerilor de interdicție pentru izolarea obiectivului atacului principal și pentru apropierea forțelor care atacă forțele adversarului;
- executarea focului de contrabaterie;
- executarea tragerilor în adâncime;
- întârzierea întrebuițării sistemelor C2;
- executarea misiunilor în sprijinul planului de inducere în eroare.

Una dintre acțiunile la care participă artileria terestră, acțiune consumatoare de resurse, atât în ceea ce privește numărul gurilor de foc dar și în ce privește muniția necesară, este pregătirea de foc a atacului și, în special, atunci când aceasta necesită crearea unui sector de rupere. Această acțiune presupune, din partea artileriei, un efort intens și susținut pentru planificare, pregătire, desfășurare și evaluare. Cu toate că muniția necesară pentru pregătirea de foc a atacului se asigură suplimentar față de cantitatea necesară pentru desfășurarea operației, efortul necesar pentru tragerea acesteia impune mobilizarea și concentrarea tuturor sistemelor care sunt cuprinse în această acțiune.

Artileria terestră participă și la acțiuni în care utilizează muniție non-letală, amintind în acest sens tragerile de iluminare, de mascare cu aerosoli sau cele pentru difuzarea materialelor tipărite.

Participarea artileriei terestre la *operația de apărare* (apărarea mobilă, apărarea în zonă/pe poziții și apărarea pe aliniamente intermediare/întârzierea) și la *operațiile cu caracter defensiv* (trecerea temporară la apărare pentru respingerea contraatacului, trecerea la apărare pentru consolidarea aliniamentului final al misiunii și trecerea la apărare în cadrul

luptei de întâlnire) se planifică, pregătește, conduce, execută și evaluează în toate cele trei zone – la contact, în adâncime și în spate.

Sarcinile la care participă artileria terestră în operația de apărare vizează sprijinul acțiunilor forțelor de acoperire/care execută întârzierea, lovirea inamicului în adâncime (înainte ca acesta să poată influența operația), separarea blindatelor inamicului de infanteria debarcată, acoperirea cu foc a obstacolelor, întârzierea manevrei rezervelor inamicului, sprijinul contraatacului executat cu forțele proprii, trageri de contrabaterie, acoperirea flancurilor și intervalelor, dezorganizarea conducerii adversarului.

Rolul structurilor de artilerie terestră în cadrul *operațiilor de stabilitate și de sprijin* este permanent influențat de natura amenințărilor asimetrice, modificarea continuă a nivelului violenței, intensitatea fluctuantă a operațiilor, fiind necesară o capacitate de adaptare și versatilitate ridicate care să poată acoperi o suprafață mult mai mare decât în cazul acțiunilor specifice luptei armate.

Principala provocare pentru artileria terestră, provocare care se transmite chiar și în cazul acțiunilor pentru răspunsul la amenințările hibride, este aceea de a obține efectele necesare fără a produce pierderi sau pagube colaterale din cauza situării majorității țintelor în apropierea unor *zone neutre*, care vor fi afectate, într-un fel sau altul, de efectele munițiilor letale. Răspunsul pentru această provocare poate veni prin utilizarea munițiilor de precizie.

1.3. Acțiunile artileriei în contextul războiului hibrid

Soluționarea incompletă, din punct de vedere teoretic, care să ofere războiului hibrid legitimitatea oficială de formă nouă de război, nu poate impune o soluție de abordare exclusivă, așa cum se întâmplă în cazul luptei armate.

Rămâne totuși, incontestabilă, prezența amenințărilor hibride, elemente care trebuie să constituie părți din ipotezele de construire a unor soluții de răspuns.

Dintre caracteristicile care, în opinia teoreticienilor militari contemporani, sunt atribuite războiului hibrid, și care fac obiectul prezentei cercetări, menționăm tipul de actori, mediul de confruntare, populația civilă

vizată – centrul de greutate, elementul principal în jurul căruia se construiesc scenariile care să asigure victoria în acest tip de conflict⁴.

Opozanții în cazul unui război hibrid ar putea fi combatanți statali împotriva altor combatanți statali sau combatanți statali împotriva unor combatanți non-statali, dar și combinația dintre un combatant statal și unul sau mai mulți combatanți non-statali care pot avea ca opozanți alți combatanți statali, non-statali sau o combinație a acestora, varianta combatanți non-statali versus combatanți non-statali fiind imposibilă din considerente de reprezentare juridică în domeniul relațiilor internaționale.

Confruntarea directă va fi preferată, evident, de actorii statali mai puternici, care au asigurat sprijinul opiniei publice internaționale și care vor căuta în legitimitatea oferită de legile războiului să desfășoare operațiile *la vedere*, să poată identifica și distinge combatanții adversi de populația necombatantă, să poată acționa asupra obiectivelor prezente în mediul de confruntare fără a produce victime sau pagube colaterale, fără să afecteze infrastructura critică din zona de desfășurare a conflictului.

De cealaltă parte se situează adversarii, care vor acționa întotdeauna din medii aglomerate în care combatanții nu se pot distinge cu ușurință de necombatanți, țintele vor fi situate în majoritatea cazurilor în apropierea celor restricționate sau interzise la trageri. Victimele sau pagubele colaterale estimate a fi provocate de angajarea acestora, cumulate cu durata necesară pentru obținerea aprobărilor pentru angajare putând conduce, de multe ori, la renunțarea la angajare sau la alegerea unui mijloc de angajare care să corespundă restricțiilor, acesta fiind, cel mai adesea, altul decât artileria terestră.

Mediul de confruntare, mediul fizic în care artileria terestră poate acționa, va fi constituit de aglomerările urbane mari, care prezintă activitate economică intensă, posibilități multiple de camuflare, evadare, pregătire și repetare a scenariilor de atac. Identificarea țintelor adversarului (personal sau tehnică de luptă) și angajarea fiind foarte dificile, timpul de staționare fiind redus, de multe ori mai mic decât timpul necesar pentru executarea procedurilor de deconflictizare a țintelor, poziționarea țintelor acestora făcând uneori imposibilă angajarea cu artileria terestră.

⁴Viorel Buța, Valentin Vasile, *Studiu privind metamorfozele războiului hibrid*, Universitatea Națională de Apărare, București, 2016.

Elementul de noutate, prezentat de analiștii militari ca aparținând războiului hibrid, decisiv în câștigarea conflictului, este populația din mediul de confruntare. În condițiile actuale, în care informația poate fi răspândită și este disponibilă aproape instantaneu, instrumentul mass-media poate fi și este utilizat pentru creșterea aportului populației necombatante la câștigarea conflictului. Așadar, câștigarea *voinței populației* este un element cheie utilizat atât de agresori cât și de apărători. Tacticile de gherilă desfășurate cu sprijinul sau din mijlocul populației civile sunt elemente foarte dificil de combătut într-un conflict de această natură.

Având în vedere că analiștii militari atribuie războiului hibrid și o etapă finală (necesară sau nu funcție de rezultatele obținute în confruntările din toate celelalte medii de desfășurare ale acestuia – politic, economic, social, informațional, infrastructural), definită de confruntarea militară⁵, desfășurată după regulile generale ale luptei armate, artileria terestră va acționa în conformitate cu locul pe care îl va ocupa în cadrul forței destinate pentru acest scop – ca structură de sprijin pentru forțele de manevră, indiferent de nivelul forței (brigadă, divizie, grupare de forțe).

Fără urmă de îndoială, în situația în care confruntările punctuale se desfășoară sub auspiciile generale ale unei lupte armate (forță contra forță), artileria este în măsură să acționeze pentru identificare și angajarea țintelor din fața structurilor sprijinite, însă va trebui să fie pregătită să execute acest lucru de o manieră care va impune un proces de planificare, prioritizare, execuție și evaluare desfășurat într-un timp foarte scurt. Acest lucru conduce, în mare parte, spre angajarea țintelor de oportunitate descoperite în fâșia de acțiune a unității sprijinite.

Paleta sarcinilor sprijinului prin foc, parte componentă a procesului de management al țintelor, la care participă artileria terestră este variată, include planificare, coordonare, integrare, pregătire, culegere de date dar și execuție, cu cele două tipuri de muniție (cu efecte letale și cu efecte non-letale).

Participarea la realizarea acestor sarcini ale sprijinului prin foc presupune, pe lângă celelalte componente ale procesului, executarea tragerilor cu piesele de artilerie. Nevoia de coordonare a focului, de

⁵ Viorel Buța, Valentin Vasile, *Studiu privind metamorfozele războiului hibrid*, Universitatea Națională de Apărare, București, 2016.

sincronizare și de realizare a densității de proiectile pe unitatea de suprafață asupra țintelor angajate pot genera situații care să se materializeze în puncte de decizie pentru comandanții grupărilor, indiferent de nivelul acestora.

Menționat anterior, spațiul de luptă în care artileria terestră participă la realizarea sprijinului prin foc al acțiunilor forțelor de manevră este împărțit, mai mult sau mai puțin imaginar, în trei zone: la contact, în adâncime, în spate. Ca aspect important de reținut este că fiecare dintre aceste zone presupune suprapunere: zonele eșalonului superior vor îngloba zonele eșalonului inferior. Acest element se oglindește și în sarcinile pe care le execută artileria terestră, astfel întotdeauna artileria eșalonului superior trebuie să poată sprijini/întări acțiunile artileriei eșalonului subordonat (brigada pentru batalioanele subordonate, divizia pentru brigăzi, gruparea de forțe pentru divizie).

Analizând momentele acțiunilor artileriei terestre putem considera că pe parcursul unei operații sunt situații în care este necesar ca artileria terestră să participe integral, forțată fiind de multitudinea țintelor care trebuie angajate simultan pentru succesul operației. Unele dintre cele mai intense momente pot fi considerate cele ale executării pregătirii de foc a atacului condiționat de ruperea apărării inamicului (pentru ofensivă) și cele ale sprijinului acțiunilor în fața limitei dinaintea apărării în barajul general pentru executarea contraatacului cu eșalonul II al structurii. Pentru asigurarea cantității necesare de guri de foc, în aceste situații, poate fi întrebuițată inclusiv artileria eșalonului 2 sau a rezervei (dacă aceasta are artilerie alocată) sau chiar întrebuițarea tunurilor antitanc pentru executarea tragerilor indirecte, din poziții de tragere acoperite.

Menționate anterior, acțiunile desfășurate de către structurile de artilerie terestră pentru sprijinul acțiunilor forțelor de manevră în contextul conflictului hibrid⁶, care suscită interesul pentru prezentul articol, sunt cele desfășurate pentru îndeplinirea misiunii de bază a armei: angajarea țintelor prin trageri prin ochire indirectă.

Așadar, celelalte tipuri de acțiuni desfășurate de structurile de artilerie, fie prin constituirea unor structuri care să execute sarcini care nu au legătură cu binomul *FOC! – A PLECAT LOVITURA!*, fie cele executate în

⁶ Viorel Buța, Valentin Vasile, *Studiu privind metamorfozele războiului hibrid*, Universitatea Națională de Apărare, București, 2016.

integralitatea structurii de artilerie dar cu scop diferit de executarea tragerilor, sunt sarcini pe care artileria terestră le va îndeplini, întrucât acestea vor fi dimensionate și adaptate, de către eșaloanele care le ordonă, la posibilitățile structurii existente.

Amintite anterior, cele două tipuri de acțiuni la care poate participa artileria terestră în contextul războiului hibrid și care presupun implicare structurală, sunt cele asociate luptei armate, fie ele desfășurate la nivel de operație sau desfășurate punctual, sub forma conflictelor locale sau regionale.

Având în vedere elementele constituente atribuite războiului hibrid și analizate în primul capitol putem afirma că sarcinile vor avea tendința de a migra din zona de ținte cu suprafață mare către zona de ținte cu suprafețe de dimensiuni reduse sau care pot fi considerate punctuale, posibilitățile de angajare a acestora fiind afectate de prezența restricțiilor impuse de legislația în vigoare referitoare la victimele și pagubele colaterale, protejarea infrastructurilor critice și cu valoare culturală. Lovirea țintelor va trebui să se facă cu precizie foarte mare limitând, astfel, atât tipurile de muniție dar și efectele acestora, creând astfel un impediment în utilizarea tragerilor prin ochire indirectă.

Un alt element important de analizat în vederea angajării va fi și durata pentru care ținta va fi prezentă la coordonatele cunoscute, acest lucru fiind un alt impediment în executarea tragerilor indirecte. Posibilitățile oferite de centrele urbane, populate, pentru modificări ale pozițiilor țintelor în timp scurt, uneori chiar mai scurt decât durata de traiect a proiectilelor trase din poziții de tragere acoperite, sunt elemente care vor influența tipurile de sarcini executate de artileria terestră.

Efectele produse de muniția întrebuințată pentru executarea tragerilor poate avea, și are, un puternic impact psihologic. Acest impact va fi utilizat pentru manipularea voinței populației de către actorul care nu-l poate produce, pentru influențarea opiniei publice aparținând mediului internațional neimplicat direct dar care poate acționa prin aplicarea unor sancțiuni de natură economică, politică etc.

În opinia noastră, tragerile din poziții de tragere acoperite vor fi soluția pentru ținte confirmate, de natură staționară, care implică producerea de victime și pagube colaterale cât mai puține cu putință, muniția dirijată fiind opțiune predilectă. Pentru ținte cu un grad de certitudine mai scăzut

sau a căror timp de staționare este redus va fi întrebuințată fie tragerea prin ochire directă, fie efectul armelor antitanc portabile (rachete antitanc, aruncătoare de grenade etc.).

În cadrul conflictului dintre forțele ucrainene și cele ale separatiștilor pro-ruși, aprilie 2014 – februarie 2015^{7,8}, artileria terestră a fost întrebuințată ca structură de sprijin a acțiunilor forțelor de manevră de către ambii actori. Tiparul care iese în evidență, în ceea ce privește sprijinul asigurat pentru acțiunile ofensive ale forțelor de manevră separatiste, este următorul: atacuri cibernetice – drone tactice – aviație – artilerie terestră. Acest tipar a asigurat succesul operațiilor forțelor separatiste, în contraofensiva lansată împotriva forțelor ucrainene în vara anului 2014, pentru recăștigarea controlului asupra regiunii Donbas. Utilizarea artileriei împotriva țintelor situate în interiorul zonelor populate a condus la producerea de pagube materiale importante, distrugerea infrastructurii dar și la pierderea de vieți omenești (doar în luptele de la Ilovaisk și pe timpul retragerii care a urmat acestea au murit peste 1000 oameni⁹).

În anii 2016-2017, victoria forțelor irakiene, sprijinite de forțele de coaliție, din operația de eliberare a orașului Mosul, a constituit evenimentul principal care a contribuit la pierderea de către ISIL a controlului asupra Irakului. Artileria terestră a forțelor de coaliție a sprijinit acțiunile dintr-o bază situată la sud de Mosul. Această bătălie s-a dovedit a fi sângeroasă și distructivă, nenumărați civili căzând victime colaterale iar mare parte a orașului vechi din Mosul a fost distrusă de bombardamentul artileriei și al aruncătoarelor, completat cu luptele sângeroase duse pe străzile orașului.

Luptele purtate în Siria pentru eliberarea orașului Raqqa, în anul 2017, au durat aproximativ 5 luni. Un editorial al infanteriei marine americane afirmă că, în toată această perioadă, un batalion de artilerie care sprijinea acțiunile anti-ISIS a tras, pentru lovirea țintelor ISIS, mai multe

⁷ *Intervenția armată rusă în Ucraina*, disponibil la https://ro.wikipedia.org/wiki/Interven%C8%9Bia_armat%C4%83_rus%C4%83_%C3%AEn_Ucraina, accesat la 28.09.2020

⁸ *Conflictul armat din Donbas*, disponibil la https://ro.wikipedia.org/wiki/Conflictul_armat_din_Donbas, accesat la 28.09.2020

⁹ *The russian-ukrainian war: understanding the dust clouds on the battlefield*, disponibil la <https://mwi.usma.edu/russian-ukrainian-war-understanding-dust-clouds-battlefield/>, accesat la 28.09.2020

proiectile decât oricare alt batalion al Infanteriei Marine sau al Forțelor Terestre ale SUA de la războiul din Vietnam și până atunci¹⁰.

Numărul de proiectile expediate se situează în jurul cifrei de 35.000 (cu o medie de aproximativ 1945 de proiectile pentru fiecare din cele 18 piese calibru 155 mm ale batalionului), așa cum prezintă sursa, susținută de cifrele prezentate de un istoric militar de la Fort Sill, Oklahoma. Suntem conștienți că, deși din analiza acestor cifre și cumulată cu afirmația că din tragerile executate zilnic rezultă o medie de aproximativ 13 proiectile de piesă/zi, au fost situații în care regimul de foc a fost mai alert, însă este departe de a se compara cu un regim de foc al unei piese pe timpul unei pregătiri de foc a atacului, cele 13 proiectile reieșite din medie fiind necesare pentru 1-2 misiuni de piesă.

Prin comparație cu alte evenimente militare recente, aceeași sursă arată că, pe întreaga durată a Războiului din Irak, a fost tras un număr de aproximativ 41.800 de proiectile și rachete de diferite tipuri și calibre (cu o medie de aproximativ 263 de lovituri de piesă pentru cele 60 de obuziere calibru 155 mm), iar în operația Furtună în Deșert puțin peste 60.000 (cu o medie de aproximativ 69 de lovituri de piesă pentru cele 730 de obuziere calibru 155 mm)¹¹.

Concluzionăm că volumul sarcinilor pentru artileria terestră nu va fi modificat în sensul creșterii acestuia, cu nimic mai mult cu cât ar putea fi modificat în situația unui conflict subscris luptei armate. Creșterea numărului de ținte de oportunitate poate fi considerat un factor modificator doar în situația în care țintele apărute la un moment dat vor depăși posibilitățile de angajare. Însă această posibilitate are o probabilitate foarte mică de apariție, întrucât atât caracteristicile țintelor referitoare la suprafață cât și proprietățile muniției întrebuintate vor favoriza reducerea numărului de guri de foc necesare pentru angajarea acestora, presiunea trecând în zona de planificare și repartiție a țintelor, solicitând, astfel, un grad mai ridicat de descentralizare a deciziei de angajare.

¹⁰*These Marines in Syria fired more artillery than any battalion since Vietnam*, disponibil la <https://www.marinecorpstimes.com/news/your-marine-corps/2018/02/06/these-marines-in-syria-fired-more-artillery-than-any-battalion-since-vietnam/>, accesat la 26.09.2020

¹¹*Idem*.

BIBLIOGRAFIE

1. BOND M. S. *Hybrid war: A new paradigm for stability operations in failing states*, US Army War College, Carlisle Barracks, Pennsylvania, 2007.
2. BUȚA V., VASILE V. *Studiu privind metamorfozele războiului hibrid*, Universitatea Națională de Apărare, București, 2016.
3. Carl von Clausewitz *Despre război*, Editura Militară, București, 1982.
4. HOFFMAN F. G. *Conflict in the 21st Century: The rise of hybrid wars*, Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, Virginia, December 2007.
5. NEMETH W. J. *Future War and Chechnya: A Case For Hybrid Warfare*, Thesis, Naval Postgraduate School, Monterey, California, June 2002.
6. *** *SMG/PF-3, Doctrina pentru operațiile întrunite ale Forțelor Armate*, București, 2014.
7. *** *Joint Doctrine Publication (JDP) 05, SHAPING A STABLE WORLD: THE MILITARY CONTRIBUTION*, 2016.
8. *** *Administrația prezidențială, Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024 – Împreună pentru o Românie sigură și prosperă într-o lume marcată de noi provocări*, București, 2020.
9. *** *Allied Joint Doctrine AJP-01(D)*, December 2010
10. *** *Allied Joint Doctrine AJP-01(E)*, February 2017
11. *** *The National Defense Strategy of the United States of America*, March 2005, p. 2, disponibil la <https://archive.defense.gov/news/Mar2005/d20050318nds1.pdf>.
12. *** *US Government Accountability Office - Hybrid Warfare: Briefing to the Subcommittee on Terrorism, Unconventional Threats and Capabilities*, Committee on Armed Services, House of Representatives, GAO-10-1036R, Washington, September 10, 2010, disponibil la <http://www.gao.gov/products/GAO-10-1036R>.
13. *** *Summary of the 2018 National Defense Strategy of The United States of America*, disponibil la <https://dod.defense.gov/Portals/1/Documents/pubs/2018-National-Defense-Strategy-Summary.pdf>.
14. *** *Cadrul comun de contracarare a amenințărilor hibride – Un răspuns al Uniunii Europene*, Comisia Europeană,

- Bruxelles, 6 aprilie 2016, disponibil la <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52016JC0018&from=EN>.
15. *** https://www.defenseromania.ro/primul-razboi-mondial-in-cifre-datele-inspaimantatoare-ale-marelui-razboi_594604.html.
16. *** https://ro.wikipedia.org/wiki/Primul_R%C4%83zboi_Mondial.
17. *** https://ro.wikipedia.org/wiki/Al_Doilea_R%C4%83zboi_Mondial.
18. *** *Marshal Henri Petain is frequently quoted as having said, "The artillery conquers, the infantry occupies."*, disponibil la <https://www.historynet.com/great-guns.htm>.
19. *** *Intervenția armată rusă în Ucraina*, disponibil la https://ro.wikipedia.org/wiki/Interven%C8%9Bia_armat%C4%83_rus%C4%83_%C3%AEn_Ucraina.
20. *** *Conflictul armat din Donbas*, disponibil la https://ro.wikipedia.org/wiki/Conflictul_armat_din_Donbas
21. *** *The russian-ukrainian war: understanding the dust clouds on the battlefield*, disponibil la <https://mwi.usma.edu/russian-ukrainian-war-understanding-dust-clouds-battlefield/>.
22. *** *F.T.-6, Manualul sprijinului prin foc în operațiile grupării de forțe*, București, 2018.
23. *** *F.T./Art.R.T.-2.2, Manualul sprijinului prin foc al brigăzii mecanizate*, București, 2014.
24. *** *F.T./I.1-1, Manualul pentru luptă al diviziei de infanterie*, București, 2014.
25. *** *F.T.-6, Manualul sprijinului prin foc în operațiile grupării de forțe*, București, 2018.
26. *** *F.T./Art.R.T.-1.3 - Manualul conducerii focului artileriei - brigadă, regiment, batalion*, Sibiu, 2010.
27. *** *These Marines in Syria fired more artillery than any battalion since Vietnam*, disponibil la <https://www.marinecorpstimes.com/news/your-marine-corps/2018/02/06/these-marines-in-syria-fired-more-artillery-than-any-battalion-since-vietnam/>.

REFLECȚII PRIVIND GEOPOLITICA ȘI GEOSTRATEGIA

REFLECTIONS ON GEOPOLITICS AND GEOSTRATEGY

Col.(r) prof.univ.dr. Ion MITULEȚU

Membru titular al Academiei de Științe ale Securității Naționale

E-mail: mituletuion@yahoo.com

Rezumat: Reconfigurarea unei noi ordini mondiale generează o nouă arhitectură geopolitică, bazată pe existența unui sistem multipolar, în cadrul căruia se redefinesc relațiile și jocurile de putere între actorii globali și regionali.

În acest context, vom utiliza geopolitica în calitate de instrument de analiză a mediului de securitate pentru a evidenția importanța Eurasiei, aflată la intersecția competiției și confruntării dintre jucătorii geostrategici globali (SUA, China, Federația Rusă) în două zone-pivot, care constituie și puncte de presiune (regiunea Asia-Pacific și Europa de Est).

Astfel, ne propunem să justificăm faptul că geopolitica își va menține importanța în situația actuală generată de pandemia COVID-19 și în perioada post-pandemie și va evolua pe coordonatele fundamentale ale jocului de putere dintre actorii globali pentru dominație, influență și control în zonele de interes strategic.

Geostrategia cunoaște noi tendințe de evoluție în contextul noilor provocări și amenințări din mediul de securitate și al revoluției tehnologice și informaționale cu impact asupra dezvoltării și perfecționării instrumentului militar.

În acest sens, apreciem faptul că mutațiile produse la nivelul geostrategiei au dezvoltat arta militară, au diversificat viziunea strategică și doctrinară a actorilor globali și au generat noi forme de conflict multifacetat, de tip compozit, în cadrul căruia se suprapun mai multe domenii.

România, în calitate de membru NATO și UE, joacă un rol important pe tabla de șah a geopoliticii și geostrategiei în zona extinsă a Mării Negre.

Abordarea integrată a conceptelor specifice geopoliticii și geostrategiei trebuie să devină o modalitate de analiză a mediului de securitate în vederea formulării opțiunilor politico-militare de răspuns la ansamblul provocărilor și amenințărilor active, latente sau previzibile.

Cuvinte cheie: geopolitică, geostrategie, jucători geostrategici, pivoți geopolitici, puncte de presiune, conflict de tip compozit (multi-domeniu).

Abstract: The reconfiguration of a new world order generates a new geopolitical architecture based on the existence of a multipolar system in which the power relations and games between global and regional actors are redefined.

In this context, we will use geopolitics as a tool for analyzing the security environment to highlight the importance of Eurasia, at the intersection of competition and confrontation between global geostrategic players (US, China, the Russian Federation) in two pivotal areas, which are also pressure points (Asia-Pacific region and Eastern Europe).

Thus, we aim to justify that geopolitics will maintain its importance in the current situation generated by the COVID-19 pandemic and in the post-pandemic period and will evolve on the fundamental coordinates of the power game between global actors for domination, influence and control in areas of strategic interest. Geostrategy knows new trends in the context of new challenges and threats in the security environment and the technological and information revolution with an impact on the development and improvement of the military instrument.

In this context, we consider that the mutations produced at the level of geostrategy have developed the military art, diversified the strategic and doctrinal vision of the global actors and generated new forms of multifaceted conflict, of composite type in which several fields overlap.

Romania, as a NATO and EU member, plays an important role on the chessboard of geopolitics and geostrategy in the extended Black Sea area.

The integrated approach to the concepts specific to geopolitics and geostrategy must become a way of analyzing the security environment in order to formulate political-military options to respond to all active, latent or predictable challenges and threats.

Keywords: *geopolitics, geostrategy, geostrategic players, geopolitical pivots, pressure points, composite conflict (multi-domain).*

Introducere

Geopolitica este disciplina care se ocupă cu studiul relațiilor de putere (jocuri de putere, echilibrul puterii, sfere de interese, influență și control, hegemonie) între actorii globali și regionali în diferite spații geografice.

În acest context, geopolitica, chiar dacă și-a menținut ca obiect de studiu relațiile și jocurile de putere dintre statele continentale și cele maritime, a evoluat continuu, adaptându-se noilor provocări și realități.

*Având în vedere aceste elemente, ne propunem să identificăm și să analizăm principalele caracteristici ale geopoliticii *din perioada Războiului Rece până în prezent*, pentru a formula unele tendințe de evoluție a acesteia.*

*Perioada Războiului Rece a fost marcată de competiția și confruntarea *bipolară* pentru supremație mondială dintre doi hegemoni globali, SUA și fosta URSS.*

Din punct de vedere geopolitic, confruntarea dintre cei doi jucători globali a vizat disputa dintre o putere maritimă (SUA), care controla

țărmurile oceanelor și mărilor lumii (Rimlandul) și o putere continentală (fosta URSS), care era poziționată geografic în partea centrală a Eurasiei (reprezenta Heartlandul) și controla continentul eurasiatic („insula lumii”).

În acest mod, Eurasia a devenit tabla de șah a geopoliticii unde cei doi jucători globali s-au confruntat, folosind strategii, instrumente și mijloace adecvate scopurilor politico-militare. Astfel, fosta URSS a utilizat strategia de extindere a influenței și dominației politice, ideologice și militare, iar SUA s-a bazat pe strategia de îngrădire, ca răspuns la tendințele agresive ale Moscovei.

Încheierea Războiului Rece a avut ca impact dezechilibrarea balanței de putere între cei doi jucători geostrategici prin căderea geopolitică a fostei URSS și pierderea statutului de hegemon global pe tabla de șah eurasiatică.

Astfel, confruntarea hegemonică bipolară a luat sfârșit, iar rezultatul jocului de putere între cei doi actori globali a demonstrat superioritatea puterii maritime (SUA) în raport cu puterea continentală (fosta URSS). În acest mod, Rimlandul (bordura maritimă a Eurasiei) controlat de SUA a învins Heartlandul (partea centrală a Eurasiei), reprezentat de fosta URSS.

Perioada post-Război Rece a marcat definirea noilor coordonate ale unei noi arhitecturi geopolitice bazată pe *unipolarismul liberal*, unde SUA devenea unica putere globală (hegemon global).

În această primă etapă, în cadrul relațiilor de putere s-a impus euroatlantismul care a avansat spre Europa de Est în raport cu Federația Rusă, care a pierdut controlul în acest spațiu și în zona Asiei de Sud¹.

Totodată, Federația Rusă, supusă unei instabilități interne, a resimțit șocul noii arhitecturi geopolitice în cadrul căreia, deși a pierdut controlul asupra Europei de Est, a încercat să mențină o zonă tampon între est și vest prin dezvoltarea unor relații apropiate cu Belarus, Republica Moldova, Ucraina, Georgia și Armenia.

A doua etapă post-Război Rece care a marcat mutații în arhitectura geopolitică a avut ca fundament *criza economico-financiară din 2007-2008 și războiul ruso-georgian din 2008*².

¹ <http://politicalaest.ro/publicatii/2020/07/o-noua-tabla-de-sah-distincta-geopolitic--europa>, accesat în data de 16.03.2021.

² <http://politicalaest.ro/publicatii/2021/03/europa-de-est-orientul-mijlociu-al-europei>, accesat în data de 16.03.2021.

Perioada post-criză financiară și post-conflict a produs schimbări pe tabla de șah a geopoliticii, cele mai importante fiind următoarele: declinul SUA ca hegemon global; creșterea spectaculoasă a economiei Chinei, care devine un competitor global; amplificarea acțiunilor agresive și revanșarde ale Federației Ruse pentru recuperarea poziției tradiționale de mare putere.

Aceste schimbări au marcat intrarea într-o nouă etapă de evoluție geopolitică, în care sistemul unipolar post-Război Rece s-a transformat într-un *sistem multipolar*, cu noi jucători geostrategici la nivel global, SUA, China, Rusia, iar la nivel regional, NATO, UE și India.

Următoarea etapă a fost marcată de anul 2014, când Federația Rusă a anexat Crimeea și a susținut conflictul din estul Ucrainei pentru realizarea unor scopuri geopolitice bine definite, de control al estului Europei, al Mării Baltice și Mării Negre și de ieșire în estul Mării Mediterane³.

Astfel, această etapă definește o nouă arhitectură geopolitică în estul Europei și, în special, în zona Mării Negre, în care Federația Rusă urmărea să controleze și să influențeze acest spațiu de interes strategic.

În acest mod, spațiul delimitat de Marea Baltică și Marea Neagră s-a transformat într-o zonă-pivot și, totodată, într-un punct de presiune, în cadrul jocului geopolitic de putere dintre est și vest⁴.

Punctele de presiune sunt spațiile de intersecție a intereselor jucătorilor geostrategici pe tabla de șah a geopoliticii.

Etapa pe care o parcurgem în prezent este marcată de pandemia COVID-19, derulată începând cu lunile ianuarie-martie 2020, care a generat crize suprapuse la nivel global.

Aceste crize suprapuse nu au diminuat competiția și confruntarea dintre jucătorii geopolitici globali și regionali și nici nu au constituit motivația încheierii unui „armistițiu temporar” în vederea cooperării pentru combaterea pandemiei și a consecințelor sistemice ale acesteia⁵.

De aceea, apreciem faptul că, aceste crize suprapuse generate de pandemia COVID-19 nu au făcut decât să intensifice competiția și

³ <http://politicalaest.ro/publicatii/2021/03/europa-de-est-orientul-mijlociu-al-europei>, accesat în data de 16.03.2021.

⁴ George Friedman, *Puncte de presiune, Despre viitoarea criză a Europei*, Editura Litera, București, 2016, p.245.

⁵ <http://politicalaest.ro/publicatii/2020/07/o-noua-tabla-de-sah-distincta-geopolitic--europa>, accesat în data de 16.03.2021.

confruntarea între actorii globali și regionali pe axele strategice (liniile de falie) unde-și dispută puterea, interesele, influența și controlul.

Din acest punct de vedere, considerăm faptul că, în perioada pandemiei și post-pandemiei COVID-19, *arhitectura geopolitică va evolua pe următoarele coordonate fundamentale*: Eurasia va rămâne principala zonă-pivot pe tabla de șah a geopoliticii, arena centrală de competiție și confruntare între jucătorii geostrategici pentru influență, interese și control; lumea va fi multipolară, astfel încât, SUA își va menține statutul de putere mondială, China, care este o putere emergentă, va deveni un competitor global, iar Federația Rusă tinde să devină o superputere bazată pe potențialul strategic militar și energetic de care dispune; se constată un grad de fragilitate în cadrul relațiilor din interiorul NATO și amplificarea relațiilor dintre Franța, Germania și Turcia cu Federația Rusă; competiția și confruntarea dintre actorii geopolitici globali se va desfășura în continuare în două zone-pivot din Eurasia, regiunea Asia-Pacific între SUA și China, respectiv Europa de Est între SUA (NATO) și Federația Rusă; se manifestă tendința realizării unui proiect eurasiatic care să constituie viitorul alianței anti-occidentale formată din Federația Rusă, China și Iranul pentru a contracara puterea hegemonică a SUA; este puțin probabil să se găsească o soluție de cooperare la nivel global pentru prevenirea și contracararea efectelor unor epidemii și pandemii.

Geostrategia este disciplina care asigură îndeplinirea obiectivelor geopoliticii prin utilizarea instrumentului militar.

Având în vedere prezentarea sintetică a problemelor, vom aborda conceptele de geopolitică și geostrategie pe două coordonate.

În primul rând, vom radiografia geopolitica din punctul de vedere al instrumentului dinamic de analiză a zonei-pivot Eurasia cu cele două componente, regiunea Asia-Pacific, respectiv zona Europei de Est.

În al doilea rând, vom evidenția tendințele de evoluție a geostrategiei, prin analizarea noilor strategii militare elaborate de actorii globali și regionali din care rezultă noile forme de conflict.

În cadrul abordării celor două probleme, vom prezenta unele aspecte privind locul și rolul *României* în cadrul geopoliticii și geostrategiei zonei extinse a Mării Negre.

Geopolitica – instrument dinamic în analiza mediului de securitate

Reconfigurarea unei noi ordini mondiale care să genereze o nouă arhitectură geopolitică se bazează pe existența unui sistem multipolar, în cadrul căruia se redefinesc relațiile și jocurile de putere între actorii globali și regionali.

Având în vedere faptul că, lumea este tot mai interconectată, iar mediul virtual asigură circulația globală a informațiilor în timp real, mai poate geografia să influențeze modelarea opțiunilor politice ale marilor puteri în zonele de interes strategic?

La această întrebare răspunsul este afirmativ, deoarece geopolitica, prin elementele care o definesc, își menține rolul important de radiografiere și analiză a mediului de securitate.

În acest sens, geopolitica, în calitate de instrument de analiză, reevaluează și reconfigurează în permanență spațiile geografice unde jucătorii geostrategici își dispută interesele strategice, influența, controlul și supravegherea, axele/liniile de falie, zonele-pivot, punctele de presiune/coliziune, în scopul proiectării viziunii politico-militare a actorilor globali și regionali cu opțiunile de răspuns la ansamblul provocărilor și amenințărilor existente în mediul de securitate.

Astfel, noua arhitectură geopolitică, generată de modelarea și redefinirea intereselor politice ale actorilor globali, precum și de relațiile dintre SUA și competitorii săi strategici, China și Federația Rusă, va viza zonele de intersecție a ambițiilor de hegemonie regională (Europa și Asia-Pacific), pretabile la schimbări consistente privind evoluțiile de securitate⁶.

Revitalizarea competiției geopolitice și geostrategice între actorii globali, amplificarea riscurilor asimetrice și emergente, crează un mediu de securitate fluid, instabil și impredictibil⁷.

Având în vedere noile condiții în care se desfășoară competiția și confruntarea între *jucătorii geostrategici globali*, constatăm faptul că, Heartlandul (inima insulei lumii) își mută centrul de greutate din zona Asiei Centrale (Federației Ruse) către zona de est Asia-Pacific (China devenind principala putere emergentă și noul Heartland).

⁶ *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024*, București, 2020, p. 20.

⁷ *Ibidem*, pp. 19-20.

În acest sens, vom analiza principalele elemente care definesc noua arhitectură geopolitică a mediului de securitate pe continentul eurasiatic, având în vedere cele două regiuni-pivot, Asia-Pacific și Europa de Est.

Prima zonă analizată este *regiunea-pivot Asia-Pacific*, devenită „inima insulei lumii” (noul Heartland), delimitată de triunghiul strategic China, Japonia, Coreea de Sud și de rutele navale din sud-estul Asiei, unde se confruntă SUA (putere globală) și China (putere emergentă, globală din punct de vedere economic)⁸.

Pe tabla de șah a regiunii Asia-Pacific, China este un *jucător geostrategic cheie*, iar Japonia, Coreea de Sud și India sunt *pivoți geopolitici*.

Totodată, China tinde să devină o putere economică globală și o putere militară regională⁹.

În acest sens, China își exercită influența pe culoarul maritim Orientul Mijlociu, Marea Chinei de Sud, pentru controlul traficului naval în zonă, în vederea desfășurării unui comerț eficient cu statele din Orientul Mijlociu, Asia de Sud-Est, Australia, Africa și Europa.

Totodată, China vizează influența și controlul anumitor zone devenite *puncte de presiune* în raport cu interesele SUA, acestea fiind Taiwanul, Hong Kongul, Marea Chinei de Est și de Sud și insulele Spratley.

Astfel, China urmărește să-și extindă prezența în regiunea cuprinsă între Japonia, Taiwan și Filipine, în Oceanul Indian și Oceania, în scopul schimbării echilibrului de putere în zona Asia-Pacific în defavoarea SUA¹⁰.

Zona de influență emergentă a Chinei în „Insula Lumii” (Eurasia și Africa) este în plină dezvoltare, însă acționează de pe poziții avantajoase și în zona Asiei Centrale și de Est¹¹.

Principalele instrumente folosite de China în atingerea obiectivelor sale strategice de remodelare a arhitecturii geopolitice în regiunea Asia-Pacific sunt: politice; diplomatice; informaționale; economice; militare; cibernetice; tehnologice; psihologice¹².

⁸ <https://www.aesgs.ro/romania-in-geopolitica-secolului-xxi-2/>, accesat la data de 16.03.2021.

⁹ <https://www.facebook.com/defenseromania/videos/145219514047836>, accesat la data de 16.03.2021.

¹⁰ Revista *Dincolo de orizonturi*, anul V, nr.10, noiembrie 2020, p. 48.

¹¹ Robert D. Kaplan, *Răzbușunarea geografiei*, Editura Litera, București, 2018, p. 358.

¹² Revista *Dincolo de orizonturi*, anul V, nr.10, noiembrie 2020, p. 49 .

China, actor dinamic în jocul geopolitic, a adoptat o strategie cuprinzătoare care vizează angajarea în câștigarea competiției pe tabla de șah a regiunii Asia-Pacific, însă fără a recurge la instrumentul militar.

În acest sens, strategia cuprinzătoare a Chinei vizează: asigurarea unor zone anti-acces în proximitate, în special în Marea Chinei de Sud și de Est, folosind capacitățile de comandă și control, informaționale, aeriene, navale și sistemele de rachete balistice; exercitarea constrângerii maritime prin desfășurarea unor acțiuni nemilitare pentru impunerea unei hegemonii coercitive asupra zonei; confruntarea politică folosind mecanisme economice și de control al rutelor comerciale în spațiul maritim regional; acțiuni complexe în mediul cibernetic pentru a asigura superioritatea (dominația) informațională în zonă.

În raport cu strategia cuprinzătoare a Chinei de competiție, influență și control în regiunea Asia-Pacific, fără a angaja capacitățile militare, viziunea strategică a SUA vizează o gamă largă de acțiuni care să nu conducă la declanșarea unui conflict armat între cele două puteri.

Astfel, SUA a adoptat *Inițiativa de descurajare a Pacificului*, ca *strategie de contrabalansare* a provocărilor, concomitent cu dezvoltarea capacităților militare în această zonă-pivot, luarea unor măsuri active de proiectare a forței pentru gestionarea punctelor de presiune, menținerea unui sistem de alianțe ferm cu Japonia și Coreea de Sud, precum și atragerea Australiei și Indiei de partea sa (așa-numita alianță QUAD).

Pe baza analizei acestor elemente de geopolitică, strategia confruntării dintre SUA și China a vizat desfășurarea unei game largi de acțiuni, altele decât războiul, cu mutări variabile pe tabla de șah a regiunii-pivot Asia-Pacific.

În prezent, având în vedere aceste elemente de tensiune, inclusiv factorii generatori ai pandemiei de COVID-19, noua Administrație de la Washington a decis crearea unui grup de lucru la nivelul Departamentului de Stat al Apărării, destinat *revizuirii strategiei de contracarare a amenințărilor Chinei care ar putea afecta interesele SUA în zona Indo-Pacifică și la nivel global*¹³.

¹³ https://www.facebook.com/watch/live/?v=145219514047836&ref=watch_permalink, accesat la data de 17.03.2021.

Elementele de analiză geopolitică, cu accent pe locul și rolul instrumentelor de putere, vor redefini noua viziune a SUA cu privire la opțiunile strategice de angajare, descurajare și contracarare a provocărilor și amenințărilor potențiale pe tabla de șah a regiunii Indo-Pacifică.

Astfel, viitorul va demonstra dacă relațiile dintre SUA și China vor menține un nivel de competiție și confruntare moderat sau vor genera un nou Război Rece, predictibil pentru un conflict militar.

A doua zonă-pivot analizată în Eurasia este Europa de Est, respectiv intermarium-ul (între mări) care cuprinde regiunea delimitată de Marea Baltică (nordul Estoniei), Marea Neagră (România și Bulgaria) și Marea Caspică (Caucaz) și reprezintă zona de conflict potențial între SUA (NATO) și Federația Rusă¹⁴.

Această regiune cuprinde *axa strategică (linia de falie) între Marea Baltică și Marea Neagră, care constituie granița dintre democrație și autoritarism, adică dintre occident (SUA, NATO, UE) și Federația Rusă.*

În acest sens, Federația Rusă, care este un *jucător geostrategic cheie*, consideră faptul că, axa strategică Marea Caspică, Marea Neagră este ultima redută în care își exercită influența și controlul și pe care nu o va ceda niciodată în favoarea occidentului.

Având în vedere mutarea centrului de greutate al Heartlandului din zona centrală a Eurasiei către regiunea Asia-Pacific, Federația Rusă nu-și pierde locul important pe tabla de șah a geopoliticii, fiind în continuare un jucător geostrategic cu statut de putere regională, iar din punct de vedere energetic, chiar globală.

Însă, indiferent de importanța locului și a rolului jucat în noua arhitectură geopolitică și pe tabla de șah a Eurasiei, Federația Rusă rămâne o putere continentală, care nu dispune de capacitatea de a controla țărmurile maritime și, deci, nu poate fi un actor global în cadrul Rimlandului.

În acest sens, apreciem că Federația Rusă, având statutul de putere continentală (terestră), dar cu ambiții agresive de a ieși la mările calde, vizează realizarea a trei obiective politico-militare:

¹⁴ Robert D. Kaplan, *Revenirea lumii lui Marco Polo, Război, strategie și interese americane în secolul XXI*, Editura Humanitas, București, 2019, p. 39.

- a. menținerea cu orice preț a liniei strategice Marea Baltică, Marea Neagră, prin neacceptarea foii de parcurs care prevedea aderarea Georgiei și Ucrainei la NATO;
- b. revenirea la statutul de inimă a insulei lumii (Heartland), creșterea puterii continentale și a capacității maritime, pentru a permite Moscovei ieșirea la mările calde și controlul unei părți din bordura maritimă a Eurasiei (Rimlandul);
- c. dezvoltarea capabilităților militare pentru a controla zonele de interes strategic, valorificarea resurselor și traseelor economico-energetice pentru cooperarea cu unele state occidentale și destabilizarea UE.

În cadrul acțiunilor agresive desfășurate de Moscova pentru recâștigarea statutului de jucător geostrategic pe tabla de șah a geopoliticii Eurasiei, identificăm conflictul ruso-georgian și, ulterior, conflictul hibrid care a condus la anexarea Crimeei și la susținerea forțelor interpuse (proxy) din estul Ucrainei.

În acest mod, Federația Rusă a scos Ucraina și Georgia de pe traiectoria aderării la NATO și le-a integrat în sfera sa de influență.

Dacă analizăm zona din punct de vedere geopolitic, observăm statele din sfera de influență a Moscovei care constituie „cordonul sanitar” și totodată, zone-tampon între est și vest, acestea fiind Belarus, R. Moldova, Ucraina, Georgia și Azerbaidjan¹⁵.

O altă consecință a conflictului hibrid a fost aceea a transformării Crimeei într-un pivot geopolitic, de unde Moscova își poate proiecta puterea militară pentru a controla Caucazul de Sud, Marea Neagră, estul Mării Mediterane și Orientul Mijlociu.

Punctele de presiune în acest spațiu sunt Marea Baltică, Marea Neagră, Marea Caspică și zonele conflictelor înghețate, care pot fi oricând activate, iar punctele de coliziune unde se desfășoară o confruntare (un conflict) sunt estul Ucrainei și zona Caucazului (conflictul dintre Armenia și Azerbaidjan).

Având în vedere aceste aspecte, apreciem faptul că, acțiunile agresive ale Moscovei au generat o nouă arhitectură de securitate în Europa de Est, având la bază următoarea abordare geopolitică:

¹⁵ George Friedman, *op.cit.*, p. 239.

- a. Cine stăpânește Crimeea, stăpânește Marea Neagră.
- b. Cine stăpânește Marea Neagră, stăpânește Europa de Est.
- c. Cine stăpânește Europa de est, stăpânește partea centrală a Eurasiei (Heartlandul)¹⁶.

De aici rezultă faptul că, ambițiile de natură geopolitică ale Federației Ruse sunt ascendente și constituie o permanentă amenințare pentru statele membre NATO.

Privind capabilitățile militare, gradul de dezvoltare a acestora permite Federației Ruse să contracareze efectele așa numitei strategii de „încercuire” a SUA, iar capacitățile economico-energetice sunt folosite pentru menținerea unei dependențe a Europei față de Moscova și, implicit, pentru alterarea relațiilor interne în cadrul UE.

Pentru îndeplinirea acestor obiective, strategia Federației Ruse s-a desfășurat având la bază următoarele coordonate: acțiuni politice și diplomatice pe multiple planuri, pentru realizarea unor noi sisteme de alianțe; folosirea dimensiunii economice în relația cu occidentul pentru asigurarea resurselor energetice necesare și „încălzirea” relațiilor cu statele UE; desfășurarea unui conflict convențional, urmat de unul hibrid, care depășește zonele tampon și influențează statele membre la frontiera de est a NATO; acțiuni de influențare, informaționale, cibernetice, de propagandă și dezinformare la nivel regional; acțiuni anti-acces în Marea Neagră, ca răspuns la existența capabilităților navale NATO în această zonă.

Din această abordare rezultă faptul că, dacă din punct de vedere militar zona de control a Federației Ruse nu depășește axa strategică Marea Baltică, Marea Neagră (granița de est a NATO și UE), din punct de vedere economico-energetic și al folosirii unor instrumente nemilitare (informaționale, cibernetice, propagandă, dezinformare, mediatice) aria de influență se extinde la nivel regional și chiar global.

Prezentarea sintetică a acestor probleme atestă viziunea strategică a Rusiei de a utiliza o gamă largă de instrumente militare și nemilitare pentru a avea o influență geopolitică la nivel regional, care să-i confere un nou statut de hegemon potențial și de actor important pe tabla de șah a mediului de securitate.

¹⁶ <http://politicalaest.ro/publicatii/2021/03/europa-de-est-orientul-mijlociu-al-europei>, accesat la data de 17.03.2021.

Răspunsul SUA (NATO) și UE se bazează pe *strategia de contrabalansare* (instrumente militare și nemilitare) a agresivității asertive a Federației Ruse și a dorinței acesteia de extindere a influenței la nivel regional și global.

În categoria acțiunilor nemilitare prevalează, pe de-o parte, inițiativele politice și diplomatice în diferite formate dintre UE, statele est și sud-est europene și Federația Rusă, iar, pe de altă parte, sancțiunile economice derulate împotriva Moscovei.

În categoria acțiunilor militare, contracararea întregii game de provocări și amenințări existente la frontiera de est a NATO se realizează prin strategiile de descurajare și apărare colectivă.

Analiza geopolitică a acestui spațiu de interes strategic dă naștere dilemei dacă în perioada următoare se va acționa pentru menținerea echilibrului de putere prin cooperarea între principalii actori și detensionarea situației în relațiile internaționale sau se va intensifica îndiguirea, izolarea și sancționarea Federației Ruse, oferindu-i în acest fel posibilitatea de a reacționa agresiv și de intra în siajul Chinei pentru a forma o alianță asiatică, anti-occidentală.

Această posibilitate trebuie analizată de decidenții politici occidentali (în special SUA), pentru a nu fi nevoiți de contrabalanseze puterea emergentă a doi jucători geostrategici cheie, Federația Rusă, respectiv China, care manifestă intenții evidente de dominație și control a Eurasiei.

În acest joc geopolitic, România este un actor cu o poziție geografică importantă la Marea Neagră în promovarea, protejarea și apărarea intereselor sale de securitate.

Din punct de vedere geopolitic, România, în calitate de stat membru al NATO și UE, trebuie să folosească oportunitățile „marilor triumfiuri” (Marea Baltică, Marea Neagră, Marea Caspică; Marea Neagră, Orientul Mijlociu, estul Mării Mediterane) și „marilor axe strategice” (Marea Baltică, Marea Neagră, estul Mării Mediterane; Marea Neagră, Marea Caspică, Orientul Mijlociu) pentru promovarea intereselor, identificarea evoluțiilor și înțelegerea locului și rolului în cadrul „triumfiurilor mici”¹⁷.

¹⁷ <https://www.aesgs.ro/romania-in-geopolitica-secolului-xxi-2/>, accesat la data de 17.03.2021.

Pentru România, apreciem faptul că, zona extinsă a Mării Negre cuprinde coordonatele geopolitice ale unui „triunghi mic”, delimitat la nord de Gurile Dunării (Insula Șerpilor), la est de Marea Caspică (zona Caucazului de Sud), iar la sud-vest de Turcia (strâmtoarele Bosfor și Dardanele).

În acest sens, dinamica fără precedent a acestui spațiu extins așează Marea Neagră în centrul hărții geopolitice și geostrategice a Europei de Est, fiind necesară susținerea unor măsuri militare și nemilitare pro-active, similare celor din zona Mării Baltice.

În zona extinsă a Mării Negre, spațiul unde se intersectează axele strategice nord-sud (Marea Baltică, Marea Neagră, estul Mării Mediterane) și est-sud-est (Marea Neagră, Marea Caspică, Orientul Mijlociu) se întâlnesc toate elementele specifice arhitecturii geopolitice, unde diferiți actori își dispută interesele strategice și influența pe tabla de șah a acestui spațiu.

Astfel, utilizând instrumentul geopolitic de analiză a zonei extinse a Mării Negre, pot fi identificate următoarele elemente necesare formulării opțiunilor strategice de răspuns:

- jucători geostrategici: SUA, NATO, UE, Federația Rusă;
- pivoți geopolitici: Ucraina, Crimeea, Turcia;
- zone-tampon (bariere) între NATO și Federația Rusă: Belarus, Republica Moldova, Ucraina, Georgia, Azerbaidjan;
- state cu poziții geopolitice și geostrategice cheie: România, Bulgaria;
- puncte de presiune: Marea Neagră, zona Caucazului de Sus, estul Mării Mediterane, Transnistria, conflictele înghețate;
- puncte de coliziune: estul Ucrainei, războiul armeano-azer;
- zone care au statut de conectori între diferite zone: Turcia între Europa și lumea islamică, Marea Neagră între vestul Europei și Orientul Mijlociu, strâmtoarele Bosfor și Dardanele între Marea Neagră și estul Mării Mediterane și Marea Mediterană între sudul Europei și nordul Africii.

La o analiză sumară a elementelor de geopolitică, rezultă importanța care trebuie acordată Mării Negre (zonei extinse a Mării Negre), deoarece constituie: centrul de greutate al Europei de Est; zonă anti-acces unde Rusia își proiectează puterea militară din capul de pod strategic Crimeea; trambulină folosită de Federația Rusă pentru a controla estul Mediteranei;

punct de presiune generat de ansamblul amenințărilor potențiale și disputelor între marile puteri pentru menținerea echilibrului de putere; conector între statele NATO (UE) și Orientul Mijlociu, care tinde să devină o putere emergentă.

În acest context, considerăm faptul că, România trebuie să analizeze elementele geopolitice din zona de interes strategic și să evalueze consecințele potențiale în vederea formulării opțiunilor politico-militare de răspuns, la nivel național și în context aliat.

În concluzie, apreciem faptul că, folosirea instrumentului geopolitic în analiza mediului global de securitate, constituie un mijloc util pentru radiografierea caracteristicilor acestuia și a dinamicii relațiilor de putere dintre principalii jucători globali și regionali care-și dispută interesele și influența pe tabla de șah, în scopul identificării tendințelor de evoluție a geostrategiei, pentru contracararea riscurilor și amenințărilor potențiale.

Geostrategia – tendințe de evoluție

Geostrategia, în calitate de componentă a geopoliticii, cunoaște ample transformări în folosirea instrumentului militar pentru modelarea și controlul unor zone geografice importante.

Astfel, geostrategia, prin funcțiile sale (rezilientă, asertivă, predictivă, axiologică și formativă), sprijină decidenții politico-militari să coordoneze identificarea elementelor caracteristice ale mediului de securitate în zonele de interes, formularea opțiunilor politico-militare de răspuns și elaborarea strategiilor militare care prevăd modul de întrebuințare a capacităților militare și nemilitare pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite și realizarea stării finale dorite.

Noua arhitectură geopolitică bazată pe dinamismul relațiilor internaționale, provocările potențiale la adresa mediului de securitate, creșterea nivelului de competiție și confruntare pe multiple planuri între diferiți actori, dezvoltarea unor puteri emergente și evoluția exponențială a noilor tehnologii, determină reevaluarea geostrategiei în vederea formulării opțiunilor militare de răspuns la noile forme de conflicte active, latente sau previzibile.

Competiția și confruntarea în diferite zone geografice, generează noi abordări geostrategice privind întrebuințarea instrumentului militar pentru gestionarea eficientă a riscurilor și amenințărilor potențiale.

În acest sens, constatăm faptul că, strategiile și doctrinele militare se diversifică și se adaptează permanent în raport cu evoluția tehnologică, în special a tehnologiilor emergente și disruptive, care transformă mediul de securitate într-un spațiu de manifestare integrată și interconectată a riscurilor și amenințărilor potențiale¹⁸.

Astfel, noile riscuri și amenințări existente pe harta geopolitică și geostrategică pot fi grupate în următoarele categorii: *convenționale* (con competiție, confruntare, comportament agresiv); *emergente și disruptive* (rețelele 5 și 6 G, inteligența artificială, internetul lucrurilor etc); *non-cinetice* (informaționale, cibernetice, mediatice); *hibride; asimetrice* (insurgență, gherilă, terorism, criminalitate); *neconvenționale* (arme de distrugere în masă, epidemii, pandemii, mediu).

Având în vedere aceste considerații, vom analiza conținutul strategiilor și doctrinelor militare ale principalilor jucători geostrategici, adaptate noilor caracteristici ale mediului multidimensional de securitate.

În acest sens, constatăm faptul că, tendințele de evoluție a geostrategiei au la bază noile forme de conflict (multifațetat, de tip compozit) în cadrul cărora se suprapun mai multe domenii¹⁹.

Aceste tendințe produc mutații în dezvoltarea artei militare la toate nivelurile acesteia - militar-strategic, operativ și tactic - prin integrarea caracteristicilor și fizionomiei noilor forme de conflict.

De aceea, apreciem ca fiind necesară cunoașterea caracteristicilor strategiilor și doctrinelor militare ale principalilor actori globali și regionali în vederea înțelegerii noilor coordonate ale geostrategiei într-un mediu de securitate fluid, instabil și incert.

Astfel, vom evidenția strategiile și doctrinele militare ale SUA, Chinei, Federației Ruse, NATO și României, care includ caracteristicile și fizionomia noilor forme de conflict.

SUA și-au remodelat strategia militară prin dezvoltarea conceptului de „operații specifice luptei armate pe scară largă/Large Scale Combat Operations (LSCO)”, ca răspuns la necesitatea abordării multifațetate a

¹⁸ *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024*, București, 2020, p. 18.

¹⁹ Lawrence Freedman, *Viitorul războiului. O istorie*, Editura Litera, București, 2019, p. 305 și pp. 514-515. (Note, cap.20).

conflictului, sub forma războiului compozit, care combină mai multe tipuri de instrumente, capacități, tactici, tehnici și procedee de luptă²⁰.

În cadrul conceptului strategic LSCO se regăsesc următoarele tipuri de operații:

- a. operațiile multi-domeniu/Multi-Domain Operations (MDO);
- b. războiul informațional/Information Warfare (IW);
- c. războiul neregulat/Irregular Warfare (IW).

Operațiile multi-domeniu (MDO) fac tranziția de la conceptul Bătăliei Aero-terestre la un nou conflict de tip compozit (multistratificat), care vizează obținerea avantajului operațional asupra adversarului potențial prin întrebuițarea puterii de lovire cinetică și non-cinetică în mediul fizic și virtual²¹.

În acest sens, MDO include următoarele domenii care se integrează și interconectează pentru obținerea efectului sinergic în teatrul (zona) de operații: terestru; aerian; naval; spațial (cosmic); cibernetic (informațional)²².

În cadrul MDO, puterea de luptă rezultă din efectul integrat al sistemelor de senzori și informaționale din spațiul virtual, structurilor decizionale și capacităților de lovire din mediul submarin, naval, terestru, aerian și cosmic.

În acest moment conceptul MDO-2028 nu este finalizat, însă după operaționalizare, capacitățile multi-domeniu integrate și interconectate vor include cele mai noi tehnologii informaționale, inteligența artificială și sistemele de arme autonome.

Războiul informațional (IW) vizează degradarea sistemelor și echipamentelor de comunicații, informatică și apărare cibernetică, afectarea procesului decizional și dezorganizarea întrebuițării capacităților de lovire ale adversarului potențial.

IW include următoarele componente: comunicațiile strategice; afacerile publice; coordonarea interagenții; operațiile în spațiul cibernetic;

²⁰ <https://www.armyupress.army.mil/Special-Topics/Hot-Topics/LSCO/>, accesat la data de 18.03.2021.

²¹ <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/English-Edition-Archives/November-December-2017/Multi-Domain-Battle-The-Advent-of-Twenty-First-Century-War/>, accesat la data de 18.03.2021.

²² *Ibidem.*

asigurarea informațiilor; informațiile militare de sprijin pentru operații (MISO); intelligence; SIGINT; înșelarea din punct de vedere militar; operațiile de securitate; operațiile întrunite în spectrul electromagnetic (JEMSO)²³.

Rezultă faptul că, IW utilizează preponderent capacități ofensive non-cinetice care acționează în mediul virtual și spectrul electromagnetic, pentru obținerea superiorității informaționale și decizionale proprii, dezorganizarea conducerii și diminuarea potențialului de luptă al adversarului.

Războiul neregulat (IW) constituie conceptul care face tranziția de la operațiile contrainsurgente și de combatere a terorismului la o nouă formă complexă de conflict care include mai multe componente și capacități specifice operațiilor asimetrice.

Războiul neregulat (IW) presupune acțiuni indirecte și abordare asimetrică pentru a eroda puterea, influența și voința adversarului și a sprijini populația locală din teatrul (zona) de operații.

IW include următoarele componente: operații neconvenționale; operații de stabilizare; apărarea internă; contraterorismul; contrainsurgența; sprijinul operațiilor informaționale; operații cibernetice; acțiuni contra amenințărilor rețelelor informatice; acțiuni contra amenințărilor financiare; CIMIC; cooperarea prin securitate²⁴.

IW se desfășoară, de regulă, între actori statali și non-statali pentru neutralizarea forțelor insurgente, de gherilă, teroriste și de criminalitate organizată, blocarea rețelelor informatice și a conturilor financiare ale acestora, concomitent cu asigurarea securității și stabilității în zona de operații și sprijinul populației civile.

*China și-a dezvoltat strategia bazată pe războiul nerestricționat/fără restricții (Unrestricted Warfare)*²⁵.

²³ https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/MR1016/MR1016.chap7.pdf, accesat pe data de 18.03.2021.

²⁴ <https://media.defense.gov/2020/Oct/02/2002510472/-1/-1/0/Irregular-Warfare-Annex-to-the-National-Defense-Strategy-Summary.PDF>, accesat pe data de 18.03.2021.

²⁵ Qiao Liang, Wang Xiangxui, *超限战 (Unrestricted Warfare)*, Beijing, 1999, p.1 consultat pe <http://www.c4i.org/unrestricted.pdf> la data de 18.03.2021.

²⁵ Qiao Liang, Wang Xiangxui, Op.cit., p.179, consultat pe <http://www.c4i.org/unrestricted.pdf> la data de 18.03.2021.

Războiul nerestricționat a apărut ca o strategie prin care China, cu posibilitățile și capacitățile de care dispune, să învingă un adversar superior din punct de vedere tehnologic (SUA), compensând, prin mijloace asimetrice, inferioritatea militară.

Astfel, prima regulă a acestei strategii este aceea că „în războiul fără restricții nu există reguli, nimic nu este interzis”. În acest sens, acest tip de război va include, pe lângă armată și politică, economia, religia, cultura și tehnologia de ultimă generație²⁶.

Astfel, victoria în cadrul războiului nerestricționat nu se va obține numai în teatrul (zona) de operații, ci și în spatele spațiului de luptă.

Rezultă faptul că, războiul nerestricționat asigură îndeplinirea obiectivelor geopoliticii prin tacticile, tehnicile și procedeele de acțiune ale geostrategiei.

Războiul nerestricționat include următoarele componente: operațiile juridice; acțiunile economice; războiul bazat pe rețea; contra-terrorismul; apărarea împotriva amenințărilor neconvenționale²⁷.

De la apariția conceptului, tehnologia a evoluat, astfel că, în prezent, China a făcut pași importanți în domeniile cibernetic, spațial, naval, aerian, rachetelor balistice, inteligenței artificiale și armelor non-cinetice²⁸.

În acest context, apreciem faptul că, statul chinez dezvoltă cu rapiditate capacitățile militare și nemilitare pentru a răspunde SUA și aliaților săi la potențialele operații multi-domeniu ce pot fi desfășurate în regiunea Asia-Pacific.

Federația Rusă și-a reevaluat strategiile militare în raport cu evoluția mediului de securitate, adaptându-se permanent la concepțiile promovate de SUA și NATO.

În acest sens, pe lângă strategia militară convențională, Federația Rusă a dezvoltat strategii/doctrine bazate pe următoarele tipuri de conflict:

- a. războiul hibrid;
- b. războiul non-militar;
- c. lovitura preventivă.

²⁶ Qiao Liang, Wang Xiangxui, Op.cit., p.179, consultat pe <http://www.c4i.org/unrestricted.pdf> la data de 18.03.2021.

²⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/Unrestricted_Warfare, accesat la data de 18.03.2021.

²⁸ <https://warontherocks.com/2016/04/a-new-generation-of-unrestricted-warfare/>, accesat la data de 18.03.2021.

Războiul hibrid a fost dezvoltat pe baza unei strategii complexe ce includea folosirea integrată a capacităților militare convenționale, neconvenționale, asimetrice, cibernetice, precum și a dimensiunilor politică, economică, psihologică, financiară și mediatică.

Această strategie a războiului hibrid a fost aplicată de Moscova în Crimeea și Ucraina, pentru realizarea influenței și controlului unor zone tampon și zone pivot din spațiul extins al Mării Negre și îndeplinirea, în acest mod, a unor scopuri geopolitice.

Privind acest tip de strategie, remarcăm importanța ce se acordă operațiilor cibernetice, informaționale, de dezinformare, propagandă și mediatice în cadrul războiului hibrid.

Războiul non-militar constituie o variantă a războiului hibrid, care pune accentul pe întrebuintarea mai amplă a capacităților asimetrice – armele cibernetice, informaționale și spațiale, susținute de mijloacele militare pentru apărarea activă și neutralizarea preventivă a amenințărilor adversarului potențial (SUA, NATO)²⁹.

În acest sens, răspunsul Rusiei va fi orientat către executarea unor lovituri preventive, pe baza identificării vulnerabilităților adversarului potențial și provocării unor efecte inacceptabile asupra sa.

Atitudinea SUA față de acest tip de conflict a fost concentrarea către o strategie multifacetată³⁰.

Conform noii doctrine, războiul informațional devine cea mai avansată formă de agresiune³¹.

Noua strategie a Federației Rusiei este susținută de eforturile depuse pentru integrarea tehnologiilor moderne (roboți militari, drone, sisteme cibernetice, inteligența artificială) în cadrul operațiilor desfășurate pentru îndeplinirea obiectivelor politico-militare.

Lovitura preventivă constituie o variantă îmbunătățită a strategiei războiului non-militar și are în vedere răspunsul Moscovei în cazul unui

²⁹ <https://epochtimes-romania.com/news/generalul-rus-valeri-gherasimov-dezvaluie-o-noua-doctrina-mult-mai-agresiva---285269>, accesat la data de 18.03.2021.

³⁰ <https://epochtimes-romania.com/news/generalul-rus-valeri-gherasimov-dezvaluie-o-noua-doctrina-mult-mai-agresiva---285269>, accesat la data de 18.03.2021

³¹ *Ibidem*.

scenariu ipotetic privind un potențial conflict cu NATO, prin care ar fi amenințată securitatea Federației Ruse.

Această strategie constituie, de fapt, răspunsul Federației Ruse la o potențială operație aeriană integrată și non-nucleară a NATO asupra țintelor sale strategice (instalații nucleare, structuri militare, puncte de comandă, centre de comunicații, facilități energetice, elemente de infrastructură critică etc)³².

Strategia loviturii preventive are următoarele faze: faza inițială; trecerea de la concepția de descurajare la cea de intimidare nucleară; posibilitatea includerii vectorilor nucleari moderni într-o nouă concepție de executare a loviturii preventive³³.

Din această abordare remarcăm următoarele caracteristici ale loviturii preventive: atacul aerian potențial al adversarului este complex și non-nuclear; în faza inițială, răspunsul Moscovei este convențional, folosindu-se toate capabilitățile submarine, navale, terestre, aeriene și spațiale, mijloacele electronice, UAV, sistemele de rachete și armele bazate pe noile tehnologii; în cazul în care armata rusă nu rezistă atacului ipotetic al NATO, schimbă concepția de descurajare și trece la intimidare nucleară; dacă până în anul 2020 Rusia avea strategia prin care armele nucleare puteau fi folosite numai ca răspuns la un atac nuclear al adversarului potențial, în prezent, se discută despre posibilitatea întrebuițării vectorilor nucleari în cazul agresiunii adversarului cu arme convenționale asupra Federației Ruse.

Această strategie a loviturii preventive care răspunde unei agresiuni ipotetice asupra Federației Ruse, inițial cu mijloace convenționale, ulterior, în funcție de situația strategică, și cu arme nucleare, fără ca adversarul potențial să treacă la întrebuițarea acestora, schimbă radical modul de abordare a războiului în acest spațiu geopolitic.

NATO, în calitate de organizație politico-militară, a fost constituită pe doi piloni fundamentali: dimensiunea transatlantică (rolul foarte important al SUA); art.5 (apărarea colectivă) din Tratatul de la Washington.

³² https://www.defenseromania.ro/lovitura-preventiva-singura-solutie-pe-care-specialistii-rusi-o-vad-intr-un-eventual-conflict-cu-nato_608192.html, accesat la data de 18.03.2021.

³³ https://www.defenseromania.ro/lovitura-preventiva-singura-solutie-pe-care-specialistii-rusi-o-vad-intr-un-eventual-conflict-cu-nato_608192.html, accesat la data de 18.03.2021.

În acest sens, Alianța a dezvoltat și adaptat permanent strategia bazată pe conceptul politico-militar de apărare colectivă.

Dacă abordarea inițială a extinderii NATO a fost „fără amplasarea înaintată a capabilităților”, după anexarea Crimeei de către Federația Rusă, acest principiu a fost înlocuit cu concepția „prezenței înaintate a capabilităților” în statele membre care se află la frontiera estică a Alianței (Polonia, statele baltice, România și Bulgaria).

Concepția strategică a NATO are la bază întărirea *descurajării credibile și apărării colective*, precum și capacitatea de a *proiecta stabilitate* dincolo de frontierele Alianței³⁴.

În cadrul acestei strategii, Alianța a proiectat o nouă concepție care să permită abordarea largită a art.5 din Tratatul de la Washington prin includerea amenințărilor cibernetice și hibride ca agresiune la adresa securității statelor membre.

Totodată, NATO dezvoltă conceptul strategic de *Suprimare a sistemului apărării aeriene a adversarului/NATO Suppression of Enemy Air Defences (SEAD)* și depune eforturi pentru implementarea într-o perioadă de timp rezonabilă a strategiei bazată pe *operații multi-domeniu*³⁵.

Având în vedere aceste elemente de analiză, rezultă faptul că, NATO are un nivel de ambiție ridicat, bazat pe capabilități militare multi-domeniu, pe dezvoltarea mobilității și susținerii forțelor aliate pentru a contracara întreaga gamă de provocări și amenințări din zona sa de responsabilitate.

România, în calitate de stat membru NATO, își dezvoltă strategia militară pe baza concepției Alianței de descurajare credibilă și apărare colectivă.

Astfel, România dezvoltă și modernizează capabilitățile de comandă și control, terestre, aeriene, navale, cibernetice și logistice pentru a planifica, pregăti și executa *operația de apărare națională* și a participa cu *pachetul de forțe adecvat la misiunile NATO*³⁶.

Totodată, constatăm faptul că, România este conectată la concepția NATO bazată pe *strategia operațiilor multi-domeniu*, punând accentul pe

³⁴ Corneliu Pivariu, Felix Stroe, Dorian Vlădeanu, *Geopolitica înainte și după Covid-19, 2017-2020*, Editura Marist, Baia Mare, 2020, p. 48.

³⁵ https://en.wikipedia.org/wiki/Suppression_of_Enemy_Air_Defences, accesat la data de 18.03.2021.

³⁶ *Carta Albă a Apărării*, București, 2020, p. 28.

dezvoltarea și integrarea capabilităților cibernetice, informaționale, de război electronic și SEAD.

În concluzie, apreciem faptul că, geostrategia este „cutia de rezonanță” a geopoliticii, aceasta adaptându-se permanent la provocările și oportunitățile existente în zonele de interes și, pe această bază, contribuie la dezvoltarea noilor viziuni, concepții și strategii care îmbogățesc arta militară și diversifică fizionomia noilor forme de conflict.

Concluzii

Având în vedere dinamica mediului de securitate, bazată pe diversificarea și stratificarea provocărilor și amenințărilor, intensificarea competiției și confruntării, redefinirea intereselor strategice și a relațiilor de putere dintre principalii jucători geostrategici, asistăm la reconfigurarea unei *noi arhitecturi geopolitice*, cu implicații multiple la nivel global, regional și local.

Noua hartă geopolitică a lumii include provocări cu impact global asupra mediului de securitate determinate de atitudinea *statelor autoritariste (autocrațiilor)*, *statelor eșuate*, *organizațiilor transnaționale teroriste și fundamentaliste*, *puterilor emergente* și de efectele potențiale ale *pandemiilor*, *schimbărilor climatice și de mediu*, *proliferării armelor de distrugere în masă*, *tehnologiilor disruptive și asertive*, *sărăcirii populației și creșterii fenomenului migraționist*.

În acest context, apreciem faptul că, indiferent de natura provocărilor globale care vizează evoluția noilor tehnologii emergente și disruptive, schimbările climatice, criza și post-crisa COVID-19, geopolitica nu se va schimba fundamental și va continua intensificarea competiției și confruntării hegemonice între jucătorii geostrategici globali pentru influența și controlul Eurasiei și, în special, a zonelor-pivot Asia-Pacific și Europa de Est.

De aceea, considerăm necesară utilizarea geopoliticii ca instrument de analiză pentru identificarea și evaluarea consecințelor rezultate asupra mediului de securitate, în vederea formulării unor opțiuni de răspuns credibile la nivel politico-militar.

Geostrategia cunoaște tendințe certe de evoluție, având în vedere noile riscuri și amenințări, precum și modalitățile de manifestare ale competiției și confruntării dintre actorii globali și regionali pe tabla de șah a geopoliticii.

În acest sens, constatăm faptul că, s-au produs mutații la nivelul strategiilor și doctrinelor militare ale principalilor actori globali și regionali, fapt ce a generat noi forme de conflict și dezvoltarea artei militare.

La final, privind noua hartă geopolitică a lumii, există o dilemă fundamentală orientată fie spre o nouă competiție și confruntare de tipul unui nou Război Rece (Cortina de Fier sau Cortina de Bambus) între lumea occidentală și lumea emergentă sau între statele democratice și statele autoritare, având la bază polarizarea reală a sistemelor de putere (îndiguire/încercuire, izolare, sancționare), fie spre dezvoltarea cooperării între principalii jucători geostrategici, fapt ce presupune abordarea întregii game a relațiilor între competitori loiali și angajarea în comun în soluționarea crizelor globale.

BIBLIOGRAFIE

1. Corneliu Pivariu, Felix Stroe, Dorian Vlădeanu *Geopolitica înainte și după Covid-19, 2017-2020*, Editura Marist, Baia Mare, 2020.
2. George Friedman Robert D. Kaplan *Puncte de presiune, Despre viitoarea criză a Europei*, Editura Litera, București, 2016.
3. Robert D. Kaplan Lawrence Freedman *Răzbumarea geografiei*, Editura Litera, București, 2018.
4. Qiao Liang, Wang Xiangxui *Revenirea lumii lui Marco Polo, Război, strategie și interese americane în secolul XXI*, Editura Humanitas, București, 2019.
5. * * * *Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024*, București, 2020.
6. * * * *Carta Albă a Apărării*, București, 2020.
7. * * * *Viitorul războiului. O istorie*, Editura Litera, București, 2019.
8. * * * *超限战 (Unrestricted Warfare)*, Beijing, 1999.
10. * * * *Revista Dincolo de orizonturi*, anul V, nr.10, noiembrie 2020.

11. * * * <http://politicalaest.ro/publicatii/2020/07/o-noua-tabla-de-sah-distincta-geopolitic--europa>.
12. * * * <http://politicalaest.ro/publicatii/2021/03/europa-de-est-orientul-mijlociu-al-europei>.
13. * * * <https://www.aesgs.ro/romania-in-geopolitica-secolului-xxi-2/>.
14. * * * https://www.facebook.com/watch/live/?v=145219514047836&ref=watch_permalink.
15. * * * https://www.defenseromania.ro/lovitura-preventiva-singura-solutie-pe-care-specialistii-rusi-o-vad-intr-un-eventual-conflict-cu-nato_608192.htm
16. * * * <https://www.armyupress.army.mil/Special-Topics/Hot-Topics/LSCO/>
17. * * * <https://www.armyupress.army.mil/Journals/Military-Review/English-Edition-Archives/November-December-2017/Multi-Domain-Battle-The-Advent-of-Twenty-First-Century-War/>
18. * * * https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/MR1016/MR1016.c7.pdf
19. * * * <https://media.defense.gov/2020/Oct/02/2002510472/-1/-1/0/Irregular-Warfare-Annex-to-the-National-Defense-Strategy-Summary.PDF>
20. * * * https://en.wikipedia.org/wiki/Unrestricted_Warfare
21. * * * <https://warontherocks.com/2016/04/a-new-generation-of-unrestricted-warfare/>
22. * * * <https://epochtimes-romania.com/news/generalul-rus-valeri-gherasimov-dezvaluie-o-noua-doctrina-multi-mai-agresiva--285269>
23. * * * <https://epochtimes-romania.com/news/generalul-rus-valeri-gherasimov-dezvaluie-o-noua-doctrina-multi-mai-agresiva--285269>

DESPRE CARACTERUL SOLEMN AL JURĂMÂNTULUI

ABOUT THE SOLEMN CHARACTER OF THE OATH

Gl.bg. (r.) dr. Petru ȚĂGOREAN

Membru titular al Academiei de Științe ale Securității Naționale,
E-mail: tpetrut@gmail.com.

Rezumat: De la înființare, jurământul a avut rolul de a da un sens sacru unui acord, angajament sau declarație. Prin urmare, depunerea jurământului ar trebui să aibă loc în anumite condiții de timp, loc și spațiu care să asigure solemnitatea acestuia. Depunerea jurământului prin intermediul comunicării la distanță tinde să-și degradeze sensul sacru, făcându-l banal. În același timp, o astfel de procedură poate crea probleme juridice de netrecut.

Cuvinte cheie: jurământ, angajament, solemnitate, semnificație sacră, demnitari, aleși, banalizare.

Abstract: Since its inception, the oath has had the role of giving a sacred meaning to an agreement, commitment or declaration. Therefore, the taking of the oath should take place in certain conditions of time, place and space which ensure its solemnity. Taking the oath by means of long distance communication tends to degrade its sacred meaning making it trivial. At the same time, such a procedure can create insurmountable legal problems.

Keywords: oath, commitment, solemnity, sacred meaning, dignitaries, elected officials, trivialization.

Introducere

Atunci când vorbim despre jurământ, adesea ne vine în minte imaginea președintelui SUA care, cu ocazia investirii sale în funcție, depune jurământul cu mâna pe Biblie. De asemenea, putem să ne amintim că martorul într-un proces jură cu mâna pe cartea sfântă că va spune adevărul.

Datând din antichitate, jurământul are peste două mii de ani de existență. Încă de la apariția sa, jurământul a avut rolul de a întări și a da caracter sacru unei înțelegeri, unui angajament sau unei declarații. În general, era vorba despre un ritual oral prin intermediul căruia cineva se angaja solemn în fața unei autorități sau a membrilor unei profesii să respecte anumite cerințe. Și în prezent sunt situații în care, prin intermediul jurământului, se proclamă în mod solemn adeziunea la valorile unei

instituții, iar persoana în cauză jură să le protejeze în continuare și să le perpetueze.

Termenul „jurământ”, prezent azi și în legislație, își are originea în latinescul „juramentum”¹, care este un sinonim² pentru „jusjurandum”³, dar și cu „sacramentum” – care sugerează ceva sfânt. În oricare dintre semnificațiile sale actuale, jurământul are o componentă solemnă, care poate include chiar invocarea divinității⁴. Acesta reprezintă o promisiune anunțată de o manieră ceremonioasă, insistându-se asupra caracterului sacru și indefectabil al cuvintelor pronunțate.

Generalități privitoare la jurământ

Jurământul poate fi abordat atât din punct de vedere juridic - așa cum o vom face în cele ce urmează -, cât și din perspectivă sociologică⁵.

Din punct de vedere social, jurământul poate fi privit ca un contract între cel care jură și beneficiarii activității sale. Jurământului lui Hipocrate⁶, de exemplu, unul dintre cele mai vechi și cele mai cunoscute, conține o enumerare a obligațiilor morale ale unui medic față de societate, față de ceilalți medici - inclusiv față de predecesorii săi, dar și consecințele nerespectării angajamentului luat în fața „martorilor” evocați, respectiv toții zeii și zeițele Olimpului - ceea ce conferea caracterul sacru al legământului.

Depunerea jurământului este, în multe cazuri, ultima etapă înainte de începerea exercitării unei funcții de utilitate publică sau a unei profesii liberale. Sunt, de asemenea, bine cunoscute cazurile militarilor, ale magistraților și ale altor categorii profesionale care sunt ținute de lege să depună jurământ. Dacă la prima vedere toate aceste ocupații nu au nimic în comun, o analiză mai aprofundată evidențiază că toate trebuie să fie exercitate cu probitate profesională și prin angajarea conștiinței celui chemat

¹ Este termenul utilizat de Seneca cu privire la un legământ, prin expresia „juramentum facere”.

² Jean Baptiste Gardin Dumesnil, în „*Latin Synonyms: With Their Different Significations: and Examples Taken from the best Latin authors*”, Editura: Richard and Arthur Taylor, Shoe-Lane, Londra, 1819.

³ Era folosit în mod uzual în cazul celor care acced într-o demnitate publică.

⁴ Prin ținerea mâinii pe Biblie, pe Coran sau pe altă carte considerată sfântă, precum și prin folosirea unei formule de genul „Așa să îmi ajute Dumnezeu”.

⁵ Sociologul Max Weber a demonstrat în lucrarea „*Judaismul antic*”, apărută la începutul secolului trecut, că jurământul era una dintre formele de grupare a oamenilor prin jurarea credinței față de un anumit lider și o anume comunitate.

⁶ Hipocrate a fost un medic celebru din Grecia antică.

să jure. Prin jurământul depus, toți aceștia se angajează să facă totul pentru binele comun și pentru calitatea serviciului public prestat, făcând din asta o prioritate, înaintea interesului lor personal. Adesea jurământul vizează și apărarea secretului profesional, a celui de stat sau a informațiilor confidențiale care îi sunt încredințate celui în cauză de către clienți, pacienți etc.

Prin depunerea jurământului se instituie o barieră care marchează teritoriul pe care își exercită profesia cel în cauză, dar și o asigurare pentru client sau pacient, ori pentru cetățean – în general -, că va primi un serviciu de cea mai bună calitate și în mod dezinteresat (din punct de vedere material).

Jurământul leagă persoana în cauză și poate însemna că – la nevoie - își va pune chiar viața în pericol pentru realizarea obiectivelor și apărarea valorilor specifice, dar și că este capabilă mai degrabă să moară decât să comită un sperjur⁷. În acest sens, jurământul militar, de exemplu, menționează expres că apărarea țării de către persoanele aflate sub arme se face „chiar cu prețul vieții”. De aceea, ceremonia depunerii jurământului militar reprezintă un moment plin de emoție atât pentru cel ce depune jurământul cât și pentru cei prezenți la o astfel de manifestare, eminentamente publică.

În plan psihologic, depunerea jurământului creează sentimente de mândrie – generată de desăvârșirea formării profesionale -, dar și de asumare a unor responsabilități majore pentru viitor, de responsabilizare a celui în cauză. De aceea, momentul depunerii jurământului revine în memorie de fiecare dată când pe parcursul profesional persoana care a depus un jurământ întâmpină dificultăți în realizarea atribuțiilor, a sarcinilor ori a obiectivelor.

În același timp, jurământul poate fi considerat un angajament profesional, care nu vizează în mod direct sfera personală. Cu toate acestea, o persoană care a depus un jurământ trebuie să fie un model cotidian de corectitudine și de rigoare pentru semenii săi. Moralitatea, conștiința și probitatea celui care a depus un jurământ trebuie să fie prezente atât la serviciu ca și în viața privată.

Misiunea conferită celui care depune un jurământ trebuie să fie bine conștientizată de acesta. Tocmai aceasta îi dă forță pentru a acționa în consens cu jurământul depus pentru realizarea țelurilor vizate. De asemenea, respectarea secretului profesional prevăzut de jurământ înseamnă o mai

⁷ Ken Follett, în *Pilorii Terei*, roman istoric scris în 1989 și publicat la Londra, în 1990, de Editura „Macmillan”

mare încredere în respectiva persoană, clientul, pacientul sau solicitantul de servicii publice având încredere să îi încredințeze informațiile confidențiale unei persoane care a depus un astfel de jurământ. Iar asta se datorează tocmai faptului că depunerea jurământului nu este ceva anodin, banal.

Dar și alegerea locului depunerii jurământului are o însemnătate specială, inclusiv pentru conștientizarea responsabilității asumate prin acest gest. Jurământul nu se depune oriunde, oricum și în orice condiții. Spațiul destinat depunerii jurământului trebuie să fie unul cu semnificație, care să asigure momentul grandoarea, gravitatea sau maiestuoșitatea necesară. De aceea, sălile de judecată, de exemplu – acolo unde martorul depune jurământul că va spune adevărul în cadrul procesului – trebuie să asigure solemnitatea momentului și caracterul sacru al aflării adevărului; din aceleași motive, activitatea justiției nu se desfășoară oriunde ci, de regulă, în cadrul „palatului” de justiție, o clădire maiestuoasă, ce se impune prin măreția înfățișării, iar justițiabilii se percep pe ei înșiși ca fiind „mici” în incinta respectivă. Pentru aceleași motive, miniștrii și alți demnitari depun jurământul în cele mai importante și somptuoase locuri ale autorității statale, iar aleșii locali în cea mai impunătoare sală a autorității respective.

Unele categorii profesionale sunt chemate să depună jurământul în fața celorlalți membri ai profesiei, sau a unei părți a acesteia, ori a reprezentanților legali ai acestora, care sunt prezenți fizic la locul depunerii jurământului, iar această prezență contribuie la emoția și solemnitatea momentului. În evul mediu, chiar și timpul în care se depunea jurământul conta; haiducii, de exemplu, depuneau jurământul noaptea pe lună.

În același timp, ținuta celui care depune jurământul nu poate fi una ordinară, banală, ci trebuie să fie una deosebită, special dedicată unui astfel de demers. Militarii, de exemplu, depun jurământul în uniformă de ceremonie, în fața drapelului de luptă, în prezența fizică a celorlalți camarazi; francmasonii depun jurământul în „templu”, în fața „fraților”, fiind echipați cu „șorțul” specific. Într-o abordare normală, demnitarii, aleșii locali sau funcționari publici trebuie să depună jurământul într-o ținută sobră și decentă, iar nu într-una neîngrijită.

În mod tradițional, în spațiul depunerii jurământului trebuie să existe unele obiecte considerate sacre sau, în orice caz, extrem de importante în raport cu profesia sau activitatea respectivă. Preoții depun jurământul cu mâna pe biblie și în prezența cărților sfinte; militarii cu mâna pe drapel, în

prezența armelor; francmasonii cu mâna pe sabie; demnitarii cu mâna pe constituție ș.a.m.d. Ceremonialul depunerii jurământului implică, după caz, intonarea unor imnuri sau a altor cântece solemne dedicate proslăvirii unei idei sau unei divinități. Imnul de stat, de exemplu, se intonează la depunerea jurământului de credință față de țară de către cei ce dobândesc cetățenia română, în cazul demnitarilor sau ai celorlalți angajați din domeniul public cărora li se cere depunerea jurământului.

În perioada Principatelor Române, apoi pe timpul lui Cuza, dar și în perioada regalității, în orice act oficial (lege, decret), ori discurs la toate nivelurile, se făcea referire la divinitatea creștină, respectiv la Dumnezeu.

Provocările societății moderne îi pot solicita mai mult pe cei care au depus un jurământ și pot fragiliza întreaga familie ocupațională care depune jurământ. Chiar dacă realitatea cotidiană ne demonstrează că, uneori, deontologia nu este în permanent consens cu jurământul depus, datorită erodării sensului original al acestuia, actul depunerii jurământului nu trebuie nicidecum banalizat. Încălcarea jurământului reprezintă un fapt extrem de grav, iar în majoritatea cazurilor cei care au abdicat de la valorile consacrate prin jurământ își pierd calitatea astfel dobândită.

Drept consecință, exercitarea ocupațiilor care implică depunerea unui jurământ nu se poate face de o manieră ușuratică, cu superficialitate (à la légère)! Astfel de meserii se pot exercita numai de către cei care își consacră în totalitate viața misiunii lor, cu luciditate și probitate profesională.

Actualitatea jurământului

În prezent, jurământul înseamnă, în principiu, o promisiune solemnă sau un angajament ferm din partea cuiva de a face ceva concret în favoarea uneia sau mai multor persoane fizice sau juridice, ori pentru o anumită comunitate - mai mult sau mai puțin conturată. Pot fi enumerate, cu titlu exemplificativ, „jurământul de credință față de țară și popor al senatorilor și deputaților din Parlamentul României⁸”, jurământul de credință depus de președintele republicii și de primul ministru „pentru propășirea spirituală și materială a poporului român⁹”, jurământul „de credință față de România”

⁸ Art.70 alin.1 din Constituția României.

⁹ Art.82 alin.2 din Constituția României.

depus de persoanele cărora li s-a aprobat dobândirea cetățeniei române¹⁰, jurământul de credință pentru respectarea de către funcționarii publici a Constituției, a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului¹¹ etc.

În cvasitotalitatea cazurilor, depunerea jurământului înseamnă momentul de la care încep să se producă anumite consecințe juridice. Adică legea sau chiar constituția¹² face din momentul depunerii jurământului debutul într-o calitate oficială. Alte ori, legea prevede expres că nedepunerea jurământului înseamnă pierderea unei calități deja dobândite¹³. Toate aceste situații demonstrează importanța depunerii jurământului, actul respectiv fiind unul producător de consecințe juridice de însemnătate fundamentală.

În mod tradițional, așa cum s-a consacrat din vremuri străvechi, cel ce depune un jurământ prevăzut de lege o face în mod public și pe cale orală. De asemenea, în cazul celor care satisfac un serviciu în slujba cetățeanului sau a comunității – precum miniștrii, funcționarii publici, medici, avocați etc. -, depunerea jurământului se face de o manieră cât se poate de transparentă, acest fapt fiind momentul de la care cel ce prestează legământul își intră *de facto* în atribuții sau în drepturi; iar societatea nu numai că poate să cunoască acest lucru, dar este regulat informată cu privire la acest demers. De altfel, în mod obișnuit, pentru membrii societății nici nu se pune problema că cineva obligat de lege să depună un jurământ nu ar face-o, pentru că în astfel de cazuri acesta și-ar pierde calitatea respectivă. De exemplu, primarul care refuză să depună jurământul este considerat demisionat de drept¹⁴, iar în cazul prefectului, refuzul depunerii jurământului atrage revocarea actului administrativ de numire în funcție¹⁵.

De cele mai multe ori, deși prevede obligativitatea depunerii jurământului de către anumite categorii profesionale, legea nu prevede

¹⁰ Art.13¹ alin.(6) și art.20 din Legea cetățeniei române, nr.21/1991.

¹¹ Art.529 alin.(4) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr.57/2019 privind Codul Administrativ (denumită în continuare „Codul Administrativ”).

¹² De exemplu, art.83 alin. (1) din Constituție prevede că «Mandatul Președintelui României este de 5 ani și se exercită de la data depunerii jurământului».

¹³ Art.116 alin (9) din Codul Administrativ dispune: Consilierul local al cărui mandat a fost validat care nu depune jurământul nici în cea de a doua ședință privind ceremonia de constituire ori în condițiile prevăzute la alin. (8) sau care refuză să depună jurământul este considerat demisionat de drept.

¹⁴ Art.150 alin.2 din Ordonanța de urgență a guvernului nr.57/2019 privind Codul Administrativ.

¹⁵ Art.251 alin.5 din Codul Administrativ.

existența acestuia în formă scrisă. Experiența dobândită în acest domeniu a demonstrat însă că depunerea orală și ceremonioasă a jurământului nu este totdeauna suficientă. Din rațiuni ce țin în special de posibilitatea probării faptului depunerii jurământului, dar și din alte motive, aproape că s-a generalizat practica formalizării jurământului depus oral printr-un document scris. În unele cazuri însă, precum este cel al aleșilor locali, legea a prevăzut în mod expres faptul că „*jurământul se imprimă pe un formular special și se semnează, în două exemplare, de fiecare ales local*”, dintre care unul se păstrează de către secretarul unității administrativ-teritoriale la dosarul de constituire a consiliului local, iar cel de al doilea se înmânează alesului respectiv¹⁶. Desigur, ne putem întreba, retoric, ce o să facă alesul local cu exemplarul din formularul cu jurământul, iar imaginația poate fie deschisă oricărei soluții! Trebuie însă remarcat faptul că nici chiar în situații precum cea a alesului local, legislația nu conține prevederi suficient de clare și detaliate cu privire la modul de formalizare a depunerii jurământului, fapt ce permite consacrarea în practică a unor inițiative mai mult sau mai puțin acceptabile cu privire la procedura concretă și ritualul de depunere a jurământului. În cazul alesului local, de exemplu, textul de lege dispune la modul impersonal că al doilea exemplar al formularului de jurământ „se înmânează” alesului local, fără să spună de către cine și când¹⁷.

Depunerea jurământului de către aleșii locali în contextul pandemiei de COVID-19

Potrivit Codului Administrativ, categoria aleșilor locali cuprinde consilierii locali, consilierii județeni, consilierii generali ai municipiului București, dar și primarii localităților, ai sectoarelor capitalei, precum și președinții consiliilor județene. Viceprimarii se aleg dintre consilierii locali. Consiliul local, respectiv cel al municipiului București, reprezintă autoritatea deliberativă a puterii locale, iar primarii autoritatea executivă. Toți aceștia sunt ținuți să depună un anumit jurământ, condiție sine-qua-non a exercitării funcției.

În cazul aleșilor locali, Codul Administrativ a prevăzut că jurământul este un act solemn, care se depune în cadrul unui ritual special, pe care legea

¹⁶ Art.117 alin.1 și 2 din Codul Administrativ.

¹⁷ Art.117 alin.1, teza I din Codul Administrativ.

îl numește „*ceremonie de constituire a consiliului local*”¹⁸. Modul de organizare și desfășurare a ședinței privind ceremonia de constituire este descrisă în cod, iar actul depunerii jurământului este de natură să producă consecințe juridice, fiind desemnat de lege momentul de la care începe să curgă mandatul alesului local¹⁹.

În contextul epidemiei de COVID-19, după alegerile locale din 27 septembrie 2020, unele persoane ale căror mandate de consilieri locali au fost validate de instanță conform legii, au ridicat problema identificării unor soluții pentru prevenirea riscului de contaminare în contextul participării fizice la ceremonia de constituire a consiliului local, în cadrul căreia se procedează la depunerea jurământului de către cel ales. În acest sens, s-a cerut prefecturilor ca în cazul persoanelor aflate în carantină sau în izolare la domiciliu din această cauză, dar și în alte tipuri de boală²⁰, depunerea jurământului să se facă prin mijloace audio-video.

În mod surprinzător, în unele situații instituția prefectului a răspuns neîntârziat și favorabil unor asemenea solicitări²¹, deși reglementările legale existente la momentul respectiv nu prevedea o procedură care să nu implice prezența fizică a alesului care urmează să depună jurământul. Mai mult, unele dintre „argumentele” prezentate²² nu erau pertinente în raport cu situația de fapt, fiind invocate reglementările din Codul Administrativ referitoare la votul electronic. Iar o dovadă clară în acest sens o reprezintă adoptarea de către guvern – abia la 28 octombrie - a Ordonanței de urgență nr.190/2020.

Ordonanța de urgență a guvernului nr. 190/2020

După cum rezultă din nota de fundamentare, la sugestia Comitetului Național pentru situații de urgență, la 28 octombrie, guvernul a adoptat Ordonanța de urgență nr. 190/2020 privind unele măsuri de asigurare a condițiilor de constituire și de depunere a jurământului de către autoritățile

¹⁸ Art.116 alin.5 din Codul Administrativ.

¹⁹ Art.118 alin 1-3 din Codul Administrativ.

²⁰ De exemplu, prin petiția nr.23361/22.10.2020 înregistrată la Instituția Prefectului – Municipiul București, s-a cerut aprobarea acestei instituții pentru depunerea jurământului prin mijloace de comunicare la distanță de către o persoană bolnavă de varicelă!

²¹ Adresa Instituției Prefectului – Municipiul București, nr.23361 din 23.10.2020.

²² Idem.

administrației publice locale, atunci când persoana în cauză se află în izolare sau carantină, în condițiile legii.

Adoptarea actului normativ a avut în vedere previziunile cu privire la evoluția pandemiei de COVID-19, precum și riscul perpetuării situațiilor de carantină în rândul aleșilor locali, ceea ce ar fi determinat tergiversarea constituirii unor consilii locale sau județene și generarea unui vid de putere la nivel de autoritate locală.

În opinia noastră, acest act normativ este inutil, provoacă incertitudine și incoerență, așa cum vom arăta în cele ce urmează.

1. În contextul legislativ existent la data adoptării respectivei ordonanțe de urgență, textul art.116 alin.8, teza I din Codul Administrativ trebuia interpretat în sensul că persoana al cărui mandat de consilier local a fost validat dar se află în imposibilitatea participării la ceremonia de constituire a consiliului local pentru că se află în carantină sau izolare, are obligația să depună jurământul „*în prima ședință a consiliului local*” **ce urmează după ce situația de împiedicare a încetat** (s.n.).

Situația alesului local al cărui mandat a fost validat dar se află în carantină sau izolare trebuie înțeleasă prin **analogie cu cea a supleantului** care se află în vreuna din situațiile descrise la art.116, alin.8, teza a II-a, situație tranșată de art.122 alin.6 din Codul Administrativ. Practic, cele două texte de lege vizează aleși locali – **cu mandatul validat** - iar consiliul în curs de constituire, respectiv supleanți ai unui consiliu funcțional, și care se află în aceleași situații care îi împiedică să se deplaseze la locul unde funcționează consiliul pentru a depune jurământul imediat ce acest lucru s-ar impune potrivit regulilor ordinare.

Să nu uităm că textul art.116 alin.8 este excepția de la regula instituită în alineatul precedent (art.116 alin.7) care dispune *expresis verbis* că „prin excepție de la dispozițiile alin. (7) „în cadrul celei de a doua ședințe (privind ceremonia de constituire, convocată de prefect – n.n.) pot depune jurământul consilierii locali validați care au absentat de la prima ședință”. Așadar, alin.7 al art.116 din Codul Administrativ are în vedere numai absențele – să le numim „ordinare” - datorate altor cauze decât cele precizate la alin.8.

Este adevărat că textul de lege care îi vizează pe supleanți – art.122 din Codul Administrativ - este mai clar redactat, în sensul că prevede expres prorogarea termenului de depunere a jurământului până la prima ședință a

consiliului care urmează încetării situației de împiedicare a participării acestuia. Textul (de la art.116 alin.8) destinat reglementării situației alesului împiedicat de aceleași situații să participe la ceremonia de constituire a consiliului local nu a fost dus până la capăt, menționând doar că „poate depune jurământul în cadrul *primei ședințe a consiliului local*”. Or, în opinia noastră, este în afara oricărui dubiu că legiuitorul nu putea emite reglementări diferite pentru aceeași situație de fapt – situațiile enumerate la art.116 alin.8 din Codul Administrativ.

De altfel, respectivul text de lege (art.116 alin.8) nu prevede limitativ situațiile de împiedicare a participării la ședințele consiliului local, ci enumerarea este una evident exemplificativă, conținând expresia „*ori alte situații similare*”, în care putem încadra cu ușurință și carantina sau izolarea la domiciliu, întâlnite în contextul epidemiei de COVID-19.

2. Actul depunerii jurământului și solemnitatea acestuia nu pot fi denaturate până la ridicol. Depunerea jurământului prin mijloace audio-video îl lipsește de orice element de solemnitate; în schimb îl poate duce în ridicol dacă avem în vedere că o persoană bolnavă se poate afla nu numai acasă ci în orice alt loc ales pentru perioada de izolare sau carantină dar care este absolut nepotrivit pentru depunerea jurământului.

De asemenea, persoana în cauză se poate găsi într-o ținută vestimentară specifică celor aflați în suferință, mergând până la lipsa totală a acesteia. Pentru a exemplifica, putem să ne imaginăm depunerea jurământului de către o persoană îmbrăcată în pijama, sau chiar încercarea de a depune jurământul de către o persoană conectată la instalația mobilă de alimentare cu oxigen sau – de ce nu – de către o persoană cu dificultăți de respirație, ale cărei cuvinte nu pot fi înțelese! Ca să nu mai vorbim despre simbolurile care ar trebui să fie prezente și utilizate cu astfel de prilejuri, precum imnul național, constituția etc. Depunerea jurământului într-un cadru solemn poate fi percepută ca un moment în care se naște o responsabilitate asumată de cel care jură și o putere a societății asupra acestuia. În cazul alesului local, intonarea imnului național în cadrul ceremoniei și prezența Constituției reprezintă simbolurile societății față de care alesul își asumă responsabilitatea pentru a face „*tot ceea ce stă în puterile și priceperea sa pentru binele locuitorilor*”.

Utilizarea mijloacelor de comunicare la distanță, audio-video, în perioada pandemiei de COVID-19 a dat ocazia producerii unor situații

ridicole, sau cel puțin jenante, atât la nivel național²³, cât și internațional²⁴, în contextul organizării unor ședințe, conferințe, simpozioane etc., care nu impuneau în sine nici un fel de solemnitate. Repetarea unor astfel de situații cu ocazia depunerii jurământului de către aleșii locali ar fi mai mult decât o lipsă de respect pentru comunitatea pe care sunt chemați să o slujească – o adevărată desconsiderare a celor care i-au ales. De aceea, ar fi fost necesară evitarea creării chiar a premiselor unor astfel de situații.

3. În contextul pandemiei de COVID-19, în cursul anului 2020 legiuitorul primar sau cel delegat a găsit de cuviință ca - atunci când a considerat că anumite acte producătoare de consecințe juridice se pot face prin mijloace de comunicare la distanță – să emită reglementările legale necesare (a se vedea în acest sens Legea nr.55/2020, OUG nr.62/2020; OUG nr.70/2020). Mai mult, legiuitorul a enumerat și condițiile necesare a fi îndeplinite de mijloacele tehnice pentru ca actul comunicării la distanță să nu fie viciat. Între altele, se pot menționa: identificarea participanților și participarea efectivă a acestora la ședință - adică verificarea identității reale a persoanei care intră în dialog de la distanță pentru a avea certitudinea că cel care comunică la distanță este cel care are dreptul și obligația să facă asta; asigurarea unei transmisii bidirecționale, continue și în timp real a activității respective, astfel ca cei aflați la distanță de locul luării deciziei să se poată manifesta în timp util; iar, nu în ultimul rând, au fost prevăzute reguli pentru arhivarea comunicațiilor realizate la distanță – pentru asigurarea dovezilor juridice necesare. În alte situații²⁵, chiar în lipsa unor reglementări naționale, participanții prin mijloace audio-video la activități înregistrate sunt solicitați să își dea acordul pentru reținerea datelor, conform regulamentului GDPR²⁶.

²³ La 24 mai 2020 ministrul tineretului și sportului apărea într-un interviu video la televiziune, iar căderea telefonului a evidențiat că era în chiloți! Ulterior, pe Facebook, a afirmat că ar fi fost într-o ținută „sportivă”.

²⁴ La 4 mai 2020, primarul din Georgetown, Texas, Dale Ross, la o ședință a consiliului local pe tema riscurilor la adresa sănătății publice a uitat să-și închidă microfonul atașat la sacou atunci când a mers la toaletă. Un deputat argentinian, Juan Emilio Ameri, care „lucra de la domiciliu” a fost surprins în momente indecente cu partenera în timpul unei ședințe a legislativului, iar imaginile au fost văzute de toți colegii săi participanții la activitatea camerei în data de 25 septembrie 2020.

²⁵ De exemplu, la susținerea on-line a unei teze de doctorat, trebuie să existe acordul scris al participanților cu privire la înregistrarea video-audio.

²⁶ Regulamentul (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date.

Or, în cazul Ordonanței de urgență nr.190/2020, niciuna dintre aceste cerințe nu a fost respectată, ceea ce ridică serioase probleme cu privire la persoana care depune jurământul ca ales local. Dovada depunerii jurământului poate reprezenta un moment extrem de important, deoarece – așa cum am mai arătat - de atunci începe exercitarea mandatului. Un act sau fapt juridic realizat înainte de momentul depunerii jurământului este nul. Pentru exercițiul juridic să ne imaginăm că peste o perioadă de timp de la data depunerii jurământului de către alesul local în condițiile ordonanței de urgență a guvernului nr.190/2020 – atunci când se pune problema răspunderii pentru anumite acte sau fapte juridice - acesta neagă că a fost el cel care a depus jurământul!

Semnarea formularului special pe care este imprimat jurământul depus prin mijloace de comunicare la distanță în prima ședință a consiliului local, așa cum prevede Ordonanța de urgență nr.190/2020²⁷ disociază în realitate depunerea în fapt a jurământului de semnarea formularului respectiv. În plus gestul semnării nu conferă nici o solemnitate depunerii jurământului - așa cum ar fi normal. Dimpotrivă, creează senzația unui gest ocult, lipsit deci de transparență și publicitate. Or, este demonstrat încă din anii '70 ai secolului trecut faptul că „a da putere fără responsabilitate, este sigur o rețetă pentru abuz”²⁸. În aceste condiții, pentru alesul local în cauză nu se creează nicidecum un sentiment de responsabilitate pentru îndeplinirea în condiții oneste a mandatului cu care a fost investit de alegători, ci doar acela de „autoritate”, care are puterea de a decide după bunul plac, samavolnic.

Pe de altă parte, Ordonanța de urgență nr.190/2020 nu are în vedere ipoteza, plauzibilă, ca și secretarul general al unității administrativ-teritoriale să se afle în izolare sau carantină. Într-o astfel de ipoteză, prevederile actului normativ²⁹ referitoare la consemnarea de către acesta într-un proces-verbal a faptului depunerii jurământului prin mijloace de comunicare la distanță de către unii aleși locali sunt lipsite de aplicabilitate.

²⁷ Art.1 alin.4 din OUG nr.190/2020.

²⁸ Concluzia a fost fundamentată de către psihologul american Philip Zimbardo în cadrul experimentului denumit „Stanford prison experiment” desfășurat la Universitatea Stanford, între 14-20 august 1971, cu participarea unor studenți, chemați să joace roluri de deținut și respectiv de gardian de închisoare. „Gardienii” păreau că se delectează de ceea ce avea să fie descris ca un „afrodiziac al puterii”: hărțuirea și umilirea deținuților fără să fi fost incitați să o facă. Experimentul a demonstrat cum a reușit să transforme, în cele câteva zile, tineri bărbați echilibrați și cu o sănătate perfectă în gardieni zeloși și sadici.

²⁹ Art.1 alin.5 din OUG nr.190/2020.

Chiar dacă am admite că depunerea jurământului se poate face și prin mijloace de comunicare la distanță, persoana aflată într-una din situațiile prevăzute la art.116 alin.8 din Codul Administrativ nu va putea participa efectiv la dezbateri, astfel că cvorumul pentru ședință nu va fi realizat. Iar dacă nu este prezent la activitatea autorității locale din care face parte, faptul de a fi considerat ca având jurământul depus nu aduce nici un fel de beneficii. Ba chiar dimpotrivă.

4. Nu în ultimul rând, considerăm că trebuie avut în vedere faptul că o persoană bolnavă poate fi susceptibilă chiar să aibă o pierdere temporară de discernământ, sau să apară o viciere a acestuia, fapt care, evident, ar invalida în totalitate gestul depunerii jurământului.

Prin urmare, considerăm că adoptarea Ordonanței de urgență a guvernului nr.190/2020 a fost un gest pripit, sau cel puțin insuficient fundamentat atât din punct de vedere juridic cât și din perspectiva normelor de tehnică legislativă.

Dealtfel, ultimul alineat, nr.7, din articolul unic al actului normativ, redactat probabil în contextul unor dispute și tensiuni politice, a avut drept consecință blocarea funcționării administrației publice locale în capitală, dar și în alte orașe, întrucât a condiționat alegerea viceprimarilor de „*validarea tuturor mandatelor și depunerea jurământului, în condițiile legii, de către toți consilierii județeni/locali*”, ceea ce nu s-a realizat nici la 3 luni de la data alegerilor locale. Practic, deși statutul viceprimarilor este unul suficient de precar, putând fi revocați cu majoritatea calificată a consiliului, s-a preferat să se aștepte validarea tuturor mandatelor în locul alegerii viceprimarului și așezării în matca normală de funcționalitate a administrației publice locale.

În egală măsură, unele expresii folosite atât în preambulul ordonanței de urgență cât și în conținutul normativ al acesteia sunt incorecte, inexacte și chiar absurde³⁰.

³⁰ Spre exemplu, în alin. 3 al preambulului, precum și în alin.1 al articolului unic se vorbește despre consilierii locali sau cei județeni „validați”, în condițiile în care procedura de validare reglementată de Codul Administrativ privește mandatul acestora, așa cum se menționează în ultimul alineat al ordonanței de urgență.

ANALIZA TRANZACȚIONALĂ A COMUNICĂRII

A TRANSACTIONAL ANALYSIS OF COMMUNICATION

Prof.univ.dr. Țuțu PIȘLEAG

E-mail: tutu.pisleag@yahoo.com

Rezumat: *Articolul de față aduce în dezbatere nevoia implementării în pregătirea inițială și continuă a importanței analizei tranzacționale în comunicare prin care forțele de ordine publică trebuie să demonstreze în mod legitim că folosesc rațiunea în cele din urmă în locul utilizării forței în situații când nu există o altă alternativă în mod rezonabil. Articolul se bazează pe analiza tranzacțională a unei secvențe dintr-o înregistrare video (arhiva personală) din timpul protestelor din ianuarie – februarie 2012. Studiul de față evidențiază nevoia unei abordări integrate a comunicării (tactice) ca parte fundamentală a continuumului utilizării forței.*

Cuvinte cheie: *analiză tranzacțională, rațiune, dialog, deescaladare, complianță, conformare.*

Abstract: *This article addresses the need to implement during the initial and ongoing preparation the importance of transactional analysis in communication whereby law enforcement must legitimately demonstrate that they ultimately use reason instead of employing force in situations where there is no other reasonable alternative. The article is based on the transactional analysis of a sequence from a video (personal archive) during the January-February 2012 protests. This study highlights the need for an integrated approach to (tactical) communication as a fundamental part of the continuum of force use.*

Key words: *transactional analysis, reason, dialogue, de-escalation, compliance.*

Analiza modului de acțiune al forțelor de ordine publică pe timpul adunărilor publice evidențiază, printre altele, că răspunsul jandarmeriei din perspectiva eficienței asupra deescaladării situațiilor conflictuale (potențial conflictuale) are un impact semnificativ în rezolvarea incidentelor într-o manieră profesionistă. În astfel de situații, prin raportare la continuumul utilizării forței și în mod deosebit la prezența și maniera de comunicare în raport cu cetățeanul, este nevoie de controlul „scenei” în care relaționează jandarmul cu un „subiect”, astfel încât să se reducă pe cât posibil utilizarea forței fizice. Însă, pentru a putea controla o situație, este nevoie înainte de toate ca jandarmul însuși să se poată controla; nu este necesară numai

puterea instituțională, prin care jandarmul reprezintă înaintea de toate instituția din care face parte, ci și puterea situațională – bazată pe experiențe, puterea relativă bazată pe empatie și puterea personală, bazată pe capacitatea de a relaționa (comunica, negocia). Ori, față de acestea trebuie reținut că pentru deescaladarea unui incident este nevoie de înțelegerea conflictului considerat ca fiind „o caracteristică intrinsecă a speciei umane în orice societate, indiferent de originile geografice, etnice sau religioase”³¹ și, totodată, este și nevoia de a cunoaște și modul cum „funcționăm” ca oameni și, astfel, se pot dezvolta tacticile pentru dialog. Capacitatea de control a unei situații necesită abordarea integrată a abilităților de comunicare reprezentate de ascultarea activă, menținerea contactului vizual, folosirea tăcerii și a altor comunicări non-verbale, recurgerea la parafrază, la rezumare, la oglindire și sincronicitate, astfel încât, pe baza acestora, să se dezvolte o „față profesională” și să se identifice starea subiectului, să se înțeleagă modul lui de manifestare. Pentru deescaladarea unui incident este nevoie de a înțelege subiectul și nu de a-l judeca, „de a separa oamenii de problemă, de concentrare pe interese și nu pe poziții, de inventarea de opțiuni”³².

Influența ca fenomen fundamental al vieții individuale și sociale „deține o importanță aparte, fiind unul dintre actorii majori ai integrării și organizării sociale dar și al schimbării și progresului social”³³. Din perspectiva procesului de comunicare se poate aprecia că „influențarea este consubstanțială comunicării”³⁴ iar orice comunicare este o încercare de a influența. Comunicarea urmărește într-adevăr să transmită „un sens (al unei idei sau situații, al unui fenomen etc.) ceea ce nu se poate realiza fără influențare”³⁵. În aceste condiții comunicarea se bazează pe schimbul de informații, de semnificații și nu poate fi „concepută ca un simplu proces de transmitere; bazată pe interacțiune, ea constituie întotdeauna o tranzacție între locutori, emiterea și receptarea sunt simultane.”³⁶

³¹ Freddie Strasser, Paul Randolph, *Medierea. O perspectivă psihologică asupra soluționării conflictelor*, Editura Fmmm.ro, 2012, p. 3.

³² Robert J. Condlin, *Bargaining in the Dark: the Normative Incoherence of Lawyer Dispute Bargaining Role*, Maryland Law Review, Volume 51, Issue 1, 1992, p. 23.

³³ Dumitru Cristea, *Tratat de psihologie socială*, vol. I, Editura Renaissance, 2010, p. 301.

³⁴ Alex Muchielli, *Arta de a influența*, Editura Polirom, 2002, p. 191.

³⁵ *Ibidem*, p. 191.

³⁶ Jean Claude Abric, *Psihologia comunicării*, Editura Polirom, 2002, p. 15.

În comunicare, locutorii sunt influențați de trei variabile: psihologice, cognitive și sociale. Astfel, comportamentul poate fi de apropiere sau de evitare. Prin acțiunea forțelor pozitive și negative care proiectează aceste două comportamente se evidențiază dorințele și rezistențele. Cu referire la variabilele cognitive „actorii comunicării sunt puternic influențați de personalitatea și de afectele lor, ei sunt determinați în egală măsură de modul de funcționare cognitivă”³⁷. Avem în vedere aici și abordările psihanalitice clasice, care, din perspectiva structurală a personalității, cuprind trei subsisteme: „sinele, eul și supraeul, fiecare dominant și funcționând în perimetrul unui anumit principiu al normativității, al realității și al plăcerii”³⁸ ale căror particularități, atât structurale cât și funcționale, determină diferențele emoționale, atitudinale și comportamentale ale individului. Intervenția asupra elementelor constitutive ale situației de comunicare presupune că „se modifică structura situației și, deci, sensul evenimentelor care se derulează”³⁹. În fond, „a comunica înseamnă a utiliza un ansamblu de metode de comunicare: înseamnă să vorbești, să-ți modulezi intonația, să te porți într-un anumit fel, să adopți o mimică, gesturi și atitudini specifice, să alegi o atitudine, să pregătești acțiuni combinate, să elaborezi dispozitive fizice sau normative, să acționezi asupra elementelor mediului înconjurător totul pentru a rezolva, cât mai bine cu putință, o problemă legată de un fapt de viață”⁴⁰.

Pe baza tipului de informație pe care a primit-o, a modului de organizare și prelucrare a informației, sistemul cognitiv va influența limbajul utilizat care devine, astfel, unul comun. Sistemul de reprezentare

³⁷ Jean Claude Abric, *Psihologia comunicării*, Editura Polirom, 2002, p. 19.

³⁸ Dumitru Cristea, *Tratat de psihologie socială*, vol. I, Editura Renaissance, 2010, p. 116. (Supraeul funcționează în baza principiului normativității. Normele și imperatiile morale, religioase, etnice și de relaționare socială, interiorizate în ontogeneza sub influența părinților și a mediului social imediat. Își are originea în autoritatea parentală, în idealul admirat și în identificările copilului cu obiectele afecțiunii sale. Este normativitatea socială devenită constrângere interioară. Eul funcționează în baza principiului realității. Este instanța care asigură adaptarea echilibrată a existenței individuale la exigențele vieții sociale. Fiind guvernat de principiul realității, controlează relația conștientă cu lumea exterioară, în plan intern încercând compatibilizarea exigențelor supraeului cu imperatiile primare ale sinelui, guvernat de principiul plăcerii. Sinele funcționează în baza principiului plăcerii. Este rezervorul energiilor și impulsurilor instinctuale primare (sexuale, agresive, de autoconservare și reproducere ș.a.).

³⁹ Alex Muchielli, *Arta de a influența*, Editura Polirom, 2002, p. 191.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 191.

are în vedere „infrastructura biologică, predominant de natură pulsională și suprastructura socială, predominant normativă. Modelul psihanalitic freudian scoate în evidență mecanismele psihologice fundamentale care determină elaborarea diferitelor tipuri de conduite, normale și psihologice”⁴¹. În cadrul acestor mecanisme „accentul este pus pe influențele și experiențele sociale din copilărie care, odată interiorizate, devenind structuri operatorii ale personalității, în funcție de care vor fi elaborate multiple seturi atitudinale și comportamentale ale adultului.”⁴²

Analiza tranzațională prin cele trei tipuri de analiză⁴³ aduce suficiente clarificări asupra personalității și a relațiilor umane. Prin analiza structurală a eului sunt evidențiate stările de părinte (grijuliu sau critic, autoritar), de copil (liber, adaptat, supus sau rebel) și de adult, iar acestor stări ale personalității le „corespund moduri specifice de comportament”⁴⁴.

Analiza tranzațională a evidențiat și „pozițiile de viață prin care se evidențiază că fiecare individ se situează în același timp în raport cu propria opinie despre sine, cu opinia celorlalți și cu opinia pe care le-o atribuie celorlalți în ceea ce-l privește”⁴⁵. Prin tranzații trebuie înțeles că „dialogurile sunt împărțite în tranzații, ca subdialoguri prin care se realizează un pas important la nivelul participanților pentru îndeplinirea unei sarcini. Dimensiunea și forma tranzațiilor depind în mare măsură de sarcină”⁴⁶.

Comunicarea există într-un context care determină, în mare măsură, sensul oricărui mesaj verbal sau nonverbal și aceleași cuvinte sau comportamente pot avea semnificații cu totul diferite atunci când apar în contexte diferite. De asemenea, contextul influențează ceea ce se spune și cum se spune. Contextul se caracterizează prin patru aspecte care interacționează între ele:

⁴¹ Dumitru Cristea, *Tratat de psihologie socială*, vol. I, Editura Renaissance, 2010, p. 117.

⁴² *Ibidem*, p. 117.

⁴³ Analiza structurală (vizează structura Eu-lui – cele trei stări – părinte, adult, copil); analiza funcțională (analiza fiecăreia dintre cele trei stări într-un context specific și care duce la identificarea unei tipologii comportamentale); analiza tranzațională (se ocupă cu studiul relațiilor umane).

⁴⁴ Ioan Popa, *Negocierea comercială internațională*, Editura Economică, 2006, p. 87.

⁴⁵ Jean Claude Abric, *Psihologia comunicării*, Editura Polirom, 2002, p. 21.

⁴⁶ Jean Carletta, Stephen Isard, Gwyneth Doherty-Sneddon, Amy Isard, Jacqueline C. Kowtko, Anne H. Anderson, *The Reliability of a Dialogue Structure Coding Scheme*, *Computational Linguistics*, Volume 23, Number 1, p. 14.

- contextul fizic este mediul tangibil;
- contextul cultural se referă la convingeri, valori, comportamente, stiluri de viață, norme etc.;
- contextul socio-psihologic se referă la relațiile dintre parteneri, formalitatea situației, normele de grup sau de organizație;
- contextul temporal vizează poziția unui mesaj în cadrul unei secvențe de evenimente.

Ca urmare a diferențelor în evoluția fiecărei persoane, a modului în care experimentează lucrurile, în manifestarea emoțiilor etc., apar și diferențe în modul în care sunt codificate, transmise, primite și înțelese mesajele. Fiecare persoană asociază semnificații diferite pentru cuvinte, imagini, sunete și gesturi. Comunicarea poate fi perturbată de o serie de factori, după cum urmează:

- factori fizici (zgomote externe, fonturi mici sau neclare, greu de citit, greșeli de ortografie sau gramatică etc.);
- factori fiziologici creați de barierele dintre deficiențele de vedere, de auz, pierderi de memorie etc.;
- factori psihologici care se referă la interferența mentală dintre emițător și receptor prin idei preconcepute, prejudecăți, emotivitate etc;
- factori semantici ca urmare a interferențelor dintre emițător și receptor privind diferențele dintre sistemele de reprezentare, diferențe de limbă sau dialect, utilizarea de jargoane, termeni cu înalt grad de complexitate, ambiguitatea unor termeni, abstractizarea etc.

Limba are un anumit grad de ambiguitate care există în orice act de comunicare și poate fi identificată prin ambiguitatea limbajului sau a relației ca urmare interpretării diferite a unor cuvinte.

Orice act de comunicare există pe două niveluri, cel exterior emițătorului și receptorului și cel al relației dintre aceștia și, în același timp, comunicarea are și o dimensiune de putere care se referă la capacitatea de a influența sau controla comportamentul altei persoane. În acest context, puterea poate fi legitimă, referențială, de recompensare, coercitivă, de expert, de persuasiune.

Potrivit analizei tranzacționale⁴⁷, există trei stări ale ființei umane: starea de părinte, starea de adult și starea de copil, care explică modurile de

⁴⁷ Eric Berne (1910-1970), psihiatru canadian, cel mai bine cunoscut sub numele de creatorul analizei tranzacționale, *Transactional analysis in psychotherapy, Games people play, What do you say after you say hello?*, New York, Grove Press.

bază în care oamenii se comportă și reacționează. Ca metodă de analiză și instrument de reglare a interacțiunilor umane și a conflictelor, ea permite „între altele identificarea cu precizie a momentelor cruciale care pot răsturna o situație, un instrument de comprehensiune care, în același timp, permite redresarea situației și, bineînțeles, oferă cheile unei comunicări sănătoase, pozitive, autentice - dacă aceasta este ce își dorește persoana respectivă”⁴⁸. Potrivit acestei metode de analiză s-a remarcat că, de obicei, în contactele cu ceilalți ies la iveală problemele unei persoane. A fost denumită analiză tranzacțională considerându-se că fiecare schimb, chiar verbal, între doi indivizi poate fi considerat o tranzacție. Potrivit acestei analize, în funcție de circumstanțe, același individ poate să-și schimbe comportamentul, „ca și cum mai multe persoane ar coexista în el”, întrucât „fiecare emițător sau receptor uman posedă trei stări de emisie sau receptivitate: o stare rațională, o stare afectivă și o stare normativă sau morală”⁴⁹. Tranzacțiile sunt paralele, complementare sau încrucișate, în care „o tranzacție ce are la origine o anumită stare a Eului tinde să provoace (să inducă) o reacție previzibilă a unei stări a Eului la interlocutor”⁵⁰.

Teoria analizei tranzacționale este un mod cuprinzător și util de analiză a interacțiunilor interpersonale. Astfel, interacțiunile dintre două persoane (numite tranzacții) sunt precipitate de contracte tranzacționale. Contractul tranzacțional este un acord, de obicei, nerostit, între două persoane care interacționează în moduri care urmează anumite tipare. Unele tranzacții sunt scurte, ritualizate, și pot fi efectuate și între oameni care sunt practic străini.

O stare de ego domină în fiecare tranzacție; acest lucru este valabil atât pentru emițător cât și receptor. Teoria analizei tranzacționale afirmă că fiecare persoană posedă toate stările de ego și poate trece de la o stare la alta atunci când interacționează cu ceilalți. O stare nu poate fi considerată mai bună sau mai dorită decât alta. În timpul unei tranzacții, un mesaj își are originea în starea de ego a unei persoane și este „trimis” către o altă stare de ego.

Când doi oameni interacționează, fiecare dintre ei poate opera cu oricare dintre cele trei stări. Prin urmare, combinațiile posibile de stări trebuie luate în considerare atunci când se încearcă să se înțeleagă și să se

⁴⁸ Philippe Cabin, Jean Francois Dortier, *Comunicarea*, Editura Polirom, 2010, p. 188.

⁴⁹ Alex Muchielli, *Arta de a comunica*, Editura Polirom, 2015, p. 28.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 30.

analizeze tranzacțiile. Analiza tranzacțională ajută la influențarea stării altei persoane și la controlul propriei stări. Aceasta presupune conștientizarea configurării stării proprii și a stării celeilalte persoane, față de care trebuie identificate strategiile care să ducă la tipul dorit de tranzacție. Prin observarea acțiunii altei persoane și stabilirea stării acesteia se poate acționa sau vorbi în modul cel mai probabil de influențare asupra stării celeilalte persoane, în favoarea proprie sau a altei persoane. În general, oamenii se simt cel mai confortabil în starea lor și se comportă într-un stil care le este cunoscut. Felul în care o persoană reacționează la conținutul emoțional al unei interacțiuni de grup este o modalitate eficientă de a determina stilul individului. Unele persoane lucrează mai eficient cu emoții „simple” (afecțiune, dragoste, alint, compasiune) iar altele lucrează cel mai eficient cu emoții „tari” (ostilitate, animozitate, agresiune). Trei modele comportamentale tipice sunt asociate cu reacția individului la emoții, deși în realitate oamenii sunt cel mai adesea o combinație a acestor trei stiluri:

- cei care resping emoțiile puternice dar sunt încă foarte confortabili cu emoția oferită prin ajutor;
- cei cu un puternic stil emoțional resping ofertele și sunt confortabili cu o emoție puternică;
- gânditorii logici sunt inconfortabili cu emoția și au tendința de a înlocui emoțiile cu logica, precizia, datele, faptele și cunoștințele.

Strategii de abordare a persoanelor dificile:

a) persoanele ostile, terifiante, perturbatoare, simt nevoia să-și manifeste ostilitatea în detrimentul altora, uneori au reacții imediate, alteori au reacții întârziate. Strategiile specifice presupun acordarea unui timp pentru calmare, păstrarea contactului verbal și vizual, explicarea opiniilor cu fermitate și stabilirea limitelor; nu se recomandă contrazicerea sau denigrarea, ci prevenirea criticilor și încurajarea pentru rezolvarea problemelor;

b) persoanele pesimiste condamnă și critică tot ce este de spus și de făcut, au un sentiment de control asupra vieții și un conflict interior profund, sunt foarte supărate. Strategiile specifice presupun ca în confruntare să se manifeste respect și empatie, se amintește că astfel de probleme au fost rezolvate cu succes, nu se oferă soluții dar trebuie făcute să apară, includerea în planul de acțiune și responsabilizarea lor, evitarea de a se insista pe acțiune înainte de a fi gata pentru că sunt foarte analitice;

c) persoanele nehotărâte, indecise nu știu să-și comunice ideile și nevoile, încearcă să câștige timp pentru a evita luarea unor decizii incorecte. Strategiile specifice presupun identificarea cauzelor profunde, identificarea modalităților și propunerea de opțiuni, sprijin pentru recunoașterea progresului;

d) persoanele comode caută aprobarea și vor să-și facă prieteni, dau speranțe false cu aluzii înșelătoare, acceptă instrucțiunile și angajamentele, dar de multe ori nu fac promisiuni. Strategiile specifice presupun aprecierea efortului și dedicația atunci când sunt bine făcute, manifestarea interesului față de ele, reexaminarea promisiunilor pe care le-au făcut pentru a vedea dacă sunt realiste sau nu; pentru fiecare etapă se stabilesc resursele și se susțin eforturile pe care le-au făcut;

e) persoanele care „știu totul” au o nevoie imensă de a fi recunoscute pentru abilitățile lor intelectuale, sunt de multe ori plictisitoare dar foarte convingătoare, pot arăta din anumite motive că este inutil să se discute. Strategiile specifice reclamă că este nevoie de pregătire și se ascultă cu foarte mare atenție reformularea punctelor critice, li se oferă modalități pentru salvarea onoarei acestora (propunerea de lider dar sub coordonarea negociatorului etc.);

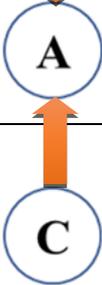
f) persoanele morocânoase se plâng continuu, acționează foarte puțin, anticipează cel mai rău, pentru neputința lor dau vina pe alte persoane. Strategiile specifice presupun exprimarea plângerilor acestora, necesită o ascultare activă și reformularea acestora, adresarea de întrebări deschise, implicarea lor în căutarea de soluții, pentru fiecare plângere/reclamație trebui să se găsească o soluție;

g) persoanele liniștite folosesc un limbaj corporal pentru a-și manifesta nemulțumirea, pot dovedi o agresiune pasivă. Strategiile specifice presupun relaționarea individuală, formularea de întrebări deschise care să nu ducă la tăcere, așteptarea cu calm a răspunsurilor și recunoașterea emoțiilor, în cazul în care nu sunt răspunsuri cu privire la ceea ce se întâmplă, se orientează discuția către o chestiune discutabilă, controlul reacțiilor și punctarea elementelor emoționale.

Față de toate acestea se recomandă să se recunoască toate elementele conflictului, să se înțeleagă toate emoțiile pe care le implică situația, folosirea pronumelui „noi” pentru a împărtăși responsabilitatea pentru ceea ce se întâmplă și că nu se aduc acuzații sau se exprimă opinii dezaprobatore, utilizarea flatării pentru a provoca anumite sentimente mai

favorabile. Relația de comunicare poate fi îmbunătățită „dacă determinăm care este principalul limbaj senzorial al celuilalt”⁵¹, întrucât oamenii prelucrează informațiile în moduri diferite, vizual, auditiv sau kinestezic. O persoană care comunică în primul rând vizual spune: „Cred că mi-am făcut o imagine”, „Stai să-mi dau seama cum arată asta”, „Vreau să văd cum se face asta”. Persoanele care comunică în special auditiv folosesc expresii cum ar fi: „Sunt bine”, „Parcă îmi sună un clopoțel”, „Te aud foarte bine”, „Nu suntem pe aceeași lungime de undă”, „Hai să-ți explic cum merge asta”. Cel care comunică în special kinestezic folosește expresii cum ar fi: „Arată-mi cum se face asta”, „Am un sentiment neplăcut”, „Ai o sarcină dificilă”⁵².

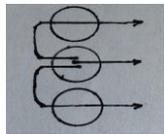
<p>Starea de adult (A) este întotdeauna mai mult sau mai puțin „contaminată” de către starea de părinte (P) și (sau) de către starea de copil (C).</p>	<p>Din perspectiva celor trei tipuri de analiză (structurală, funcțională și tranzacțională) este vizat studiul Eului ca parte conștientă a personalității în care se manifestă cele trei stări, de părinte (P), de adult (A) și de copil (C).</p>
	<p>Starea de părinte (P) ca stare a responsabilității, presupune că persoana se bazează pe experiență atunci când ia hotărâri. La starea de părinte se pot manifesta subștirile divizate între limitele negative și pozitive:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) grijuliu, întreținător, protector, el judecă, protejează, liniștește; b) critic, autoritar, normativ.
	<p>Starea de adult (A) ca stare a raționalității funcționează pe analiza rațională a faptelor pentru a lua o decizie; observă, analizează, testează, se informează, caută, menținându-se obiectiv și neutru.</p>
	<p>La starea de copil (C) ca stare a afectivității, se pot manifesta subștirile divizate între limitele negative și pozitive:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) copilul liber; b) copilul adaptat (supus, neautonom, supus autorității) sau rebel (contestatar, refuză normele); c) copilul „micul profesor”; d) copilul creativ (inventiv); e) copilul spontan (impulsiv, ignoră normele).

Tabelul nr. 1. Stările și subștirile personalității din perspectiva analizei structurale

⁵¹ Roberta Cava, *Comunicarea cu oamenii dificili*, Editura Curtea Veche, 2012, p. 130.

⁵² *Ibidem*, p. 131.

Din perspectiva comunicării tactice (dialogului), în acțiunile de ordine publică executate de către elementele de dispozitiv pentru dialog este necesar ca selectarea și pregătirea ulterioară a personalului pentru astfel de misiuni să se bazeze pe cunoașterea modului de funcționare a fiecărei stări (analiza funcțională), într-un context specific acțiunilor de asigurare și restabilire a ordinii publice.

<p>P</p> <p>A</p> <p>C</p>	<p>valori</p> <p>metode</p> <p>climat</p>	<p>Nevoia de identificare și acceptare a diferitelor stări.</p>
<p>P</p> <p>A</p> <p>C</p>	<p>ceea ce se învață</p> <p>ceea ce se</p> <p>ceea ce se simte</p>	<p>În această situație, starea de adult nu este contaminată de una dintre stări și (sau) ambele stări. Nu are loc o integrare a stărilor; acțiunea de încadrare generează contradicții, frustrări, conflicte etc.</p>
		<p>Starea de adult exercită controlul asupra celorlate două; comportare stabilă a adultului, știe să-și integreze emoțiile stării de copil și judecățile de valoare ale părintelui.</p>
<p>P</p> <p>A</p> <p>C</p>		<p>Utilizarea fiecărei stări în beneficiul jandarmului în întregime.</p>
<p>P</p> <p>A</p> <p>C</p>		<p>Atunci când adultul exclude una dintre stări (C, P) sau ambele, acesta se manifestă ca un fel de „calculator”.</p>
<p>P</p> <p>A</p> <p>C</p>		<p>Atunci când starea de copil exclude una dintre stări (P, A) sau ambele, acesta este complet deconectat de la realitate.</p>

	<p>Atunci când starea de părinte exclude una dintre stări (A, C) sau ambele, acesta este critic și/sau dojenitor, întreținător.</p>
	<p>Modalitatea prin care crește competența adultului</p>

Tabelul nr. 2. Stările personalității din perspectiva analizei funcționale

<p align="center">Părintele normativ</p> <p>Jandarmii disciplinați poartă uniforma completă și îngrijită. Bastoanele sunt făcute pentru protecție. Trebuie să ajungi la timp când ai o misiune. Un plan de acțiune nu trebuie să conțină greșeli de concepție. Nu mergeți în misiune fără mijloacele de protecție.</p>
<p align="center">Părintele întreținător (Grijuliu)</p> <p>Dacă aveți vreo problemă, veniți să mă întrebați ! Așa trebuie să procedați în misiune, ați înțeles ? Voi întocmi eu raportul în locul tău, stai liniștit !</p>
<p align="center">Adultul</p> <p>Când ai nevoie de situația centralizatoare ? În această situație vei fi putea fi sancționat. Cred că protestele ar putea degenera în violențe. Cu viteza aceasta de deplasare, dacă totul merge bine, vom fi la sediul unității la ora 23.00. Dacă vor fi proteste în acest ritm, vom epuiza stocurile de carburant. Ținând cont de această situație, va trebui să reducem numărul concediilor de odihnă.</p>
<p align="center">Copilul adaptat supus</p> <p>Da, domnule comandant ! (aoleu, n-am înțeles nimic, ce-o să mă fac ?)</p>
<p align="center">Copilul adaptat rebel</p> <p>Să nu credeți că m-ați păcălit ! Voi verifica în baza de date și o să vedeți ce urmează !</p>
<p align="center">Copilul creator</p> <p>Nu știu de ce, dar am impresia că mă las păcălit. Nu pot să explic de ce, dar prezența lui aici mă reconfortează.</p>
<p align="center">Copilul spontan</p> <p>Chiar că îmi vine să îl bat pe individul ăsta care protestează. Bastoanele sunt făcute pentru a bate.</p>

Tabelul nr. 3. Variante de exprimare în raport cu starea de personalitate

În exemplul de mai jos sunt redată „tranzacțiile” dintre un jandarm și un participant la un protest⁵³ din Piața Universității.

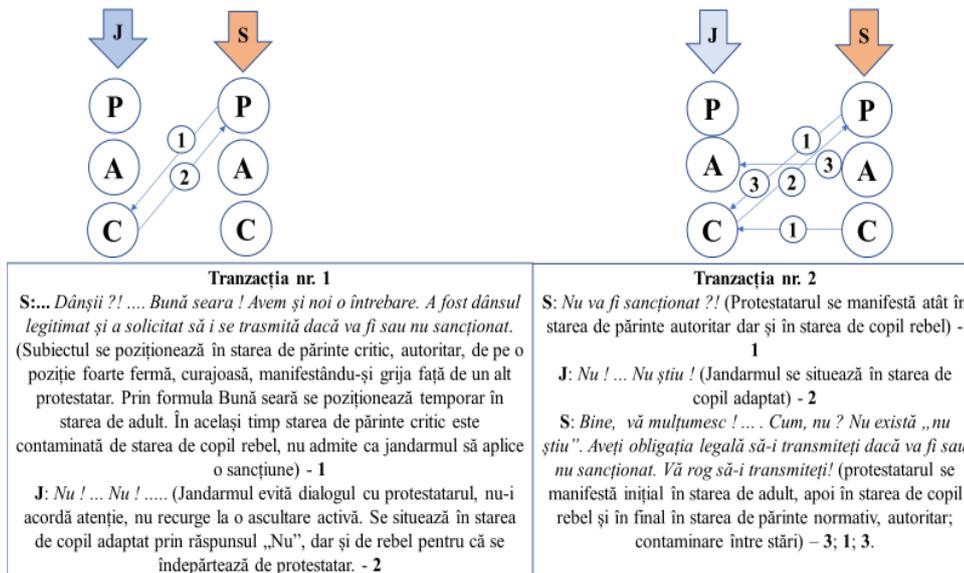

Figura 1. Analiza ca tranzacții a schimburilor de cuvinte

Se poate observa cum, în situația prezentată mai sus, tranzacțiile sunt încrucișate, ceea ce evidențiază întreruperea comunicării. În cazul nostru, pentru menținerea comunicării se recurge treptat la conformarea, complianța și convingerea subiectului. Din perspectiva analizei tranzacționale, aceste trei stări coexistă iar funcționarea mai bună sau mai puțin bună a stărilor eului unei persoane depinde în mod esențial de faptul că fiecare stare a eului poate îndeplini două roluri (funcții), cel (cea) de conducere și de control și celălalt (cealaltă), de acțiune și de exprimare. Capacitatea de autocontrol presupune ca o stare a eului să poată ascunde o altă stare, fapt ce implică două variante posibile, una care privește conținutul mesajului cu riscul neînțelegerii și cealaltă care privește relațiile și implică influențarea.

Din perspectiva analizei funcționale, este nevoie să se înțeleagă modul cum funcționează fiecare stare, într-un anumit context, pentru identificarea tipologiei comportamentale a subiectului, știind totodată că

⁵³ Înregistrare video, arhiva personală.

starea prin care se exprimă sau acționează un subiect este acea stare care exercită controlul. În aceste condiții, răspunsul comportamental al subiectului poate fi către conformarea⁵⁴ și complianța⁵⁵. Chiar dacă aceste două concepte sunt similare, ele sunt totuși diferite, complianța este asociată cu comportamentul iar conformarea este asociată cu atitudinile. Din perspectivă psihologică „în situațiile de conformare, oamenii adoptă normele implicite ale grupului”⁵⁶, pe când complianța, ca formă explicită de influențare, „are loc atunci când cineva acceptă o cerere, rugămintă sau sugestie în condițiile în care ținta are libertatea de a refuza”⁵⁷. Așa după cum este departajat, „conformismul privat, numit și acceptare, convertire sau interiorizare, se referă la situațiile în care ceilalți ne fac să ne modificăm nu doar comportamentul, ci și modul de gândire. Pentru a se conforma la acest nivel, individul trebuie să fie într-adevăr convins că ceilalți au dreptate. Spre deosebire de acesta, conformismul public, denumit și complianță, se referă la schimbarea superficială a comportamentului datorită dorinței de a obține beneficii sau de a evita pedepse”⁵⁸. De asemenea, „complianța este asociată cu cei care exercită o anumită formă de putere”⁵⁹. Strategiile verbale eficiente pe care trebuie să le adopte jandarmul (polițistul) în situațiile de confruntare verbală specifice fiecărui context, inclusiv emoțional, au menirea de a reduce conflictualitatea întrucât subiectul are tendința de a se manifesta pentru a obține ceva despre care crede că se poate prin violență. Astfel, subiectul devine furios, frustrat, nemulțumit, dorește să-l pedepsească pe jandarm, să-l intimideze, să-l provoace, să se răzbune pe acesta, subiectul și-ar dori ca jandarmul să plece. Subiectul vrea să fie lăsat în pace, vrea să fie mândru, dar cu toate acestea, chiar și în situații de culpabilitate, subiectul dorește o soluție din partea jandarmului. Într-o

⁵⁴ *Conformare s.f.* Acțiunea de a se conforma și rezultatul ei; conforma *vb. I. refl.* A se pune de acord (cu...), a se adapta (la...); a se supune unui ordin, unei legi etc.; *conformism s.n.* 1. Faptul de a se conforma normelor, uzanțelor. 2. Atitudine pasivă, oportunistă a cuiva constând în acceptarea necritică, mecanică și în supunerea formală, docilă față de orice obiceiuri, idei, hotărâri etc. din mediul său. 3. (*psih*) Ajustare a comportamentului individual sub influența opiniilor și normelor unui grup., *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Editura Arc&Gunivas, 2007, p. 422.

⁵⁵ *Complianță s.f. (psih)* Acord, supunere, ascultare, conformare comportamentală, *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Editura Arc&Gunivas, 2007, p. 422.

⁵⁶ Salomeea Popoviciu, *Psihologie socială*, Editura Universității Emanuel, Oradea, 2013, p. 54.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 54.

⁵⁸ *Ibidem*, pp. 45-46.

⁵⁹ Michael A. Hogg, Graham M. Vaughan, *Social Psychology*, Eighth Edition, Pearson, 2018, p. 214.

comunicare eficientă este mai important să identificăm motivația subiectului decât simptomele comportamentului violent. Formularea unor observații pur factuale și mai puțin a judecăților sau evaluărilor conduce la deschiderea dialogului cu subiectul. În general, oamenii nu sunt de acord cu evaluările, judecățile, întrucât fiecare poate aprecia în mod diferit lucrurile. Așadar, este nevoie de formulări corecte ale întrebărilor (pentru a-l determina pe subiect să răspundă cu „Da”, clarificarea contextului, prezentarea opțiunilor și confirmarea. În opinia noastră credem că este tot mai evident ca în formarea inițială a forțelor de ordine să se „pună accentul pe competențele care pot evita, preveni sau deescalada o situație care altfel ar putea duce la violență.”⁶⁰

În unele situații, conflictualitatea poate fi generată și de acumularea frustrării subiectului ca urmare a unor interacțiuni neplăcute din trecut, astfel că jandarmul (polițistul) trebuie să își dezvolte abilitățile de comunicare pentru că „la baza multor, dacă nu chiar a tuturor actelor de violență – fie ele verbale, psihologice sau fizice, (...) stă un mod de gândire care pune conflictul pe seama faptului că adversarul greșește”⁶¹. Printre altele, una dintre strategiile verbale presupune armonizarea cu subiectul în cauză, „stabilirea unui raport atât la nivel conștient, cât și la nivel inconștient, ceea ce-i creează interlocutorului senzația că este înțeles, pentru că vorbiți cu el același limbaj, verbal și nonverbal”⁶². Implementarea și operaționalizarea structurilor de dialog în jandarmerie au scopul de a reduce „sentimentul anonimului printre unii activiști. În unele cazuri, acest lucru pare să aibă un efect moderator asupra cursului evenimentelor. Anterior, contactele construite și încrederea cu unele persoane pot, de asemenea, să facă dialogul mai ușor.”⁶³

Deși, din punctul de vedere al legii, jandarmeria este „instituția specializată a statului, cu statut militar, componentă a Ministerului Administrației și Internelor, care exercită, în condițiile legii, atribuțiile ce îi revin cu privire la apărarea ordinii și liniștii publice, a drepturilor și

⁶⁰ PolicyLink, *Limiting Police Use of Force: Promising Community Centered Strategies*, October 2014, p. 13.

⁶¹ Marshall B. Rosenberg, *Comunicarea nonviolentă*, Casa Editorială Ponte, 2014, p. 45.

⁶² Ivan Ognev, Vladimir Russev, *Psihologia comunicării*, Editura Ideea Europeană, 2008, p. 26.

⁶³ Swedish National Police Board, *Dialogue Police. Experiences, observations and opportunities*, The National Police Board, 2010, p. 66.

libertăților fundamentale ale cetățenilor, a proprietății publice și private, la prevenirea și descoperirea infracțiunilor și a altor încălcări ale legilor în vigoare, precum și la protecția instituțiilor fundamentale ale statului și combaterea actelor de terorism”⁶⁴, în realitate atribuțiile în domeniul asigurării și restabilirii ordinii publice sunt de natură polițienească, astfel că și jandarmeria, alături de poliție, „continuă să evolueze ca răspuns la noile cunoștințe, tehnologie, schimbări demografice, diversificarea cerințelor societății și urbanizare”⁶⁵. Prin raportare la transformarea gradului de interacțiune și a tipurilor de atitudine dintre jandarmerie și public este evidențiată tot mai mult nevoia de dialog, în conformitate și cu noile principii și orientări privind rolul jandarmeriei. Aceste principii și orientări vizează „utilizarea minimă a forței; imparțialitatea și obiectivitatea indiferent de provocare; unitatea de efort și de comandă, care promovează cooperarea multidimensională între diferite componente pentru a lucra spre un scop comun; legitimitatea poliției (jandarmeriei - n.n.) în conformitate cu instrumentele internaționale privind drepturile omului în ceea ce privește organele de drept; abilitatea de a acționa în diverse societăți; compunerea serviciului (de poliție) care reflectă diversitatea societății urbane (sporește încrederea societății și îmbunătățește eficacitatea operațională); mobilitatea / adaptabilitatea - evaluarea continuă și răspunsul la situațiile în schimbare, reclamând astfel flexibilitate”⁶⁶. Dincolo de analiza tranzacțională mai avem în vedere și aptitudinile și tehnicile de abordare a interacțiunilor umane. Astfel, cunoașterea modalității de formulare a întrebărilor „calibrate”, prin puterea de „a provoca o reacție negândită a interlocutorului”⁶⁷ se „elimină emoțiile și fac ca întrebarea să-și piardă din caracterul acuzator”⁶⁸ mai ales că, de cele mai multe ori când se interacționează cu un subiect, acesta este agresiv, egoist, frustrat. Întrebările calibrate – *cine ?*, *ce/care?*, *cum?*, *când?*, *unde ?*, *cum?* – au puterea de a „pune interlocutorul pe gânduri și-l vor face mai vorbăreț”⁶⁹.

⁶⁴ Art. 1, *Legea nr. 550 privind organizarea și funcționarea Jandarmeriei Române*, Monitorul Oficial nr. 175 din 13 decembrie 2004 (cu modificările ulterioare).

⁶⁵ United Nations Office on Drugs and Crime, *Training Manual on Policing Urban Space*, United Nations, February 2013, p. 1.

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ Chris Voss, Tahl Raz, *Arta negocierii*, Editura Globo, 2018, p. 182.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 183.

⁶⁹ *Ibidem*.

În concluzie, este cunoscut faptul că noi, ca ființe umane, facem uz mai întotdeauna de psihologie dar fără să știm, rareori ne comportăm rațional, astfel că, în interacțiunile cu un subiect, trebuie să avem mai degrabă răspunsuri, pentru că ele sunt raționale și mai puțin reacții, care sunt emoționale. Un subiect trebuie întotdeauna tratat cu demnitate și respect, fără a-l confunda cu problema, fără a-l clasifica și fără a-l judeca, pentru că, de fapt, „învinuirile, insultele, umilirea, etichetele, critica, comparațiile și diagnosticele sunt toate forme de judecată”⁷⁰, ca judecăți moralizatoare, ele susținând violența. În aceste condiții, este nevoie de formarea acelor abilități pentru menținerea autocontrolului în starea de adult, conștientizarea stărilor care contaminatează starea de adult, evitarea judecăților moralizatoare. În interacțiunea cu un subiect, acesta așteaptă întotdeauna o soluție din partea jandarmului (polițistului). Este, desigur, o relație extrem de interesantă între limbaj și violență. Subiectul consideră, la rândul său, că jandarmul greșește și atunci trebuie să i se ofere subiectului opțiuni și nu amenințări, el așteaptă mai degrabă să fie întrebat decât să i se spună ce să facă și, de asemenea, trebuie să i se spună de ce trebuie să facă un anumit lucru. Astfel, este nevoie din partea jandarmului de a interacționa în termeni ai nevoilor umane ale subiectului în care dialogul, dincolo de limitele sale, rămâne un factor de facilitare a protestului, atât în interesul forțelor de ordine, cât și al protestatarilor, realizându-se, astfel, dezangajarea și nonconfruntarea.

BIBLIOGRAFIE

1. Jean Claude Abric *Psihologia comunicării*, Editura Polirom, 2002.
2. Philippe Cabin, Jean Francois Dortier *Comunicarea*, Editura Polirom, 2010.
3. Jean Carletta, Stephen Isard, Gwyneth Doherty-Sneddon, Amy Isard, Jacqueline C. Kowtko, Anne H. Anderson *The Reliability of a Dialogue Structure Coding Scheme, Computational Linguistics, Volume 23, Number 1.*
4. Roberta Cava *Comunicarea cu oamenii dificili*, Editura Curtea Veche, 2012

⁷⁰ Marshall B. Rosenberg, *Comunicarea nonviolentă*, Casa Editorială Ponte, 2014, p. 45.

5. Robert J. Condlin *Bargaining in the Dark: the Normative Incoherence of Lawyer Dispute Bargaining Role*, Maryland Law Review, Volume 51, Issue 1, 1992.
6. Dumitru Cristea *Tratat de psihologie socială*, vol. I, Editura Renaissance, 2010
7. Michael A. Hogg, Graham M. Vaughan *Social Psychology*, Eighth Edition, Pearson, 2018.
8. Alex Muchielli *Arta de a influența*, Editura Polirom, 2002.
9. Alex Muchielli *Arta de a comunica*, Editura Polirom, 2015
10. Ivan Ognev, Vladimir Russev *Psihologia comunicării*, Editura Ideea Europeană, 2008.
11. Ioan Popa *Negocierea comercială internațională*, Editura Economică, 2006.
12. Salomeea Popoviciu *Psihologie socială*, Editura Universității Emanuel, Oradea, 2013.
13. Marshall B. Rosenberg *Comunicarea nonviolentă*, Casa Editorială Ponte, 2014.
14. Freddie Strasser, Paul Randolph *Medierea. O perspectivă psihologică asupra soluționării conflictelor*, Editura Fmmm.ro, 2012.
15. Chris Voss, Tahl Raz *Arta negocierii*, Editura Globo, 2018.
16. *** United Nations Office on Drugs and Crime, *Training Manual on Policing Urban Space*, United Nations, February 2013.
17. *** *Legea nr. 550 privind organizarea și funcționarea Jandarmeriei Române*, Monitorul Oficial nr. 175 din 13 decembrie 2004 (cu modificările ulterioare).
18. *** Swedish National Police Board, *Dialogue Police. Experiences, observations and opportunities*, The National Police Board, 2010.
19. *** PolicyLink, *Limiting Police Use of Force: Promising Community Centered Strategies*, October 2014.
20. *** *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române*, Editura ARC&GUNIVAS, 2007.

REVOLTA BOGAȚILOR ÎMPOTRIVA SĂRACILOR ȘI INFLUENȚA ACESTEIA ASUPRA NOII ORDINI MONDIALE

THE REBEL WEALTH AGAINST THE POOR AND ITS INFLUENCE ON THE NEW WORLD ORDER

Prof.univ.dr. Costel DUMITRESCU

Membru titular al Academiei de Științe ale Securității Naționale,

E-mail: dumitrescucostel1@gmail.com

Rezumat: În domeniul geopolitic și geostrategic, Statele Unite deja nu mai sunt un lider necondiționat și recunoscut unilateral astăzi. Această conducere este contestată nu numai la Beijing, Teheran, Delhi și Moscova, ci și la Berlin, Paris și, uneori, chiar și la Londra. Cu alte cuvinte, în capitalele celor mai apropiați aliați ai Americii. Trebuie să afirmăm că conducerea politică a Statelor Unite a fost recunoscută de către Europa de Vest în mod voluntar numai în perioada existenței lumii bipolare, adică în timpul confruntării cu URSS. Odată cu sfârșitul acestor vremuri, „supremația americană” s-a scufundat în uitare. Încercările Statelor Unite de a-și flexa mușchii militari pentru a confirma statutul lor anterior nu afirmă nimic. Mai mult, acestea sunt contraproductive în acest sens, deoarece exacerbează ostilitatea față de America ca „polițist mondial” (poliția nu este plăcută nicăieri). Deci, se pare că „superputerea” este o categorie a unei lumi bipolare. Odată cu sfârșitul acestei lumi, această categorie dispare în uitare.

Cuvinte cheie: legitimitatea utilizării forței; interese naționale; democratizarea și stabilizarea unor țări; imperiu liberal; civilizație; țară falimentară; politică imperială.

Abstract: In the geopolitical and geostrategic field, the United States is no longer an unconditional leader or unilaterally recognized today. This leadership is contested not only in Beijing, Tehran, Delhi and Moscow, but also in Berlin, Paris, and sometimes even in London. In other words, in the capitals of America's closest allies. It must be borne in mind that the political leadership of the United States was voluntarily recognized by the Western Europe only during the period of its existence in the bipolar world, that is, during the confrontation with the USSR. With the end of these times, the „American supremacy” sank into oblivion. Attempts by the United States to use their military muscle to determine

their previous status have done nothing. Moreover, they are counterproductive in this respect because they exacerbate hostility towards America as a „World Police” (and police are not liked anywhere). So, it turns out that the „superpower” is a category of a bipolar world. With the end of this world, this category sinks into oblivion.

Keywords: *the legitimacy of the use of force; national interests; democratization and stabilization of some countries; liberal empire; civilization; failed; imperial policy.*

1. Criza irakiană și apariția unei noi ordini mondiale

În situația care s-a dezvoltat în jurul Irakului în preajma invaziei SUA, Occidentul a fost împărțit. În acea perioadă, coaliția antiteroristă se dezintegrase în esență. O încercare a diplomației americane în primăvara anului 2003 de a forma un front anti-irakian unit a suferit o înfrângere zdrobitoare. Departamentul de Stat nu a putut oferi nu numai aprobarea unanimă a acțiunii militare a întregii comunități mondiale, ci chiar sprijinul celor mai apropiați aliați ai Statelor Unite, de fapt, provocând o criză în Alianța Nord-Atlantică.

Ca o consecință, Rusia nu a avut de ales între Irak și Occident, ci mai degrabă între Statele Unite și Europa. Și, în general, între două concepte ale unei noi ordini mondiale - americană și europeană - și modalitățile de formare a acesteia. Cel american se bazează pe faptul că, în condițiile moderne (globalizarea), suveranitatea țărilor individuale este mai puțin importantă decât dreptul comunității internaționale - cu conducerea necondiționată a Statelor Unite - de a sfida această suveranitate, dacă aceasta este desfășurată în numele:

- a) combaterii terorismului transnațional;
- b) asigurării drepturilor omului.

În consecință, forța militară este mai presus de dreptul internațional și nu ar trebui să se ezite în a fi folosită în scopul propus, inclusiv împotriva acelor state în legătură cu care există chiar și cea mai mică suspiciune de adăpostire și încurajare a teroriștilor, precum și împotriva regimurilor totalitare. Americanii sunt gata să apere orașul de dușmani - indiferent dacă locuitorii înșiși îl doresc. Ei cred în legitimitatea utilizării forței pentru a aduce binele comun, libertatea, democrația și valorile liberale peste tot în lume.

Europa apără suveranitatea națională, considerând normele dreptului internațional mai presus de forța militară. În consecință, este în căutarea unei formule pentru coexistența pașnică cu statele-problemă și chiar cu terorismul transnațional, pe care îl consideră un exercițiu fără sens și contraproductiv de pedepsit cu forța militară. Europeanii cred că este necesar să se trateze nu simptomele bolii, ci cauzele acesteia. De exemplu, Serghei Karaganov califică o astfel de poziție drept „lipsa de dorință și capacitatea europenilor de a accepta realitățile noii lumi, în care puterea militară și problemele de securitate încep din nou să joace un rol major”¹.

În aceste condiții, Rusia s-a confruntat cu o dilemă dificilă. Pe de o parte, Rusia are un parteneriat cu Statele Unite, cea mai mare putere economică și militară din lume, care a devenit deosebit de strâns după evenimentele tragice din 11 septembrie 2001 și care permite Rusiei să participe activ la formarea unei noi ordine mondiale; acest lucru nu ar fi fost posibil dacă relațiile dintre Rusia și Statele Unite nu ar fi fost, în general, prietenoase. Rusia, cel puțin, ar fi trebuit să evite complicațiile în relațiile cu Statele Unite ca „singura superputere” cu care este legată și de numeroase relații economice.

Pe de altă parte, poziția Rusiei ca unul dintre cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate ai ONU și obligațiile care decurg din aceasta în raport cu prevederile Cartei ONU și alte norme de drept internațional, precum și poziția ca mare putere (și în alți parametri, în afară de apartenența la Consiliul de securitate, - dimensiunea teritoriului, numărul populației, materiile prime, industria, energia, transportul, informațiile și alte infrastructuri), presupun un sentiment de responsabilitate globală internațională pentru starea ordinii mondiale, participarea la formarea acesteia și implicarea adecvată în afacerile internaționale, inclusiv prevenirea crizelor și conflictelor militare și consolidarea securității internaționale.

În plus, relațiile de prietenie tradiționale ale Rusiei și legăturile istorice și culturale cu cei mai mari parteneri europeni - Germania și Franța, nu au putut fi ignorate nici măcar în numele unor bune relații cu „singura superputere”. La aceasta ar trebui adăugate valorile comune civilizaționale

¹ Karaganov, Serghei, șeful Consiliului de Apărare și al Politicii Externe Ruse, Global Zero și Bunul Simț, Rusia în Afacerile Globale, nr.2, 2010.

împărtășite de Rusia și Europa de Vest: Rusia face parte din civilizația europeană. Pentru Rusia a fost important să mențină parteneriatul și relațiile reciproc avantajoase cu alte „centre de putere”, care nu vor rămâne indiferente față de conflictul militar din Orientul Mijlociu, în primul rând cu China și India: poziția pro-americană a Rusiei, de exemplu, poate induce faptul că la Beijing și Delhi va fi considerat un partener de încredere, lucru pe care Rusia nu îl poate permite.

Poziția oficială a Rusiei cu privire la intervenția americană în Irak a fost mult timp vagă. Nu întâmplător, observatorii străini au evaluat poziția Moscovei cu privire la problema irakiană. Unii cred că Vladimir Putin a fost de partea Parisului și Berlinului, care au fost puternic negative cu privire la acțiunile militare ale SUA. Alții cred că abordarea Kremlinului a fost, de fapt, mai aproape de cea americană.

În definirea intereselor naționale ale Rusiei, trebuie să existe o viziune strategică asupra întregii probleme și, în special, a adevăratelor motive ale invaziei americane în Irak.

Principalele consecințe globale pe termen lung ale războiului din Irak sunt destul de evidente. Cele mai semnificative dintre acestea sunt cele care au fost rostite de președintele rus Vladimir Putin, în 2003: scindarea Consiliului de Securitate al ONU și a coaliției antiteroriste, scufundarea Irakului în haos și radicalizarea lumii islamice. La aceste realități regretabile adăugăm că acțiunea asupra Irakului a dus la destabilizarea întregii regiuni, iar pentru viitorul apropiat crearea unui eventual scenariu cu privire la dezmembrarea sau chiar dezintegrarea Irakului, în funcție de terțe interese în nordul kurd, centrul creștin sunnit și sudul șiiit. Acest lucru va crea probleme serioase Iranului și Turciei, întrucât un nou Kurdistan independent ar revendica o parte din teritoriul lor. O radicalizare suplimentară a lumii islamice este plină de o serie permanentă de conflicte regionale și de perspectiva declanșării unui nou război mondial. Conform unor opinii autorizate, venite chiar din peisajul american, astfel de acțiuni desfășurate de către Statele Unite pot determina o destabilizare completă cu privire la sistemul de relații internaționale, și chiar pot alimenta dorința de achiziționare de arme nucleare din partea unui număr crescând de state. Nu este exclus ca acțiunea anti-irakiană să provoace un nou atac al extremiștilor islamici pe teritoriul Statelor Unite și al aliaților lor activi sau pasivi. Drept urmare, nivelul de siguranță a oamenilor din aceste țări nu numai că nu va

crește, ci va scădea semnificativ. Iar instituțiile de securitate internațională care au funcționat după cel de-al Doilea Război Mondial se vor prăbuși sau își vor pierde semnificația și sensul. În special, ONU va fi marginalizată catastrofal.

În consecință, acest lucru va conduce, la rândul său, la autoizolarea statelor-obiective de activitate teroristă, închiderea frontierelor și reducerea proceselor de integrare pozitivă. Va prevala ideologia de mobilizare a opoziției permanente la amenințarea teroristă. În aceste condiții, dreptul internațional se va transforma în cele din urmă într-un mijloc cvasi-legal de justificare a amestecului în treburile interne ale statelor și popoarelor. Astfel, „operațiunea antiteroristă” a actualei administrații americane dă rezultate direct opuse celor declarate oficial. Acest pericol este recunoscut din ce în ce mai mult de masele de oameni din majoritatea țărilor, inclusiv de Statele Unite în sine și de aliații săi cei mai apropiați.

Deoarece este puțin probabil ca Statele Unite să se poată retrage din Irak în următorii ani, este puțin probabil să fie capabile de alte operațiuni militare majore de aceeași magnitudine. În același timp, împotriva Iranului nu se poate exclude posibilitatea unei acțiuni militare a Israelului (cu sprijinul Statelor Unite), sub forma unor lovituri de înaltă precizie împotriva obiectivelor complexului nuclear, care pot destabiliza dramatic situația în regiune. Mai mult, este puțin probabil ca Statele Unite să manifeste aceeași reținere față de Iran ca și Republica Populară Democrată Coreeană, în apropierea căreia sunt staționate facilitățile forțelor armate americane, potențial amenințate cu o acțiune de la Phenian. În orice caz, în Orientul Mijlociu, conflictele militare de tip israeliano-libanez cu implicarea a două sau mai multe țări, inclusiv Israel și Iran, nu sunt excluse. Pot începe după un scenariu similar - sub pretextul luptei Israelului împotriva organizațiilor teroriste transnaționale care se ascund pe teritoriul mai multor țări arabe. Mai mult, atâta timp cât americanii „stau” în Irak, activitatea acestor organizații va crește.

După retragerea Statelor Unite, un număr important de luptători instruiți pentru activități teroriste în anii războiului irakian vor fi puși în libertate, cu toate că nu s-a realizat nici democratizarea, nici stabilizarea acestui teritoriu. Acest „internațional terorist” își va răspândi activitățile în întreaga lume, inclusiv în Rusia. Radicalizarea, în continuare, a lumii islamice va exacerba, la rândul său, situația teroristă globală din lume. O

nouă creștere a sentimentelor anti-americane și anti-occidentale în întreaga lume (Rusia va fi, de asemenea, ținta lor) este inevitabilă, alături de un sentiment tot mai mare al eșecului complet al Statelor Unite ca „polițist mondial”. Drept urmare, va crește un vid de securitate în lume. În același timp, Statele Unite nu pot opri practica utilizării „țintite” a forței militare, exacerbând instabilitatea globală și regională. Stocul acumulat de putere militară poate determina Washingtonul să o demonstreze în mod constant. Astfel, evenimentele se vor dezvolta în conformitate cu cel mai grav scenariu: o dezintegrare a Irakului, creșterea terorismului islamist militant, incapacitatea Statelor Unite de a-i rezista, menținându-și dorința de a demonstra lumii că Washingtonul nu este un „tigrul de hârtie”.

În acest context, poziția actuală a Rusiei rămâne insuficient articulată. Poziția consistentă și fermă a Rusiei va salva mai degrabă parteneriatul ruso-american decât sprijinul necondiționat din partea Statelor Unite, deoarece parteneriatul presupune responsabilitate reciprocă și dialog onest. Realizarea unei noi ordini mondiale - deși sub conducerea Washingtonului - va continua și cu participarea activă a Rusiei. Astfel, conceptul de „parteneriat responsabil” devine primordial. După cum crede, pe bună dreptate, deputatul rus Aleksei Pușkov, „ar fi complet greșit și iresponsabil să lăsăm America singură cu conducerea sa, amenințările reale și imaginare la adresa securității sale, cu fantomele proprii sale măreții și ale proprii sale vulnerabilități care o asediază. Statele Unite cu superputerea sa militară ar deveni, dacă nu chiar o parte integrantă a soluției problemelor lumii, dar ei înșiși s-ar transforma într-una dintre problemele lumii moderne”.

2. De ce Statele Unite nu reprezintă un imperiu

Ipoteza conform căreia ar reprezenta Statele Unite un „nou imperiu” suscită un interes deosebit, care este dezbătut cu argumente pro și contra în știința politică mondială. Și, deși Washingtonul nu a anunțat niciodată oficial acest lucru, acest concept a intrat ferm în conștiința atât a clasei politice americane, cât și a americanilor obișnuiți. În același timp, după cum au arătat în mod convingător evenimentele de la începutul secolului 21, concluzia despre nașterea unui „nou imperiu” s-a dovedit a fi doar un mit fără teme. Nici astăzi nu există argumente absolut serioase în

favoarea acestui mit, deși mulți istorici și politologi americani și europeni, dar și oameni de știință ruși, sunt încă în dezbateră.

Pe baza experienței istorice a apariției, existenței și declinului imperiilor cu drepturi depline, putem formula următoarele opinii sau, dacă doriți, „diferențe generice”.

1. Un stat unit sub o ideologie supranațională în slujba binelui comun al societății.

2. Prezența unui proiect istoric universal unic, bazat pe valori religioase, incluzând, printre altele, un tip universal de mântuire și har pentru toți - „atât elenii, cât și evreii”. În același timp, idealul cosmic planetar, chiar universal, al imperiului a dat naștere, inevitabil, ideii de a servi imperiul ca imperativ moral și etic absolut nu numai în viața politică, ci și în viața personală. (Din acest motiv, nu poate exista, de exemplu, un „imperiu liberal”, deoarece liberalismul este un vector anti-imperial de dezvoltare în acest sens.)

3. Toleranță față de alte culturi și civilizații, stiluri de viață, grupuri etnice, în special cele incluse în zona imperiului. Această toleranță „imperială” a fost strălucit demonstrată, în special, de Imperiul Roman și, chiar mai clar, de Imperiul Rus, care era complet străin de ideea de a transforma toți supușii în ruși, dar, așa cum a arătat istoria, a reușit să includă în zona lui chiar și nomazi.

4. Responsabilitatea statului imperial pentru toți cei care trăiesc în imperiu, din care au urmat proiecte pur imperiale precum construcția de drumuri, oficii poștale, apeducte, poduri etc. În același timp, un astfel de stat nu ar putea avea nici cea mai mică nuanță de mulțumire (și cu atât mai mult „aroganța forței”). Acest stat a fost întotdeauna conștient de greutatea enormă a „poverii imperiale”. În Imperiul Rus, această conștientizare a fost întruchipată în ideea „Moscova - a treia Romă”, ceea ce însemna doar înțelegerea de către suveranii moscoviți a faptului că, după căderea Constantinopolului, nu există alt apărător al creștinului estic.

5. Suportul etnic al imperiului. Și aici este important să înțelegem că nu toate popoarele sunt imperiale. De exemplu, slav-rușii Rusiei Kievene nu erau un popor imperial, dar cei din Rusia Mare au devenit astfel.

Cu privire la aceste criterii imperiale, cum analizăm Statele Unite?

Idealurile democrației, drepturile omului, libertatea etc., proclamate de Washington, cu greu pot fi considerate un bun comun.

În primul rând, aceste valori sunt universale și nu sunt o invenție americană.

În al doilea rând, sunt liberali; individualismul este în prim plan aici, care nu rezonază în niciun fel cu idealurile imperiale ale binelui comun. Cum se proiectează din punct de vedere istoric la nivel universal Statele Unite? Dimpotrivă, încercările Washingtonului de a impune cu forța ideii americane despre bine și rău provoacă peste tot, din ce în ce mai mult, respingere nu numai în rândul reprezentanților altor civilizații, ci și în rândul aliaților americani care sunt alături de aceștia în cadrul civilizației euro-atlantice.

Nu este nevoie să vorbim mult timp despre „toleranța” americană astăzi. Vedem exemple de astfel de toleranță în fiecare zi în Irak, Afganistan, dar mai rar în rapoartele despre închisorile americane (de exemplu, în Guantanamo și Abu Ghraib) organizate de CIA în întreaga lume, inclusiv în Europa Centrală și de Est, foarte des în retorica militantă a conducerii de top a SUA, inclusiv a președintelui care combină cu succes expozeul despre drepturile omului cu utilizarea torturii și ciocnirea activă a fundamentelor democrației în capetele musulmanilor cu situații extreme, precum disprețul față de propriile lor opinii cu privire la aceiași musulmani. Acest comportament care nu relevă nimic tolerant este mai potrivit pentru definiția intransigenței ideologice și politice și a „dublului standard”.

Astfel, prin niciunul dintre criteriile de mai sus, SUA nu se încadrează în mod clar în starea de sus a imperiului. America este, în cel mai bun caz, un fel de fantomă imperială sau, mai degrabă, un „simulacru” al imperiului (cum ar fi cingătoarea lui Porthos, luxoasă în partea sa vizibilă și tăiată din cârpe pe spate, acoperită cu uniforma unui muschetar). Fără îndoială, aceasta este o putere puternică (așa cum le place americanilor să spună, „singura superputere rămasă din lume”), dar o putere predispusă la neprihănirea de sine, „aroganță a puterii” și acțiuni unilaterale dictate nu de conștiință a responsabilității sale planetare, ci prin interesele sale pur egoiste.

Esența strategiei SUA nu este asumarea responsabilității pentru guvernarea globală, ci asigurarea unei mâini libere, adică eliberarea de o astfel de responsabilitate, pentru a scăpa de necesitatea de a fi responsabil pentru acele procese și evenimente din lume care nu prezintă interes pentru propria securitate și dezvoltare. În consecință, intervențiile militare ale SUA

se desfășoară nu acolo unde comunitatea mondială are cu adevărat probleme - fie că este vorba de probleme de securitate sau de dezvoltare - ci în care SUA au interese primordiale militare, politice și economice. Cu deosebire acest fapt, ni se relevă în noua strategie de securitate națională, în care se justifică îndreptățirea Statelor Unite de a acționa preventiv împotriva oricăror țări suspectate că finanțează și susțin terorismul. Aceasta înseamnă că interesele Statelor Unite prevalează în fața intereselor comunității mondiale, ei afirmând aceasta prin cunoscuta sintagmă „conducerea globală”.

J. Winthrop a cerut cetățenilor americani să construiască un „oraș pe un deal” care să reprezinte un anumit ideal de dezvoltare pentru întreaga lume, un far pentru întreaga omenire. Dacă acest lucru eșuează, a spus Winthrop, atunci „lăsați să ne cadă blestemul pe cap”. Era un ideal imperial, care nu a constituit o constantă a Statelor Unite de-a lungul istoriei sale. Se observă deja că America nu poate suporta povara „superputerii”. O analiză sumară a tendințelor chiar pe termen mediu în dezvoltarea mondială sugerează foarte convingător că în niciun domeniu - indiferent dacă este vorba de economie, afaceri militare, politică, cultură, moralitate - superioritatea SUA este covârșitoare, ea manifestându-se temporar.

În ultimii 75 de ani, ponderea economică a Statelor Unite a scăzut constant. Dacă în 1945 ponderea lor în PIB-ul mondial era de aproape 30%, astăzi nu depășește 20%. Statele Unite devansează economic celelalte țări mari, precum India și China. Acestea din urmă vor deveni lideri economici mondiali în 10-15 ani. Dacă în 1950 ponderea Republicii Populare Chineze în economia mondială era de 3,3%, iar în 1992 - 10%, atunci în 2025 se estimează că va fi de cel puțin 20%.

În general, secolul XXI este secolul Asiei. La finalul anului 2020, producea peste 40% din PIB-ul mondial, iar până în 2050 va fi de aproximativ 60%. Dintre cele mai mari șase economii din lume, cinci vor fi asiatice. Ca urmare, ponderea economiei americane se va diminua. Dacă în 1995 PIB-ul Statelor Unite era egal cu PIB-ul combinat din Japonia, China, Indonezia, Coreea de Sud și Thailanda, atunci în 2025 va fi deja semnificativ mai puțin de jumătate din PIB-ul total al acestor țări.

Uniunea Europeană a devansat deja Statele Unite ca potențial economic total. Multe țări din Europa de Vest sunt semnificativ înaintea Statelor Unite în ceea ce privește nivelul de trai. Conform diferitelor

estimări, toate datoriile SUA (interne și externe) variază de la 37 la 43 trilioane dolari, adică 145.000 de dolari pentru fiecare american.

Mașina militară americană, fără îndoială, nu are egal astăzi. Dar, în ceea ce privește numărul personalului militar, este inferior chinezilor, în ceea ce privește puterea nucleară este comparabilă cu cea rusă. UE nu are încă propria identitate militară, dar, fără îndoială, va prinde contur în curând. În plus, armata americană (ca multe altele, posibil toate armatele lumii) a fost creată pentru bătăliile secolului XX, și nu pentru operațiunile de menținere a păcii din secolul XXI. Blocată temeinic și pentru o lungă perioadă de timp în Irak și Afganistan, această armată nu este capabilă de intervenții noi. Mulți experți americani serioși cred că Pentagonul pur și simplu nu are nici oameni, nici fonduri pentru a extinde zona de război în Siria și Iran. Conform estimărilor lor, pentru a ataca, de exemplu, Iranul, este necesar un grup de cel puțin 800 de mii de oameni, care trebuie susținut de peste 900 de avioane. În același timp, pierderile forțelor armate numai în primele două zile ale intervenției se vor ridica la cel puțin 20 de mii de oameni, ceea ce este absolut inacceptabil pentru societatea americană (toate pierderile forțelor armate americane pe parcursul primilor patru ani ale războiului din Irak au fost, după cele mai sumbre estimări, aproximativ 6 mii de oameni). Este aceasta oare o armată imperială?!

Ilustrul politolog Zbigniew Brzezinski ne semnala că, în „societatea” americană, „psihozele au început să se dezvolte, transformând America încrezătoare în sine într-o țară plină de frică”. El afirmă „ostilitate fără precedent din punct de vedere istoric față de Statele Unite la scară internațională”, „o scădere a ponderii politice a Statelor Unite”. „Politica externă a SUA din 11 septembrie 2001”, scrie el, „este extrem de nesemnificativă, semănând panică excesivă și fiind prea costisitoare... În general, a făcut America mai vulnerabilă și a zdruncinat legitimitatea dominanței sale globale”. Brzezinski subliniază pe bună dreptate limitele puterii americane: „Statele Unite singure nu sunt capabile să împiedice Coreea de Nord să dezvolte arme nucleare, să împiedice dorința Iranului de a achiziționa uraniu îmbogățit, să găsească o soluție corectă la criza palestiniană, să prevină masacrul din Darfur, pentru a rezolva problema pe termen lung a puterii în creștere a Chinei... America singură nu poate nici

măcar neutraliza consecințele regionale distructive ale dominanței sale în Irak²”.

Statele Unite nu au constituit un reper în domeniul culturii, nici măcar în perioada Războiului Rece. Și aici nu ne referim la cultura de masă, ci la Cultura scrisă cu majuscule. Chiar și pe plan informațional Statele Unite cedează teren. Ponderea cea mai ridicată a limbii vorbite pe mapamond, o are chineza care a înclinat balanța în favoarea sa față de limba engleză (ceea ce s-a reliefat și recunoscut prin schimbarea limbii oficiale a organizației regionale ASEAN după aproape 50 de ani din engleză în chineză).

Modul de viață american se vrea a se constitui din punct de vedere moral și etic ca exemplu pentru omenire. Această poziție nu poate fi revendicată de o țară care s-a retras din Protocolul de la Kyoto, care nu recunoaște competența Curții Internaționale de Justiție, care distruge de facto regimul internațional de control al armelor, care deraiază esențial întregul sistem de drept internațional ca membru al Comisiei ONU pentru Drepturile Omului, precum și în Consiliul Europei (fiind o țară europeană în sens politic și civilizațional).

Același Z. Brzezinski observă cu îngrijorare că America „a început să arate ca un complice în proliferarea armelor nucleare pentru elită”. Și are perfectă dreptate. Iar politica americană a acțiunilor preventive a învățat multe state să creadă că singura modalitate de a se apăra împotriva unei „revoluții democratice globale” este de a-și dobândi propriile lor arme nucleare.

Refuzând abolirea pedepsei cu moartea, America se recunoaște în esență ca țară post-creștină, ceea ce este incompatibil cu moralitatea și etica bazate pe evanghelie. Pedepsind „regimurile totalitare” fără sancțiuni ONU, America îndeplinește simultan funcțiile de judecător, juriu și călău, ceea ce distruge complet ideea acestuia ca stat de drept. În consecință, Statele Unite își deteriorează propria imagine.

Z. Brzezinski remarcă faptul că „declinul autorității morale a Statelor Unite în lume”, s-a materializat în faptul „că țara, care de zeci de ani s-a opus cu voce tare represiunii politice, torturii și altor încălcări ale

² Zbigniew Brzezinski, Marea tablă de șah: Supremația americană și imperativele sale geostrategice, București, Univers Enciclopedic, 2000, p. 260.

drepturilor omului, folosește ea însăși metode care sunt în mod clar incompatibile cu respectarea demnității umane, astfel că nu este surprinzător că hegemonia americană scade”.

Bineînțeles că și Roma Mare nu era un obiect de dragoste specială pentru supușii provinciilor. Cu toate acestea, protectoratul Romei este ceea ce mulți au urmărit cu încăpățănare. Pentru ei, a deveni cetățean roman a fost ultimul vis și culmea carierei lor politice. La momentul actual, modelul american este urmat de foarte puține țări. Și nu toată lumea vrea să devină cetățeni ai „singurei superputeri” (care, oarecum, nu mai este destul de sigură astăzi).

Peste tot, SUA urmează cea mai proastă tradiție imperială: supunerea „barbarilor” pentru a le oferi apoi prosperitate. Motivul prăbușirii oricărui imperiu, credea istoricul Arnold Toynbee, este acela că „civilizațiile mor prin sinucidere, nu prin crimă”³. „Această definiție este cea mai potrivită pentru cursul politic al Statelor Unite”⁴, crede Zbigniew Brzezinski.

Așadar, clasa politică americană adoptă politica de superioritate și dominație pentru politica imperiului. Concomitent, aceasta se introduce în politica externă americană corelându-se cu bine-cunoscuta „doctrină Brejnev” - „doctrina suveranității limitate”. Însă Brejnev a avut în vedere doar Europa de Est, controlul asupra căruia URSS a plătit cu milioane de vieți umane, spre deosebire de conducerea SUA care vrea să extindă statutul de „suveranitate limitată” la întreaga lume și, după cum se spune, „gratis”, însă acest lucru ar fi o premieră în istoria lumii.

Nu este surprinzător faptul că SUA au suferit înfrângeri după înfrângeri recent. Washingtonul nu poate face nimic cu Iranul. Planurile lor de „a democratiza Marea Orient Mijlocie” au eșuat complet. Statele Unite urmăresc neputincios ascensiunea Chinei, formarea unei noi „superputeri” pe baza UE. Nu pot face nimic cu Coreea de Nord, mica Cuba, Malaezia, Somalia, Columbia. Oare aceasta să fie puterea unui imperiu al secolului 21?!

La aceasta ar trebui adăugat că nu există nicio voință politică a națiunii politice americane de a construi un imperiu mondial. Reflectând

³<https://ro.sputnik.md/columnists/20210226/14398583/civilizatie-colaps.html>

⁴ Zbigniew Brzezinski, *Marea Tablă de Șah. Supremația americană și imperatiile sale geostrategice*, Univers Enciclopedic, București, 1999, p. 50

asupra motivului pentru care politica imperială americană eșuează peste tot în lume, filosoful american Francis Fukuyama subliniază două motive. Înainte de toate, Statele Unite dezvoltă o politică bazată pe capacitatea de a folosi forța sub toate aspectele ei în mod plener sub raport spațial și temporal față de alte țări care nu au aceste capacități. În al doilea rând, consecințele invaziei Irakului nu au contribuit la apetitul din societatea americană pentru intervenții costisitoare. Acesta conchide că „la urma urmei, de fapt americanii nu sunt un popor imperial”⁵.

3. Declinul final al sistemului westphalian: ce urmează?

Este evident că sistemul clasic westfalian intră în declin final la începutul secolului XXI. Pentru a fi convins de acest lucru, este suficient să reamintim definiția suveranității dată de Jean Bodin: „Suveranitatea este puterea absolută și permanentă a statului asupra cetățenilor și supușilor”⁶. În lumea modernă, vedem următoarele:

- sfera suveranității este limitată de factori interni și externi;
- Statele Unite duc o politică de suveranitate limitată;
- funcționează primatul instituției drepturilor omului asupra instituției suveranității;
- în ultimele două decenii, s-a dezvoltat dreptul internațional umanitar, care limitează semnificativ puterea statului asupra cetățenilor săi;
- asistăm la formarea unei rețele suprastatale - Uniunea Europeană - care depășește în mod consecvent și în mod intenționat sindromul statului național; aceasta este esența noului proiect european;
- dreptul națiunilor la autodeterminare este opus suveranității statului și integrității teritoriale, ca două principii fundamentale ale dreptului internațional clasic și modern;
- crește rapid numărul statelor eșuate care, așa cum este acum destul de clar pentru toată lumea, nu vor deveni niciodată și în niciun caz state suverane cu drepturi depline;
- procesele de globalizare erodează baza metafizică a suveranității naționale - identitatea națională a tuturor țărilor lumii, fără excepție;

⁵ Francis Fukuyama, *Construcția statelor. Ordinea mondială în secolul XXI*, Editura ANTET.

⁶ Jean Bodin, „Despre Republica”, 1576.

- fluxurile de migrație (a doua „mare migrație a popoarelor”), la rândul lor, subminează identitatea statelor naționale consacrate din Europa și America.

Concomitent observăm că, în lumea secolului 21, majoritatea covârșitoare a statelor nu luptă pentru suveranitatea lor ci, dimpotrivă, o transferă în mod deliberat fie Statelor Unite (așa sunt Polonia, țările din CEE, statele baltice, Georgia etc.), sau către structuri supranaționale (Germania, Franța, țările Benelux, Portugalia, Spania etc.). Henry Kissinger, într-una dintre lucrările sale, arăta că: „Ordinul westphalian se află într-o stare de criză sistemică. Non-interferența în treburile interne ale altor țări a fost abandonată în favoarea conceptului de intervenție umanitară universală sau jurisdicție generală. Nu doar Statele Unite, ci și multe țări din vestul Europei au pus în aplicare acest lucru... Principiile Păcii din Westphalia, care se bazau pe suveranitatea statelor și considerau încălcarea frontierelor internaționale de către structurile internaționale drept o agresiune, devin un lucru din trecut”⁷.

Există două tipuri de critici ale sistemului westphalian. Unul este legat de opoziția drepturilor omului și de dreptul poporului la autodeterminare a principiilor suveranității statului și integrității teritoriale. Al doilea, cu acuzația statelor naționale în incapacitatea lor de a asigura o guvernare eficientă în contextul globalizării. Ca o variantă alternativă, ni se prezintă ideea funcționării în rețea a organizațiilor pentru rezolvarea problemelor globale. Sistemul westphalian în multe cazuri pur și simplu „nu funcționează” atunci când avem de-a face cu noi fenomene politice contemporane și, în primul rând, cu așa-numitul „control al rețelei”, pe care marile puteri îl exercită asupra altor țări”⁸, aceasta este părerea lui Serghei Karaganov.

Andranik Migranyan ne îndeamnă să percepem sistemul westphalian nu într-o formă atât de dură pe care o percep alți politologi. Acesta susține că „nu a existat niciodată o „suveranitate pentru toți” în istorie. Atât în timpul sistemului Westphalian, cât și în timpul Păcii de la Versailles, Conferințele de la Paris, Berlin și Yalta, câteva mari puteri cu suveranitate reală s-au adunat întotdeauna și au rezolvat problemele

⁷ Henry Kissinger, *Ordinea mondială. Reflecții asupra specificului națiunilor și a cursului istoriei*, Editura RAO CLASS.

⁸ Serghei Karaganov, Dmitri Suslov, *Rusia în lume după coronavirus: idei noi pentru politica externă*, <https://globalaffairs.ru/articles/rossiya-mir-koronavirusidei/>.

suveranității altor state. Dar există țări care nu au nevoie de suveranitate și nu o ascund”.

Ivan Bunin are o părere similară. El crede că sistemul westphalian a oferit o suveranitate vulnerabilă în două moduri. În primul rând, nu putea interfera cu „dreptul celor puternici” - de exemplu, unificarea Germaniei cu „fier și sânge” sub conducerea Prusiei lui Bismarck. Sistemul westphalian nu a reușit să protejeze drepturile Bourbonilor napoleonieni și ai Papei, ale căror state complet suverane, după campaniile militare din Piemont, au devenit parte a noului stat italian.

În al doilea rând, principiul suveranității necondiționate a statului a dus la încălcări masive ale drepturilor omului, încurajând tiranii să comită tot mai multe atrocități. Discriminarea împotriva evreilor a fost percepută ca o afacere internă în Germania, care a devenit din ce în ce mai intensă în anii '30. Tendințe similare au fost observate în alte țări europene, cum ar fi România și Ungaria. Niciunul dintre ei nu a fost sancționat, nu a fost expulzat din Liga Națiunilor. URSS a fost expulzat din Liga Națiunilor doar după o încălcare directă a suveranității Finlandei. Evident, comunitatea internațională trebuie să poată influența astfel de regimuri care încalcă legile umanității.

O altă problemă este aceea că, renunțând la trăsăturile vicioase ale sistemului westphalian, nu se poate construi un „nou Ev Mediu” în care puterea dominantă (Sfântul Imperiu Romano-German) și „autoritatea morală” concurează. În prezent, există amenințarea unei dezintegrări necontrolate a sistemului westphalian, în care dominația SUA este mai asemănătoare cu suveranitatea, potrivit lui Karl Schmitt - oricine impune o stare de urgență este suveran. Adică, este capabil să depășească normele de drept pentru a asigura rezolvarea problemei la cel mai înalt nivel de care depinde existența statului.

„Noul Ev Mediu”, reieșit pe baza rezultatelor Războiului Rece și pe prăbușirea lumii bipolare, s-ar putea prăbuși, aruncând lumea într-o situație de haos. Este puțin probabil ca în epoca nucleară să se ajungă la scenariul apocaliptic al unui nou război de treizeci de ani, dar chiar și cea mai mică abordare a unui astfel de scenariu pare un risc inacceptabil.

În ceea ce privește noțiunile referitoare la faptul că, în perioada societății postindustriale, legile politicii internaționale se schimbă fundamental, acestea par a fi prea puțin supuse atenției. Este suficient să privești Europa modernă pentru a fi convins cu câte probleme se confruntă.

Acestea sunt contradicțiile istorice dintre „vechea” și „noua” Europă și disputele dintre euro-optimiști și eurosceptici și problema extinderii ulterioare a UE, oportunitatea și frontierele acesteia.

Astfel, devine necesară dezvoltarea de noi abordări ale politicii internaționale, care ar putea fi numită pregătire pentru crearea sistemului neo-westphalian. Trebuie să se țină seama atât de experiențele pozitive, cât și de cele negative ale sistemului westphalian. În timp ce se păstrează principiul suveranității statelor, este necesar să se prevadă mecanisme eficiente pentru a preveni manifestările genocidului și ale epurării etnice, mecanisme de combatere cu succes a unor probleme globale precum terorismul, criminalitatea în domeniul drogurilor și a traficului de persoane. Cu toate acestea, statele trebuie să acționeze în cadrul structurilor legitime cu suficientă autoritate morală pentru a se asigura că deciziile lor sunt în general recunoscute și nu dau naștere la acuzații de aplicare a măsurilor cu standard dublu. Una dintre astfel de structuri ar putea fi ONU, al cărui potențial nu este în mod clar epuizat.

Trebuie să ne îndepărtăm de ideea că în lumea modernă este posibilă suveranitatea ideală necondiționată a statului - așa cum am văzut, a fost încălcată în mod semnificativ în secolele trecute. Cu toate acestea, sistemul neo-westphalian ar trebui să se bazeze pe reguli clare ale jocului, care ar face posibilă simplificarea problemei limitării suveranității, fără a o lăsa la dispoziția unora, chiar dacă în prezent reprezintă o putere dominantă.

Cu toate acestea, există contraargumente împotriva criticării sistemului westphalian și justificării declinului acestuia. Autorii acestor contraargumente susțin că sistemul westphalian continuă să trăiască atâta timp cât sunt păstrate granițele de stat; numărul statelor suverane (cel puțin formal) este în creștere, oportunitățile lor de a-și influența cetățenii sunt în creștere; statele însuși creează noi organizații internaționale cărora le transferă voluntar o parte din suveranitate; în cele din urmă, nu există un astfel de organism internațional către care statele ar fi gata să transfere toată suveranitatea națională. Astfel, în lumea modernă vorbim despre criza „suveranității westphaliene”, adică organizarea politică bazată pe faptul că factorii externi nu pot influența de fapt politica internă a statelor suverane sau pot, însă foarte limitat. „Suveranitatea westphaliană” a început cu adevărat să se erodeze, dar acest lucru nu înseamnă sfârșitul suveranității în general, care în noile condiții are un conținut nou.

Unul dintre cei mai vehemenți susținători ai acestui punct de vedere este Valery Zorkin, președintele Curții Constituționale a Federației Ruse, care, în articolul său „Apologia sistemului Westphalian” își declară poziția fără echivoc cu privire la această problemă: „Lumea se schimbă, nu devine nici mai bună, nici mai rea - devine diferită. Schimbările care au loc în lume dictează necesitatea schimbării normelor juridice internaționale, care la rândul lor ar reglementa noi fenomene și procese. Este important ca aceste schimbări să nu umbrească cel mai important lucru în numele căruia sunt efectuate - o persoană cu drepturile și libertățile sale”⁹.

Mai mult: „Suveranitatea statului a fost consolidată în timp util de Westphalia ca un principiu de formare a sistemului ordinii mondiale. În acest sens, nimic mai bun decât sistemul westfalian, adică interacțiunea și dezvoltarea statelor pe baza principiului suveranității nu a fost inventată și nu este văzută în viitor. Desigur, suveranitatea se plasează într-o evoluție concomitentă cu dezvoltarea socială a statului. Ce este sistemul Yalta? Ce este ONU? - Aceasta nu este altceva decât o modificare a sistemului westphalian în condiții noi. Numai suveranitatea oferă în mod formal și legal aceleași șanse egale pentru toate statele de *a fi* în lumea actuală. Dar critica sistemului modern de suveranitate unită nu apare de nicăieri. Pentru că un stat suveran nu face față noilor provocări și amenințări, dar acest lucru nu se pierde, ci, dimpotrivă, crește importanța suveranității ca principiu de formare a sistemului democrației moderne și al statului de drept. De fiecare dată, la fiecare nouă etapă istorică, acest principiu vine într-o nouă formă. De aceea, într-o lume globalizată, protejarea intereselor statului necesită unificare, nu distrugere a suveranității”¹⁰.

Acestea sunt punctele de vedere cu privire la problema crizei sistemului westphalian și la încălcarea principiului său principal - suveranitatea.

Vorbind despre viitorul sistemului westphalian, ar trebui să se țină seama de un fapt incontestabil: în afară de Statele Unite, care în lumea modernă este purtătoarea suveranității naționale depline, doar patru țări insistă asupra lor pentru ele: Rusia, China, India și Iran. Înseamnă asta că un sistem neo-westphalian prinde contur într-o altă formă în lume? Cine știe?!

În orice caz, este evident că pentru realizarea celei de-a doua opțiuni, SUA, Rusia, China, India și Iran trebuie să se transforme în imperii

⁹ Valery Zorkin, Apologia sistemului Westphalian, Revista „Rusia în afacerile globale”, Nr.3 iulie-septembrie 2004.

¹⁰ *Ibidem*.

noi, ceea ce nu este posibil, deoarece nici una dintre aceste țări nu îndeplinește pe deplin principalele criterii imperiale, și mult mai important este că niciuna dintre ele nu-și dorește aceasta acum.

Cuvântul „imperiu” în sine nu a fost niciodată pronunțat în sens negativ și a fost discreditat abia la sfârșitul secolului al XX-lea, când analiștii occidentali au folosit expresia de „imperiu malefic” în URSS, deși Uniunea Sovietică nu a fost niciodată un imperiu, desigur *de jure* vorbind. Același clișeu îl reprezintă expresia „ambii imperiale”, care se aplică deja Rusiei de astăzi. Trebuie admis că secolul al XX-lea a dovedit că timpul imperiilor a trecut: tocmai în acest secol s-au destrămat imperii precum cel austro-ungar, german, rus, otoman, francez, britanic și japonez. Având în vedere aceste considerente, putem spune că agenda politică nu a fost definitiv închisă cu privire la problematica imperiilor.

Și un observator obiectiv care vede o criză profundă a sistemului westphalian, generată de declinul statelor naționale ca urmare a proceselor de globalizare, își pune involuntar întrebarea, va reveni umanitatea din secolul XXI la construcția imperială pe o nouă bază?

Concluzii

În acest context, dorința americanilor de a declara SUA un „nou imperiu” este pe deplin de înțeles. Mai ales după sfârșitul Războiului Rece, pe care aceștia cred că America l-a „câștigat”. Cu toate acestea, teza despre nașterea unui „nou imperiu”, așa cum am arătat deja mai sus, nu este altceva decât un mit.

Politica internă, precum și politica externă dusă de către Rusia, reprezintă cheia viitorului imperial al acesteia. Cu toate acestea, aici se aplică adesea „standarde duble”. Pe de o parte, cuvântul „imperiu”, s-ar părea, astăzi și-a pierdut complet sensul negativ: este utilizat în mod liber atât în raport cu o Europă unită, recreând, în condiții noi, imperiul lui Carol cel Mare, cât și pentru lumea „Pax Americana”. Dar restaurarea, cel puțin parțială, a Imperiului Rus - chiar dacă se realizează pe baza liberei exprimări a voinței celor care doresc să unească popoarele (vezi situația din Crimeea, Donețk și Lugansk) - este ceea ce „noile imperii” fac să dezvolte un război nemilos împotriva unor oameni simpli. În practica politicii, acest lucru își găsește expresia în diferența dintre pozițiile Occidentului în ceea ce privește autodeterminarea separării (statele baltice, Moldova, Georgia - există sprijin

deplin aici) și autodeterminarea celor dornici de reunificare (Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud, Crimeea și, în ultimele luni, în special Belarusul).

Important de reținut este că, identitatea națională rusă influențează deja activ comportamentul politic, precum și evoluția unor acțiuni politice, deși aceasta nu a constituit încă o temă de politică de securitate națională. Aceasta este manifestarea procesului de restabilire a identității ruse, care o înlocuiește treptat pe cea sovietică. Toate acestea îngrijorează mediul extern al Rusiei, în care statalitatea tocmai prinde contur, precum și o înțelegere a obiectivelor și perspectivelor de dezvoltare, a locului și rolului acesteia în lumea modernă, în condițiile în care acest proces este în plină derulare. Dar, în loc să o ajute în această autodeterminare, mediul extern al Rusiei o percepe cel puțin foarte prudent. Aproape orice încercări ale Moscovei de a-și declara interesele naționale, de a le apăra în politica externă - fie că este vorba de CSI, NATO sau, de exemplu, de relațiile ruso-iraniene - sunt întâmpinate cu reacții ostile și sunt interpretate imediat în Occident ca „ambii imperiale”.

BIBLIOGRAFIE

1. Boden, Jean - Despre Republica, 1576.
2. Brzezinski, Zbigniew - Marea Tablă de Șah. Supremația americană și imperati­vele sale geostrategice, Univers Enciclopedic, București, 1999.
3. Fukuyama, Francis - Construcția statelor. Ordinea mondială în secolul XXI, Editura ANTET.
4. Karaganov, Serghei - Global Zero și Bunul Simț, Rusia în Afacerile Globale, nr.2, 2010.
5. Karaganov, Serghei; Suslov, Dmitri - Rusia în lume după coronavirus: idei noi pentru politica externă, <https://globalaffairs.ru/articles/rossiya-mir-koronavirusidei>.
6. Kissinger, Henry - Ordinea mondială. Reflecții asupra specificului națiunilor și a cursului istoriei, Editura RAO CLASS.
7. Zorkin, Valery - Apologia sistemului Westphalian, Revista *Rusia în afacerile globale*, Nr.3 iulie-septembrie 2004.
8. <https://ro.sputnik.md/columnists/20210226/14398583/civilizatie-colaps.html>.

SECURITATEA EXTINSĂ ÎN NOUA STRATEGIE NAȚIONALĂ DE APĂRARE A ȚĂRII 2020 – 2024. NOI ABORDĂRI

EXTENDED SECURITY IN THE NEW NATIONAL DEFENSE STRATEGY 2020 – 2024. NEW APPROACHES

Conf.univ.dr. Gabriel Gabor

Conferențiar universitate, Universitatea „Lucian Blaga” - Sibiu

Email: gaborsmg@yahoo.com.

Dr. Alexandru Cristian

Doctor în informații și securitate națională, cadru militar în M.Ap.N.

Email: alexandrucristian87@yahoo.com

Rezumat: *Sfârșitul Războiului Rece a reprezentat începutul unei noi ere în ordinea internațională. Mai mulți teoreticieni au definit această perioadă ca o tranziție către o nouă ordine internațională de la bipolarism la multipolarism, de la binomul format din două mari puteri la centre de putere interconectate și interdependente. O nouă abordare a teoriei internaționale a luat un puternic avânt, și anume studiul aprofundat al teoriilor securității. Alții consideră că în această perioadă au apărut studiile de securitate. Acest articol are ca obiectiv descrierea conceptului de securitate națională extinsă aplicabil Strategiei Naționale de Apărare a Țării 2020 – 2024.*

Cuvinte cheie: *Strategia Națională de Apărare a Țării 2020 - 2024; conceptul de securitate națională extinsă; conceptul de reziliență; studii de securitate.*

Abstract: *The end of the Cold War marked the beginning of a new era in the international order. Several theorists have defined this period as a transition to a new international order from bipolarism to multipolarism, from the binomial of two great powers to interconnected and interdependent centers of power. A new approach to international theory has taken off, namely the in-depth study of security theories. Others believe that security studies appeared during this period. This article aims to describe the concept of extended national security applicable to the National Defense Strategy 2020 - 2024.*

Keywords: *National Defense Strategy 2020 - 2024; the concept of extended national security; the concept of resilience; security studies.*

1. Introducere

După implozia sistemului bipolar, a hegemoniei bicefale, lumea a devenit nesigură, dominată de insecuritate. Insecuritatea este prezența unor amenințări la adresa statului, dar și a componentelor sale¹.

Ce este securitatea? Este o întrebare la care nu putem găsi un răspuns clar și concret. Diferite școli de relații internaționale au legat securitatea de stat și de suveranitatea acestuia. Dar oare acesta este răspunsul corect? Noul mediu de securitate este modelat de forțe *centrifuge* și *centripete*. Centrul se strânge în jurul unei lumi dezvoltate, periferia se dispersează-glocalizare. Această axiomă complică mult definirea securității și a studierii acesteia. O definiție lapidară a securității este absența unui pericol real, concret dar și inexistența unui pericol abstract. Termenul provine din latinescul *securitas- securitatis* și poate fi definit ca protecția împotriva unui pericol, ce poate însemna protecția și apărarea unui spațiu bine definit.

În lumina ultimelor evoluții pe scena internațională, anumiți teoreticieni, ai studiilor de securitate au propus extinderea studiilor de securitate. Tradiționaliștii acestui domeniu se concentrau pe armată și pe stat. Wilson, Woever, Lemaitre, Nye Jr. și Crawford au opinat că securitatea a evoluat și s-a dezvoltat pe mai multe paliere.

Tradiționaliștii s-au axat pe definirea securității din perspectiva unui conflict militar, este o concepție centrată pe stat. Stephen Walt, un mare teoretician al neorealismului, a susținut că studiile de securitate s-au concentrat pe studierea, amenințarea, folosirea și controlul forței militare². Același gânditor consideră că economia și securitatea sunt probleme militare.

1. Noile studii de securitate la începutul secolului XXI

Barry Buzan afirmă că studiile strategice se concentrează pe probleme militare, iar noile studii de securitate tind să se axeze pe noi paliere³. Barry Buzan consideră că pentru a prezerva securitatea internațională trebuie să securizăm complexe de securitate. Abordarea este

¹ Alexandru Cristian, Paul-Claudiu Cotirleț, *Noua Utopie*, Editura Paideia, București, 2018, p.70

² Barry Buzan, Ole Waever, Jaap de Wilde, *Securitatea - un nou cadru de analiză*, Editura CA Publishing, Cluj-Napoca, 2011, p. 14.

³ *Ibidem*, p. 27.

una completă și aprofundată până la cele mai mici componente ale sistemului internațional. Securitatea trebuie abordată, în opinia Școlii de la Copenhaga, de jos în sus și invers. O abordare totală, comprehensivă și unitară.

Complexul de securitate este un grup de state ale căror percepții, preocupări majore de securitate sunt atât de interconectate încât problemele lor de securitate internațională nu pot fi analizate sau rezolvate independent⁴. Subsistemele asigură stabilitatea întregului sistem. Sistemul este fragil din interior, nu din exterior. Conform concepțiilor lui Buzan, cheia rezolvării securității este prezervarea și păstrarea securității complexelor de securitate și a subsistemelor componente.

Trei factori ajută la securizarea unui sistem X de securitate. Primul factor este asigurarea unității, diferențele sau discrepanțele trebuie să dispară, astfel vor dispărea clivajele regionale. Al doilea factor este stabilirea tiparelor de amicitie sau inamicie. Al treilea factor este distribuția puterii între principalele unități ale complexului de securitate⁵.

În perioada recentă au apărut și studiile critice ale securității, studii care se concentrează pe găsirea unor alternative teoretice și practice în abordarea noilor evenimente la nivel regional și global. Deși studiile clasice de securitate au fost puternic susținute de palierul militar și de ordine publică din state, în ultimul timp s-a dat importanță și unei evoluții adesea greu predictibile, care poate zădărnici securitatea unui stat. Așa s-au născut studiile critice ale securității care au avut o abordare multisectorială la nivel militar, politic, economic, societal, dar și alte dimensiuni recente, cum ar fi securitatea cibernetică.

Același analist, Buzan Barry, afirma că „*O chestiune de securitate este o problemă de securitate când, se poate afirma că problema în cauză este mai importantă decât altele, problema devine o prioritate absolută*”⁶.

Chestiunile de securitate au fost abordate serios în țara noastră după anul 1989, prin adoptarea unor măsuri eficiente în sporirea securității naționale, prin reforma constituțională din anul 2002 dar și prin înnoirea legislației în domeniul apărării și securității naționale. Accelerarea modernizării a fost marcată de integrarea în structurile euroatlantice.

⁴ Barry Buzan, Ole Waever, Jaap de Wilde, *op.cit.*, p.27.

⁵ *Ibidem*, p. 29.

⁶ *Ibidem*, p. 45.

2. România și noul concept de securitate extinsă

Evoluția recentă, plină de incertitudine și de impredictibilitate a mediului internațional, a făcut ca România să definească din anul 2015 un nou concept de securitate națională, bazat pe evoluția școlilor de gândire internațională. Strategia Națională de Apărare din anii 2015-2019, aprobată prin Hotărârea nr. 33 din 2015 a Parlamentului României, a fost prima dintre strategiile adaptate modernității studiilor de securitate. Pilonul central pe care s-a axat a fost dezvoltarea apărării naționale, dar și a apărării colective.

Conceptul de *Securitate Națională Extinsă (SNE)* este, în esență, un concept multidimensional al securității naționale. Conform Ghidului Strategiei Naționale de Apărare a Țării pentru perioada 2015-2019, aprobat în ședința Consiliului Suprem de Apărare a Țării din data de 10 decembrie 2015, SNE poate fi definită ca „*starea de normalitate a națiunii, asigurată prin protejarea și promovarea principiilor constituționale, a stabilității sociale, economice și politice, menținerea ordinii de drept, precum și prin exercitarea drepturilor, libertăților și îndatoririlor fundamentale ale cetățenilor. Securitatea Națională Extinsă se realizează printr-un ansamblu de procese, acțiuni și măsuri de natură politică, legislativă și administrativă în domeniile apărare, ordine publică, informații, contrainformații și securitate, educație, sănătate, economic, energetic, financiar, mediu și infrastructuri critice*”.

Conceptul de Securitate Națională Extinsă se bazează pe respectarea democrației constituționale și pe respectarea valorilor democratice. Strategia Națională de Apărare a Țării 2015-2019 dar și Strategia Națională de Apărare a Țării 2020-2024 este pusă în aplicare cu respectarea principiilor europene de securitate și cu dezvoltarea unei relații directe de proporționalitate cu Strategia de Securitate Europeană, dar și cu Strategia de Securitate Internă a Uniunii Europene. Convergența acestor principii este un deziderat al ambelor strategii naționale de apărare.

Trebuie să subliniem că noua strategie de securitate de apărare a țării prezintă **un element de continuitate**. Și anume, conceptul de securitate extinsă a fost abordat și în Strategia anterioară. O Strategie ce a abordat pentru prima dată noile concepte de securitate postmoderne.

Noua Strategie Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2020-2024 este axată tot pe dezvoltarea acestui concept de *securitate națională*

extinsă. Strategia propune un management integrat al riscurilor, securității naționale.

Strategia Națională 2020-2024 este una ce se bazează pe conceptele studiilor critice de securitate și chiar este una ce aparține securității postmoderne. Principalele viziuni postmoderne sunt: investigarea procesului de putere și discursurile din sfera politicii mondiale, identitatea politică apărută în urma unor procese complexe. Postmodernismul studiază diferențele esențiale între culturi și diversitatea multiculturală⁷.

Strategia trebuie să genereze și subconcepte pentru strategiile sectoriale, care să ajute la implementarea acestor concepte mari dar și pentru reducerea deficitului cronic de resurse dar și mecanisme de atenuare a gestionării de resurse.

Conceptul de securitate extinsă este unul perfect adaptat realităților mediului internațional de securitate dar și ale mediului regional. Referitor la complexul de securitate euroatlantic, creșterea profilului țării noastre trebuie să fie un obiectiv de mare importanță al acestei strategii.

Conceptul de securitate extinsă demonstrează evoluția gândirii teoretice referitoare la securitatea națională în țara noastră. Acest concept trebuie să fie implementat și la nivel sectorial, pentru a îndeplini interesele și obiectivele naționale de securitate.

BIBLIOGRAFIE

1. Buzan Barry, Ole Waever, Jaap de Wilde *Securitatea - un nou cadru de analiză*, Editura CA Publishing, Cluj-Napoca, 2011.
2. Cristian Alexandru, Cotîrleț Claudiu-Paul *Noua Utopie*, Editura Paideia, București, 2018.
3. Frunzeti Teodor *Globalizarea securității*, Editura Militară, București, 2006.
4. Maior Cristian George *Incertitudine*, Editura RAO, București, 2014.
5. Nye Jr, Joseph, *Viitorul Puterii*, Editura Polirom, Iași, 2012.
6. Jill Steans, Pettifor Lloyd *Introducere în Relațiile Internaționale*, Editura Antet, București, 2009.
7. * * * *Ghidul Strategiei Naționale de Apărare a Țării pentru perioada 2015-2019*.

⁷ Alexandru Cristian, Paul – Claudiu Cotîrleț, *op.cit.* p. 7.

8. * * * Strategia Națională de Apărare a Țării pentru
 perioada 2015-2019 – *O Românie puternică în
 Europa și în lume.*
9. * * * Strategia Națională de Apărare a Țării pentru
 perioada 2020 – 2024 *Împreună, pentru o
 Românie sigură și prosperă într-o lume
 marcată de noi provocări.*
-